

**STRATEGIA ROZWOJU
GMINY WILKOŁAZ
NA LATA 2007-2015**

Wilkołaz, grudzień 2007

Niniejszy dokument stanowi załącznik

do

Uchwały Rady Gminy Wilkołaz

Nr XIII/78/2008 z dnia 07 lutego 2008 roku

w sprawie przyjęcia

„Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz”

na lata 2007-2015

Szanowni Państwo!

W sierpniu 2007 roku władze Gminy Wilkołaz podjęły decyzję o zaktualizowaniu Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz, zgodnie z wytycznymi Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego Departamentu Strategii i Rozwoju Regionalnego.

Konieczność posiadania zaaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy podyktowana jest nie tylko względami praktycznymi „dobrego rządzenia”, ale również wynika z uregulowań prawnych, zawartych między innymi w ustawie o samorządzie gminnym i ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w której strategię gmin i powiatów zostały zaliczone – obok strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych oraz strategii wojewódzkich – do kluczowych dokumentów planistycznych, na podstawie których powinna być prowadzona polityka rozwoju kraju.

Aktualna strategia rozwoju gminy stanowi formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł unijnych. Jednym z warunków ubiegania się o środki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 jest posiadanie aktualnej strategii rozwoju lokalnego wraz z wynikającym z niej wieloletnim planem inwestycyjnym.

Prace związane ze zbieraniem niezbędnych danych statystycznych, przygotowaniem „Raportu o Stanie Gminy”, formułowaniem misji, celów i projektów były prowadzone przez szeroki zespół osób, zarówno pracowników Urzędu Gminy, Radnych, jak i reprezentantów różnych

organizacji i instytucji, które na co dzień z nami współpracują.

Za współpracę przy powstaniu tego dokumentu składam podziękowania, pracownikom Urzędu Gminy, Radnym oraz wszystkim mieszkańcom Gminy, którzy podczas konsultacji społecznych uczestniczyli w pracach nad przygotowaniem Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2007-2015.

Przewodniczący
Rady Gminy
Wilkołaz

Dziękuję

Wójt
Gminy Wilkołaz

Andrzej Łysakowski

GMINA WILKOŁAZ

GWARANTUJE

Współdzielenie

Innowacyjność

- L** ojalność wobec partnera
- K** onkurencyjność
- O** chronę środowiska
- Ł** amanie barier społecznych
- A** trakcyjność
- Z** równoważony rozwój

SPIS TREŚCI

WSTĘP	7
I. OBSZAR I CZAS REALIZACJI STRATEGII	9
II. AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM STRATEGII	10
1. Położenie i podział administracyjny	10
2. Ludność	15
3. Osadnictwo	15
4. Historia	17
5. Przynależności administracyjne	17
6. Środowisko przyrodnicze	18
6.1. Budowa geologiczna	18
6.2. Morfologia	19
6.3. Klimat	19
6.4. Surowce mineralne	20
6.5. Hydrologia	21
6.5.1. Wody powierzchniowe	21
6.5.2. Wody podziemne	21
6.6. Gleby	21
6.7. Lasy	22
6.8. Flora	23
6.9. Fauna	24

6.10. Zagrożenia środowiska	24
6.10.1. Erozja gleb	24
6.10.2. Gospodarka odpadami	24
6.10.3. Gospodarka ściekami	25
6.10.4. Komunikacja i transport	25
6.11. Formy ochrony przyrody	26
6.11.1. Pomniki przyrody	26
6.11.2. Obszary chronionego krajobrazu	27
6.11.3. Lasy ochronne	27
7. Dziedzictwo kulturowe	29
7.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków	29
7.2. Dobra kultury nie wpisane do rejestru zabytków	29
8. Zagospodarowanie przestrzenne	30
8.1. Infrastruktura techniczna	30
8.2. Infrastruktura drogowa	30
8.3. Infrastruktura wodno – ściekowa	32
8.4. Gospodarka odpadami komunalnymi	34
8.5. Infrastruktura elektroenergetyczna	38
8.6. Infrastruktura gazowa	38
8.7. Infrastruktura telefoniczna	38
8.8. Identyfikacja problemów	39
9. Gospodarka	40
9.1. Działalność gospodarcza	40
9.2. Główni pracodawcy, ilość osób zatrudnionych w danych sektorach	42
9.3. Struktura podstawowych branż na terenie gminy	44
9.4. Rolnictwo	44
9.5. Identyfikacja problemów	49
10. Sfera społeczna	50
10.1. Sytuacja demograficzna i społeczna terenu	50
10.1.1. Ludność	50
10.1.2. Przyrost naturalny i migracje	51
10.1.3. Struktura płci	53
10.1.4. Poziom wykształcenia oraz jakość kapitału ludzkiego	54
10.2. Warunki życia mieszkańców, grupy społeczne wymagające wsparcia	56
10.3. Infrastruktura edukacyjna	56
10.3.1. Przedszkola	56
10.3.2. Szkoły	57
10.4. Infrastruktura kultury	58
10.5. Infrastruktura turystyki	60
10.6. Infrastruktura sportowa	61
10.7. Infrastruktura ochrony zdrowia	61
10.8. Infrastruktura opieki społecznej	62
10.9. Bezrobocie i jego struktura	66
10.10. Identyfikacja problemów	70
11. Zarządzanie strategiczne i finansowe w Gminie	71
11.1. Analiza zdolności inwestycyjnej Gminy	71
11.2. Kapitał społeczny w Gminie	77
11.3. Planowanie strategiczne i promowanie Gminy	78
12. Analiza strategiczna	80
III. Analiza SWOT	82
1. Analiza wewnętrzna (mocne i słabe strony)	82
2. Analiza zewnętrzna (szanse i zagrożenia)	83
3. Uwarunkowania o charakterze ponadlokalnym	84

3.1. Szanse	84
3.2. Zagrożenia	85
IV. MISJA I CELE STRATEGII	88
V. ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTUACJI NA DANYM OBSZARZE	101
1. Lista zadań	101
2. Realizacja zadań i projektów	104
VI. POWIĄZANIE PROJEKTÓW Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA TERENIE GMINY, POWIATU, WOJEWÓDZTWA	110
VII. PLAN FINANSOWY NA LATA 2008-2010	116
VIII. SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII	117
IX. FINANSOWANIE STRATEGII	121
X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII	122
XI. SYSTEM MONITOROWANIA, OCENY REALIZACJI STRATEGII I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ	124
1. Monitoring wdrażania Strategii Rozwoju Gminy	124
2. Ocena Strategii Rozwoju Gminy	126
3. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Strategii	126
4. Komunikacja społeczna i promocja Strategii	128
5. Zmiany w Strategii Rozwoju Gminy	130
PODSUMOWANIE	131
XII. SPIS TABEL	133
XIII. SPIS WYKRESÓW, MAP, SCHEMATÓW	135
XIV. ŹRÓDŁA	136
XV. ZAŁĄCZNIKI	143
1. Podsumowanie rezultatów procesu konsultacji społecznych	143
2. Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Wilkołaz na lata 2007-2013	148

WSTĘP

W zarządzaniu gminą można wyróżnić trzy poziomy zarządzania strategicznego, z których każdy ma swoje ramy czasowe oraz zespół środków za pomocą których oddziałuje na zachodzące i przewidywane zdarzenia. Pierwszy poziom **strategiczny** charakteryzuje się długofalowym zarządzaniem gminą. Wyznacza wartości, cele nadrzędne i kierunki rozwoju. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Drugi poziom **programowy** określa średnioterminowy horyzont czasowy i zarządzanie odbywa się poprzez wyznaczone cele. Trzeci poziom **zadaniowy** obejmuje krótki horyzont czasowy, w którym zarządzanie odbywa się za pomocą procedur.

Rozwój społeczno-gospodarczy każdej jednostki terytorialnej wymaga właściwego planowania działań, uwzględniającego odpowiednio zdefiniowane problemy oraz hierarchię działań pod względem ich efektywności i stopnia akceptacji społecznej. Tak więc, strategia rozwoju gminy powinna wskazywać cele, do których należy dążyć w założonej perspektywie czasowej.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz obejmuje horyzont czasowy 2007 – 2015. Przedział czasowy wynika z długookresowego charakteru zarządzania strategicznego, jak i okresów budżetowych przyjętych w Unii Europejskiej. Opracowanie i wdrożenie Strategii Rozwoju Gminy

Wilkołaz, wypełnia zasadę programowania ujętą w grupie prymatów polityki regionalnej i lokalnej Polski i Unii Europejskiej. Zasada ta oznacza wymóg prowadzenia polityki rozwoju w jednostkach terytorialnych opartej na kompleksowej, zintegrowanej i długookresowej strategii działania obejmującej wszystkie sfery funkcjonowania jednostki terytorialnej.

Przy opracowywaniu Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz korzystano z danych zawartych w obowiązujących dokumentach strategicznych i planistycznych Gminy Wilkołaz, tj.: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wilkołaz 2005 – 2013, Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Wilkołaz 2006-2010, Miejscowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz.

Podstawę wyznaczenia misji, celów strategicznych i kierunków rozwoju stanowiły **konsultacje społeczne**, dokumenty określające politykę regionalną i kierunki rozwoju w skali kraju, regionu, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego, m.in.: Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007 – 2013, Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, Narodowa Strategia Spójności, Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007-2013, Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020, Strategia Rozwoju Powiatu Kraśnickiego na lata 2007-2015 i Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz wyniki analiz diagnostycznych przeprowadzonych w oparciu o materiały i opracowania statystyczne dostępne w Urzędzie Gminy, GUS, opinie i wnioski społeczności lokalnej zgłaszane w trakcie konsultacji społecznych, badań ankietowych przeprowadzonych w trakcie spotkań konsultacyjnych.

Strategia Rozwoju Gminy jest dokumentem uchwalanym przez Radę Gminy, określającym najważniejsze działania mające na celu ciągły rozwój Gminy oraz przewidywane efekty tych działań. Samorząd gminny wytycza i zatwierdza działania – wykonalne technicznie, realne ekonomicznie i akceptowane społecznie, ale nie może pozostać jedynym ich realizatorem.

Warunkiem powodzenia jest współpraca przy realizacji zamierzeń władz samorządowych, z przedstawicielami mieszkańców Gminy, przedsiębiorców, instytucji i organizacji pozarządowych z terenu Gminy Wilkołaz.

Strategia oparta została na podstawie diagnozy społecznej i gospodarczej oraz analizy słabych i mocnych stron Gminy Wilkołaz, która pozwoliła na określenie jej problemów, ich zweryfikowanie i wypracowanie stosownych rozwiązań w oparciu o szanse rozwojowe.

Niniejszy dokument strategiczny został opracowany zgodnie z zasadą partnerską, co oznacza, że w trakcie jego tworzenia dokonano konsultacji poszczególnych etapów zarówno z przedstawicielami sektora prywatnego, instytucjami, organizacjami społecznymi i władzami samorządowym różnych szczebli.

Podczas prac nad Strategią wykorzystano opinie i wnioski, przekazane przez reprezentantów społeczności lokalnej. Ponadto posiłkowano się wnioskami składanymi do Urzędu Gminy dotyczącymi potrzeb w zakresie rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej i społecznej. Ostatnim etapem konsultacji społecznej była praca nad tym dokumentem na poziomie komisji Rady Gminy.

*Prezentowany dokument posiada zatem **walor uspołecznienia**, tzn. nie jest to tylko dokument władz lokalnych, ale szeroko rozumianej społeczności lokalnej obejmującej gremia gospodarcze, organizacje i instytucje społeczne.*

Dokument został przygotowany przez Zespół ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz, powołany przez Wójta Gminy Wilkołaz (Zarządzenie Nr 41/2007 z dnia 14 września 2007 r.). Uwzględnia wytyczne zawarte w „Vademecum opracowania strategii rozwoju lokalnego”, przyjęte przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dniu 1 sierpnia 2007 r.

Przygotowując Strategię, Gminę potraktowano kompleksowo, w związku z tym identyfikowano problemy i zadania wykraczające poza sferę zadań Gminy Wilkołaz, jako jednostki samorządu terytorialnego.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz będzie służyć zapewnieniu koncentracji środków finansowych na strategicznych celach Gminy oraz będzie wpływać na efektywność ich wykorzystania. Poprzez strategiczne działania oraz długofalowe programowanie i konsekwentną realizację Strategii powinny zostać rozwiązane podstawowe problemy rozwoju Gminy Wilkołaz.

I. OBSZAR I CZAS REALIZACJI STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz jest dokumentem strategicznym przedstawiającym wyczerpującą diagnozę sytuacji w Gminie, formułującym wynikające z niej wnioski, prezentującym cele i zaplanowane na ich podstawie działania. Działania te, charakteryzujące się kompleksowością i zintegrowanym podejściem, mają na celu zrównoważony rozwój terenu, dla którego został sporządzony.

Obszar, na którym będą wdrażane działania przewidziane w niniejszym dokumencie obejmuje teren wyznaczony granicami administracyjnymi Gminy Wilkołaz.

Czas realizacji zadań, o których mowa w Strategii jest tożsamy z okresem programowania Unii Europejskiej i zawiera się w latach 2007 – 2013. Rezultaty i oddziaływanie niektórych zadań, szczególnie tych rozpoczętych w latach 2010 - 2013 obejmą także następny okres programowania. Strategia Rozwoju Gminy oznacza koncepcję funkcjonowania w dłuższym okresie czasu, tj. w perspektywie do 2015 r. Zawiera ona główne cele rozwojowe gminy, sposoby prowadzące do ich realizacji oraz plan finansowy i Wieloletni Plan Inwestycyjny. Strategia koncentruje się na podstawowych i najważniejszych problemach gminy, warunkujących jej rozwój społeczny i gospodarczy.

Przygotowywanie Strategii przypadało na okres, w którym również samorząd wojewódzki opracowywał materiały o charakterze strategicznym takie jak:

- aktualizacja Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013

Przygotowując i aktualizując Strategię Rozwoju Gminy Wilkołaz brano pod uwagę niżej wymienione dokumenty oraz dokumenty będące elementami systemu wdrażania środków UE, tj.:

- Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla spójności na lata 2007-2013
- „Narodowa Strategia Spójności 2007-2013”
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013
- Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko”
- Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”
- Program Operacyjny „Innowacyjna Gospodarka”
- Projekty Programów Operacyjnych „Europejskiej Współpracy Terytorialnej”
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013

II. AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM STRATEGII

1. Położenie i podział administracyjny

Mapa nr 1. Umiejscowienie Gminy Wilkołaz na mapie Polski

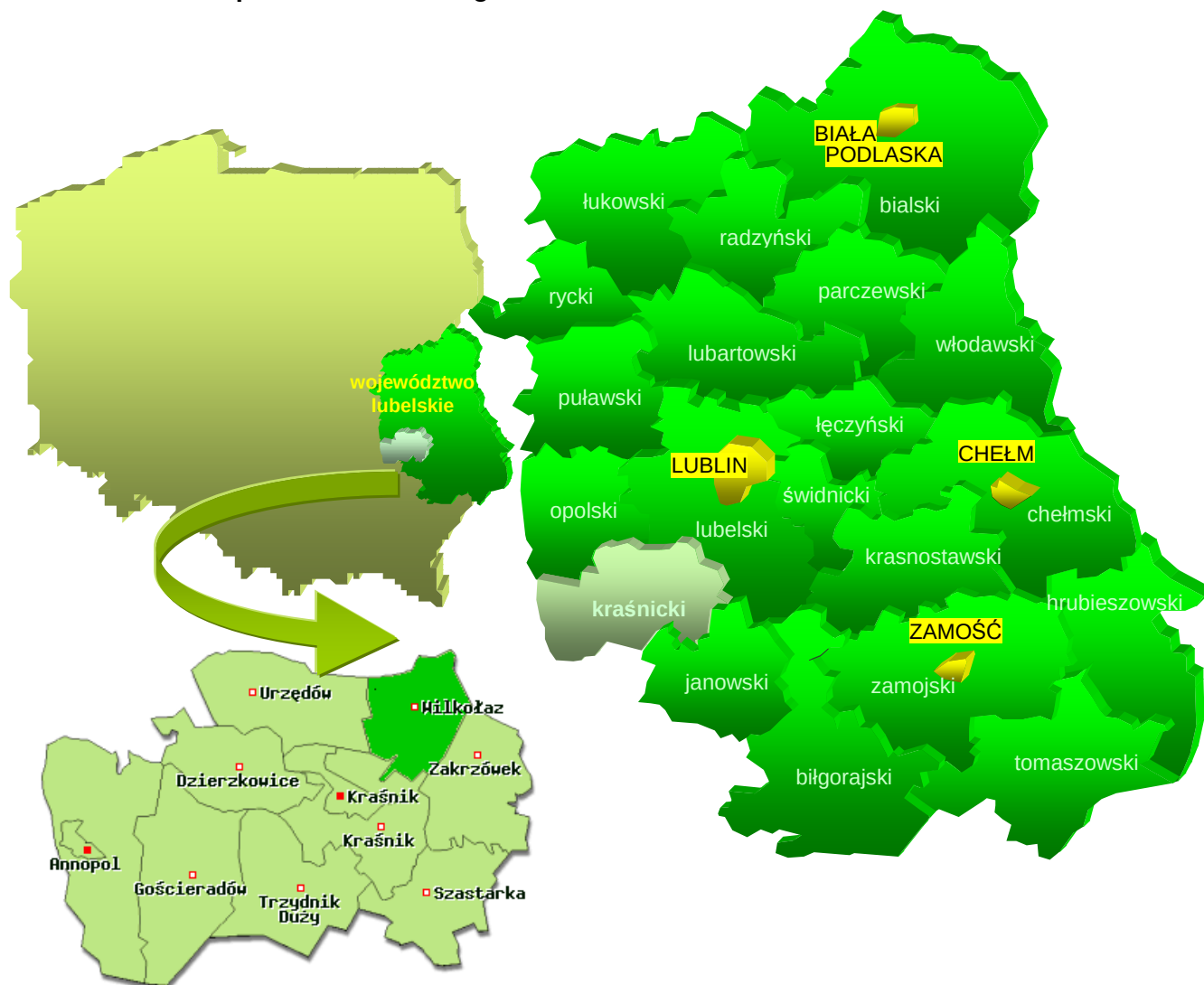
Źródło: Strona Internetowa Gminy Wilkołaz – www.wilkolaz.lubelskie.pl

Pod względem administracyjnym Gmina Wilkołaz należy do województwa lubelskiego i wchodzi w skład powiatu kraśnickiego. Jest jedną z 213 gmin (172 gmin wiejskich) województwa lubelskiego i jedną z 10 (8 gmin wiejskich) powiatu kraśnickiego.

Powierzchnia Gminy wynosi 82 km² (8 186 ha), co stanowi 8,2 % powierzchni powiatu, 0,3% powierzchni województwa lubelskiego i 0,03% powierzchni Polski. Gmina położona jest w południowo – zachodniej części województwa, w odległości ok. 35-38 km na południe od centrum województwa - Lublina. Obszar Gminy graniczy sześcioma gminami: Strzyżewice – na wschodzie, Zakrzówek i Kraśnik (miasto i gmina) – na południu, Urzędów na zachodzie oraz Borzechów i Niedrzwica Duża na północy. Granice gminy wyznacza przebieg dróg polnych i leśnych, a na krótkim odcinku – przebieg linii kolejowej Lublin – Przeworsk – Stalowa Wola.

Jest to gmina typowo rolnicza, która położona jest we wschodniej części Wzniesień Urzędowskich, na pofałdowanej, słabo zalesionej wierzcholinie lessowej, rozciągniętej doliną rzeki Urzędówki.

Mapa nr 2. Położenie Gminy Wilkołaz na mapie Polski, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego

Dane: Opracowanie własne na podstawie danych z Internetu (Związek Powiatów Polskich).

Gmina cechuje się stosunkowo dobrą dostępnością komunikacyjną. Umiejscowiona jest 12 km na północ od Kraśnika, przy drodze krajowej Lublin – Rzeszów i linii kolejowej z Lublina do Stalowej Woli. Układ komunikacyjny zapewnia wewnętrzne powiązania między ośrodkiem gminnym i jednostkami wiejskimi oraz zewnętrznie z ośrodkami ponadlokalnymi i miejscowościami sąsiadujących gmin, tj.: miasto Kraśnik i Lublin oraz gminami Niedzwica Duża, Zakrzówek, Strzyżewice, Urzędów i Borzechów.

Układ komunikacyjny Gminy Wilkołaz tworzy droga krajowa nr 19 o długości 12,8 km, droga wojewódzka nr 842 o długości 3,65 km, dziewięć ciągów dróg powiatowych o łącznej długości 33,1 km, oraz sieć dróg gminnych o długości 50,10 km.

Mapa nr 3. Układ dróg i ścieżek dydaktycznych na terenie Gminy Wilkołaz

Źródło: Przewodnik ekologiczno-historyczny po gminie Wilkołaz. Wydanie II

Tabela nr 1. Lokalizacja Gminy Wilkołaz z uwzględnieniem dzielącej ją odległości do największych miast regionu

L.p.	Nazwa miejscowości	Odległość [km]
1	Kraśnik	12
2	Lublin	36
3	Biłgoraj	85
4	Puławy	90
5	Zamość	103
6	Chełm	110
7	Łuków	134
8	Tomaszów Lub.	141
9	Biała Podlaska	158
10	Hrubieszów	160

Dane: Opracowanie własne

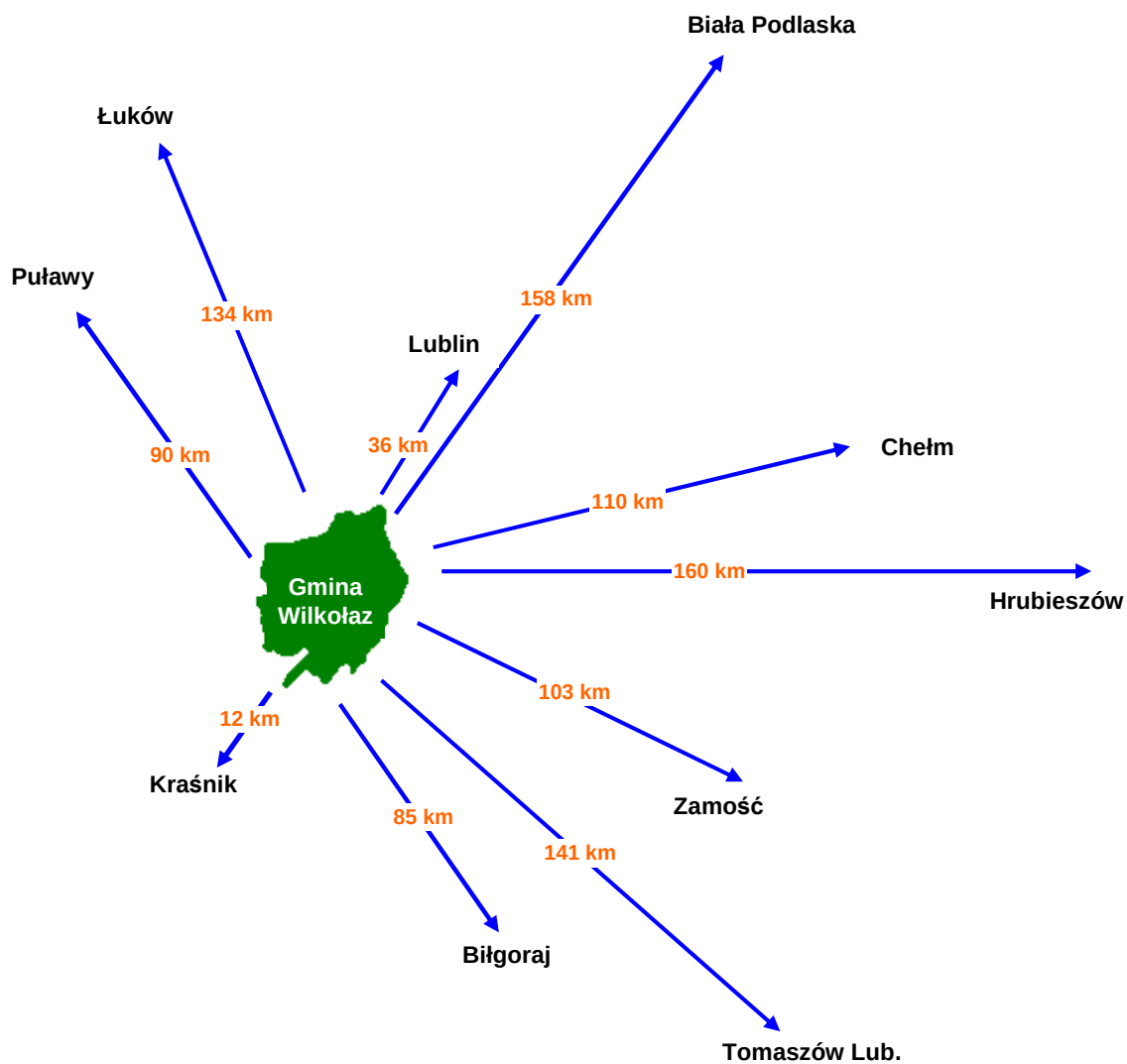
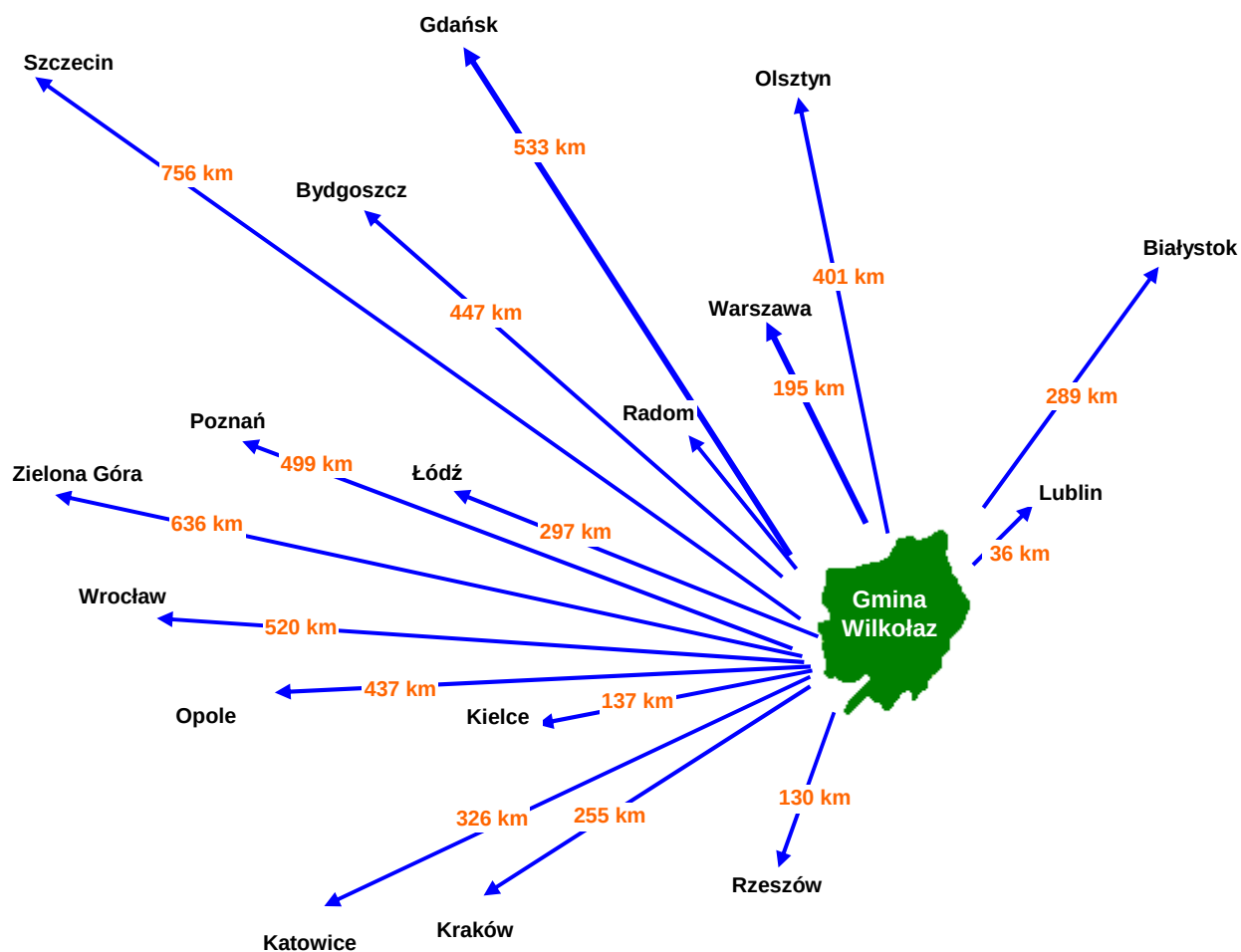

Tabela nr 2. Lokalizacja Gminy Wilkołaz z uwzględnieniem dzielącej ją odległości do największych miast Polski

L.p.	Nazwa miejscowości	Odległość [km]
1	Lublin	36
2	Rzeszów	130
3	Kielce	137
4	Radom	144
5	Warszawa	195
6	Kraków	255
7	Białystok	289
8	Łódź	297
9	Katowice	326
10	Olsztyn	401
11	Opole	437
12	Bydgoszcz	447
13	Poznań	499
14	Wrocław	520
15	Gdańsk	533
16	Zielona Góra	636
17	Szczecin	756

Dane: Opracowanie własne

2. Ludność

Gmina Wilkołaz liczy 5 540 mieszkańców, w tym 2 777 kobiet i 2 763 mężczyzn.

Tabela nr 3. Ludność Gminy Wilkołaz ze względu na miejsce zamieszkania. Stan na 31.12.2006 r.

Powierzchnia km ²	Sołectwa	Miejscowości	Ludność			
			ogółem	mężczyźni	kobiety	kobiety na 100 mężczyzn
82	13	17	5 540	2 763	2 777	101

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego – Tom II.

W strukturze wiekowej ludności Gminy Wilkołaz, tak jak w całym kraju, zaznacza się starzenie populacji. Stwierdzić jednak należy, że struktura wiekowa mieszkańców gminy jest młodsza niż w gminach sąsiednich.

Tabela nr 4. Charakterystyka ludności Gminy Wilkołaz wg wieku i płci. Stan na 2002 r.

Wiek	Razem	%	0-6	%	7-15	%	16-24	%	25-64	%	pow. 65	%
Ogółem	5 568	100	457	8,21	720	12,93	812	14,58	2 675	48,04	904	16,24
Mężczyźni	2 787	50,05	227	8,14	392	14,07	434	15,57	1 364	48,94	370	13,28
Kobiety	2 781	49,95	230	8,27	328	11,79	378	13,59	1 311	47,14	534	19,20

Dane: Opracowanie własne na podstawie „Raportu z wyników spisów powszechnych 2002, Województwo Lubelskie”.

3. Osadnictwo

Obszar Gminy Wilkołaz odznacza się układem sieci osadniczej, którego początki sięgają wczesnego średniowiecza. Najstarszym znanym obiektem na terenie gminy jest wczesnośredniowieczne grodzisko na gruntach wsi Zalesie. Najstarszą miejscowością na terenie Gminy Wilkołaz jest najprawdopodobniej sam Wilkołaz, późniejsza wieś ordynacji Zamojskich, która powstała już w XII wieku, a w wieku XIV była wsią parafialną. Do innych starszych miejscowości gminy należy wieś Zdrapy wzmiankowana już w 1676 r. Przed 1827 r. powstała Wólka Rudnicka i Pułankowice. Na późniejsze lata XIX wieku datowany jest Rudnik Szlachecki i Ostrów.

Obecną sieć osadniczą gminy tworzy 13 sołectw, które mają następujące nazwy:

- 1) Wilkołaz Pierwszy
- 2) Wilkołaz Drugi
- 3) Wilkołaz Trzeci
- 4) Wilkołaz Dolny
- 5) Marianówka
- 6) Ewunin
- 7) Zalesie
- 8) Ostrów Kolonia
- 9) Ostrów Wieś
- 10) Wólka Rudnicka
- 11) Zdrapy
- 12) Rudnik
- 13) Pułankowice

Sołectwa gminy charakteryzują się dużym zróżnicowaniem pod względem wielkości wsi, liczby mieszkańców, zajmowanej powierzchni i występujących zasobów naturalnych. Są rozrzucone na obszarze całej Gminy tworząc skupiska zabudowy lub występując w postaci zabudowy rozproszonej, w szczególności w peryferyjnych częściach Gminy.

Rozproszona sieć osadnicza w części Gminy stwarza określone trudności w wyposażeniu Gminy w podstawową infrastrukturę drogową, wodociągową i kanalizacyjną. Średnio na jedną miejscowość przypada ponad 330 mieszkańców. W zespole osadniczym Wilkołaza mieszka 2 384 osoby, co stanowi skupisko ludności liczące ponad 43% ludności Gminy. Największą miejscowością w obszarze Gminy jest Wilkołaz Pierwszy – liczy 816 mieszkańców.

W zespole Rudnik, Rudnik Szlachecki i Wólka Rudnicka mieszka 804 osoby, zaś Ostrów, Ostrów Kolonia 791 osób. Z pozostałych największe miejscowości to Zalesie liczące 403 osoby oraz Pułankowice – 437. Najmniejszą liczbę mieszkańców mają wsie Marianówka – 124 osoby oraz Ewunin – 135 osoby.

O osadnictwie na terenie Gminy poza czynnikami historycznymi, jak istnienie szlaków komunikacyjnych, przynależność do ordynacji, dóbr kościelnych czy królewskich i zmiany tej przynależności w dużej mierze decydowały czynniki geograficzne, przede wszystkim dostępność do wody. Sieć osadnicza związana jest ściśle z układem wód otwartych. Najwięcej miejscowości skupionych jest w dolinie rzeki Urzędówki, na której stokach powstały: Ostrów, Zalesie, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci i Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Górny, Zdrapy, Wólka Rudnicka, i Rudnik. Pozostałe pięć wsi Gminy Wilkołaz, z których większe są jedynie Pułankowice, leży na wysoczyźnie.

Wsie występujące na obszarze Gminy Wilkołaz wykazują pewne zróżnicowanie pod względem układu przestrzennego, co wiąże się z warunkami topograficznymi i gruntowo wodnymi miejsc osadnictwa oraz społeczno – gospodarczą genezą powstania. Główna miejscowość i siedziba władz Gminy Wilkołaz Pierwszy, a także Wilkołaz Drugi i w pewnym stopniu Wilkołaz Trzeci oraz Zdrapy, ma charakterystyczny dla długiej rzędówki o regularnej rozmieszczonej po jednej, a czasami po obu stronach drogi zabudowie, z łańcowym układem pól uprawnych. Rzadziej występuje ulicówka o zabudowie rozciągniętej w zwartych rzędach po obu stronach głównej drogi, o nieregularnym układzie dróg bocznych i niwowym układzie pól oraz łańcuchówka, z luźniejszym od ulicówki układem zabudowy i łańcowym układem pól. Te typy wsi reprezentowane są w Gminie Wilkołaz przez Pułankowice i w pewnym stopniu przez Wólkę Rudnicką, Rudnik i Ewunin. Pozostałe wsie mają rozproszoną zabudowę kolonijną z nieregularnym układem komunikacji i pól, a mniejsze z nich są pod względem układu przestrzennego ulicowymi przysiółkami.

4. Historia

Obszar obecnej gminy Wilkołaz był zasiedlony już od wczesnego średniowiecza. Wilkołaz powstał prawdopodobnie już w XII wieku. Był on wtedy wsią królewską, która od 1325 r. została parafią. Powodem intensywnego i wczesnego rozwoju osadnictwa na tym terenie były przede wszystkim dobre gleby.

Nazwa „Wilkołaz” (bądź „Wilkołas”) pochodzi od nazwy przejść wśród moczarów bagiennych – łazów. Stąd pierwotna nazwa „Wielkie Łazy”, która z biegiem czasu przekształciła się w Wilkołaz. Ziemie wilkołaskie kolejno znajdowały się we własności rodu Gorajskich, Tęczyńskich, książąt Olelkowiczów – Słuckich i Zamojskich.

Wartym odnotowania jest fakt, że mieszkańcy Wilkołaza brali udział w Powstaniu Styczniowym oraz w wydarzeniach 1905 – 1907. Cmentarz w lesie Krzywda upamiętnia jedną z najważniejszych bitew początku I wojny światowej, a podczas II wojny światowej na terenie Gminy działały placówki Narodowych Sił Zbrojnych, BCh, oraz AK.

5. Przynależności administracyjne

Tereny jakie obejmuje dzisiejsza Gmina Wilkołaz w początku XIV wieku znajdowały się w granicach województwa sandomierskiego, kasztelani lubelskiej i powiatu urzędowskiego.

Po utworzeniu województwa lubelskiego, co miało miejsce w 1474 r., tereny wokół Wilkołaza znalazły się w granicach nowego województwa, nadal będąc w granicach powiatu urzędowskiego. Powyższy stan przetrwał do 1795 r.

Po III rozbiórce Lubelszczyzna, a wraz z nią powiat urzędowski, na krótko znalazły się w zaborze austriackim. Interesujące nas ziemie włączono do Galicji Zachodniej, cyrkułu józefowskiego, a po 1803 r. do cyrkułu lubelskiego.

W okresie Księstwa Warszawskiego (1809-1816) Wilkołaz wraz z okolicami wszedł do departamentu i powiatu lubelskiego.

Po upadku Księstwa i Kongresie Wiedeńskim, m. in. departament lubelski włączono do Królestwa Polskiego, wchodząc w skład zaboru rosyjskiego. W podziale na jednostki administracyjne do 1830 r. tereny gminy należały do województwa lubelskiego, powiatu lubelskiego i obwodu lubelskiego; w latach 1837 – 1863 guberni lubelskiej, powiatu lubelskiego; w latach 1864 – 1914 guberni lubelskiej, powiatu lubelskiego.

Po odzyskaniu niepodległości, w okresie międzywojennym, gmina znajdowała się w województwie lubelskim i powiecie janowskim.

Po reformie administracyjnej w 1975 roku obszar gminy włączono do województwa lubelskiego. Po kolejnej reformie w 1999 r. gmina nadal znajduje się w województwie lubelskim oraz w powiecie kraśnickim.

6. Środowisko przyrodnicze

Środowisko przyrodnicze to ogół elementów przyrodniczych, w szczególności powierzchnia ziemi łącznie z glebą, kopaliny, wody, powietrze, świat roślinny i zwierzęcy, a także krajobraz znajdujący się w stanie naturalnym, jak też przekształcony w wyniku działalności człowieka.

Walory krajobrazowe środowiska to wartości ekologiczne, estetyczne, widokowe i kulturowe terenu oraz związane z nimi elementy przyrodnicze ukształtowane przez przyrodę lub w wyniku działalności człowieka.

6.1. Budowa geologiczna

Pod względem geologicznym teren gminy budują utwory trzeciorzędowe (piaskowce i wapienie). Na utworach trzeciorzędowych zalegają utwory czwartorzędowe reprezentowane przez piaski morenowe i fluwioglacjalne oraz lessy. W dolinie rzeki Urzędówki występują mady i piaski rzeczne oraz torfy.

Gmina leży na pofałdowanej, słabo zalesionej wierzcholinie lessowej, rozciętej doliną rzeki Urzędówki. Niemal na całej powierzchni gminy zalegają akumulacyjne pokłady lessu – materiał pochodzenia eolicznego z okresu zlodowacenia środkowopolskiego o zróżnicowanej miąższości, przykrywają one osady w postaci piasków, rzadziej żwirów.

Utwory trzeciorzędowe zalegają na utworach skały wapiennej, której górna część występuje w postaci gliniastej zwietrzeliny. Bardzo podatna na erozyjne działanie wód powierzchniowych warstwa lessu sprzyja wytworzeniu na całym obszarze płytkich wąwozów. Najwięcej wykształciło się w zachodniej części gminy, gdzie pokrywa lessowa jest najgrubsza. Na południu gminy w okolicach wsi Pułankowice oraz w lokalnych obniżeniach, w sąsiedztwie cieków wodnych występują niewielkie powierzchniowe osady fluwioglacjalne i aluwialne, wykształcone głównie w postaci utworów pyłowych. W dolinie rzeki Urzędówki występują na powierzchni osady holoceniowe w postaci zwykłych i ilastych oraz torfów zamulonych materiałem mineralnym. Najbardziej zróżnicowana rzeźba terenu występuje w zachodniej części gminy w obrębach: Ewunin, Wilkołaz Dolny, częściowo Zalesie i Ostrów oraz w sąsiedztwie rzeki Urzędówki.

6.2. Morfologia

Gmina Wilkołaz leży na obszarze Wzniesień Urzędowskich, subregionu położonego w południowo-zachodniej części Wyżyny Lubelskiej. Niewielki północno-wschodni fragment gminy znajduje się w obrębie Wyniosłości Giełczewskiej. Na obszarze gminy wyróżnia się trzy typy rzeźby: wierzchowiny kredowe pokryte lessem położone na wysokości ok. 230-250 m n.p.m., powierzchnie denudacyjne położone na wysokości 200-230 m n.p.m., terasy zalewowe rzeki Urzędówki i jej bezimiennych dopływów.

W rzeźbie terenu główną uwagę zwraca dolina Urzędówki od miejscowości Zdrapy do Ostrowa o cechach typowej doliny erozyjno-denudacyjnej i charakterystycznymi dla gminy wąwozami. Najwyżej wyniesiony teren na wysokości 263 m n.p.m. znajduje się na terenach graniczących z gminą Strzyżewice, najniżej położony teren znajduje się w zachodniej części gminy w dolinie rzeki Urzędówki w rejonie wsi Ostrów – 195 m n.p.m. Deniwelacje terenu na obszarze gminy wynoszą ok. 70 m.

6.3. Klimat

Gmina Wilkołaz zaliczana jest do lubelsko-chełmskiej dzielnicy klimatycznej, odznaczającej się między innymi najwyższymi w regionie wartościami usłonecznienia względnego w okresie letnim. Pomimo długiego okresu wegetacyjnego (218 dni) i dość dużych średniorocznych opadów (614 mm) istotną barierą dla intensyfikacji rolnictwa są niekorzystne warunki wodne (minimalne zdolności retencyjne zlewni Urzędówki wskutek wylesienia).

6.4. Surowce mineralne

Surowce mineralne występujące na terenie Gminy związane są z utworami wieku kredowego i czwartorzędowego. Występują one na powierzchni lub pod niewielkim nadkładem. Przeprowadzone prace badawcze geologiczno-poszukiwawcze doprowadziły do udokumentowania następujących utworów:

L.p.	Nazwa złoża	Miejsce występowania
1.	Kruszywa naturalne: - piaski wodnolodowcowe	Złoże nieeksploatowane. Zasoby szacunkowe i perspektywiczne: - obszar Wilkołaz Drugi – ok. 624 000 ton, - obszar Kol. Rudnik Szlachecki – ok. 120 000 ton. Złoża te są nieprzydatne dla przemysłu materiałów budowlanych, ze względu na niewielkie zasoby, małą miąższość, drobne uziarnienie, zapylenie i domieszki iglaste. Złoża mogą być stosowane dla potrzeb drogownictwa.
2.	Surowce ilaste	Złoże znajduje się w Wilkołazie Dolnym, złożo eksploatowane jest do produkcji cegły. Złoże może być stosowane do produkcji cegły lub jako klinkier drogowy.
3.	Torfy	Złoże znajduje się w dolinie rzeki Urzędówki w Wilkołazie Dolnym. Złoże udokumentowane C ₁ (1964) jako torf opałowy, średnia miąższość złoża ok. 3 m.
4.	Margle	Złoże znajduje się w Wilkołazie II. Złoże udokumentowane C ₁ (1989) może być stosowane do produkcji wapna nawozowego.

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz. Studium Ekologii Krajobrazu

Istnieje możliwość udokumentowania złóż kruszywa w obrębie wyznaczonych „obszarów prognostycznych”:

- kruszywo naturalne: - obszar nr I w rejonie Wólki Rudnickiej
- surowce ilaste (less) - obszar nr II w rejonie Ewunina
- obszar nr III w rejonie Wilkołaza Trzeciego
- surowce węglanowe: - obszar nr IV położony w Wilkołazie Dolnym (margle)
- obszar nr V położony na wschód od Wilkołaza Pierwszego (opoki)

6.5. Hydrologia

6.5.1. Wody powierzchniowe

Obszar Gminy Wilkołaz charakteryzuje się niewielkim zróżnicowaniem form występowania wód powierzchniowych. Sieć rzeczna gminy jest słabo rozwinięta. Przeważająca część gminy znajduje się w zlewni rzeki Urzędówki, prawostronnego dopływu rzeki Wyżnicy oraz jej bezimiennego prawego dopływu. Swój początek Urzędówka bierze z licznych wysięków i podmokłości w okolicy Rudnik Szlachecki (gdzie znajdują się źródła), zaś jej dopływ z okolicy wsi Obroki.

W najbardziej wysuniętej na północny wschód części gminy bierze swój początek rzeka Sobieszczanka (dopływ Krężniczanki) należąca do zlewni Bystrzycy. Przez wschodni obszar gminy (wzdłuż granic z gminami Strzeszkowice i Zakrzówek) przebiega o kierunku południkowym dział wodny II rzędu pomiędzy zlewnią rzeki Wyżnicy (dopływ Wisły) a zlewnią rzeki Bystrzycy (dopływ Wieprza).

6.5.2. Wody podziemne

Wody podziemne w obrębie gminy związane są z utworami czwartorzędu i kredy.

6.6. Gleby

Na terenie Gminy Wilkołaz w pokrywie glebowej obszaru pozadolinowego dominują gleby wykształcone z utworów lessopodobnych. Pod względem typologicznym dominują gleby pseudobielicowe i brunatne pochodzenia lessowego. Natomiast w dolinie rzeki Urzędówki występują niewielkimi płatami mady, czarne ziemie oraz gleby glejowe.

Na terenie Gminy grunty orne I klasy bonitacyjnej nie występują. Bonitacja gruntów ornych w Gminie przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 5. Grunty orne wg klas bonitacyjnych.

Klasa gruntów	Grunty rolne	Powierzchnia Gminy
	ha	%
I	-	-
II	228	3,47
III	-	-
IIIa	3 177	48,41
IIIb	2 224	33,89
IV	-	-
IVa	818	12,46
IVb	100	1,52
V	15	0,23
VI	1	0,02
VIz	-	-
Razem	6 563	100

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz. Studium Ekologii Krajobrazu. Lublin 1999 r.

6.7. Lasy

Gmina Wilkołaz nie jest zasobna w grunty leśne. Lasy znajdują się jedynie na obrzeżach południowych i północnych gminy. Środkowa część Gminy jest bezleśna oraz intensywnie wykorzystywana rolniczo.

Na terenie Gminy Wilkołaz grunty leśne zajmują powierzchnię 911 ha, w tym lasy stanowią 909 ha. Gmina Wilkołaz z lesistością wynoszącą 11,1% jest jedną z czterech najmniej lesistych gmin powiatu kraśnickiego i charakteryzuje się dużo mniejszą lesistością niż powiat kraśnicki (20,5%) i województwo lubelskie (22,4%). Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 6. Lesistość gmin powiatu kraśnickiego. Stan na 31.12.2005 r.

Miasto/Gmina	Powierzchnia gruntów leśnych w ha						Lesistość w %
	ogółem	w tym lasy	publiczne			prywatne	
			razem	w tym			
				Lasy Państwowe	gminne		
w hektarach							
Gmina Wilkołaz	911	909	157	157	1	754	11,1
Miasto Kraśnik	370	352	370	370	-	0	13,9
Miasto i Gmina Annopol	3 298	3 264	1 444	1 444	-	1 854	21,6
Gmina Dzierzkowice	2 046	2 012	1 561	1 532	29	485	23,2
Gmina Gościeradów	7 030	6 853	6 315	6 313	2	715	43,2
Gmina Szastarka	702	702	2	2	-	700	9,5
Gmina Trzydnik Duży	769	761	271	260	12	498	7,3
Gmina Urzędów	2 009	1 974	1 336	1 324	12	673	16,6
Gmina Kraśnik	3 368	3 305	2 252	2 252	-	1 116	31,4
Gmina Zakrzówek	508	507	43	43	-	465	5,1

Dane: Opracowanie własne na podstawie „Rocznika Statystycznego Województwa Lubelskiego – Tom II”.

Pod względem typologicznym siedliska lasów to przede wszystkim las mieszany świeży (ok. 70% powierzchni), resztę stanowi bór mieszany świeży i ols.

6.8. Flora

Na terenie Gminy Wilkołaz stwierdzono występowanie 24 rzadkich i chronionych gatunków roślin, w tym:

- 7 gatunków objętych ścisłą ochroną gatunkową,
- 6 gatunków objętych ochroną częściową,
- 11 gatunków, których występowanie na obszarze Wyżyny Lubelskiej jest rzadkie.

Do gatunków objętych ścisłą ochroną należą: barwinek pospolity, lilia złotogłów, listera jajowata, orlik pospolity, parzydło leśne, podkolan biały, wawrzynek wilczełyko.

Do gatunków objętych ochroną częściową należy: kalina koralowa, konwalia majowa, kopytnik pospolity, kryszyna pospolita, pierwiosnek lekarski, przytulina wonna.

Do gatunków rzadkich należą: bez koralowy, jemiola pospolita, korzeniówka pospolita, narecznica mocna, pieprzyca gęstokwiatowa, rzęsa garbata, wgłębka wodna, sierpik barwierski, starzec Fuchsa, stokłosa żytnia, szczaw brodaty, tymotka Bohemera, żabieniec lancetowaty.

6.9. Fauna

Gmina Wilkołaz należy do rejonów województwa lubelskiego, które nie odznaczają się specjalnie atrakcyjnymi terenami dla fauny. Do obszarów atrakcyjnych pod względem faunistycznym w gminie należy dolina rzeki Urzędówki i kompleksy leśne północnej i południowej części Gminy.

Do najrzadszych i najcenniejszych gatunków ptaków należą: pójdzka, trzmiełojad, jastrząb, kruk i przepiórka. Na obszarze Gminy znajdują się gatunki zagrożone wyginięciem, należą to nich: bocian biały i ortolan.

6.10. Zagrożenia środowiska

6.10.1. Erozja gleb

Na pierwszy plan zagadnień związanych z degradacją środowiska Gminy Wilkołaz wysuwa się erozja gleb. W Gminie erozją wodą powierzchniową w stopniu silnym zagrożonych jest ok. 3 700 ha, tj. ok. 47% powierzchni Gminy. Najbardziej podatne na erozję są gleby wytworzone z utworów lessowatych. Podatność tych gleb na erozję jest szczególnie widoczna w okresie roztopów wiosennych i po opadach letnich. Erozji sprzyja również falisty krajobraz lessowy obszarów wąwozowych.

Najbardziej narażone na procesy erozji powierzchniowej są obszary położone we wschodniej części Gminy – na wschód od drogi Lublin – Kraśnik. Obszary te charakteryzują się intensywnym rozwojem rolnictwa, na co największy wpływ mają bardzo dobre warunki glebowe. Dodatkowo są to obszary o zróżnicowanej konfiguracji terenu. Na obszarach położonych na północ od rzeki Urzędówki, na terenach wąwozów wytwarzać się może – szczególnie niebezpieczna – erozja liniowo-wąwozowa. Tego rodzaju erozji sprzyja spływ okresowych – skoncentrowanych na tych terenach wód powierzchniowych.

W celu ochrony znacznych obszarów Gminy przed erozją wymagane jest stosowanie zabiegów fitomelioracyjnych polegających na: zadrzewianiu, zadarnianiu i zalesianiu.

6.10.2. Gospodarka odpadami

Ze względu na duże skupienie ludności i istnienie zakładów przemysłowych istotnym zagadnieniem związanym z ochroną środowiska jest gospodarka odpadami.

Gmina Wilkołaz należy do Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku. Dominującym sposobem zbierania odpadów w gminie jest zbiórka odpadów zmieszanych.

Od roku 2003 we wszystkich gminach Związku rozszerzono system zbierania frakcji suchej segregowanej.

Unieszkodliwianie odpadów odbywa się poprzez ich składowanie na składowisku odpadów komunalnych Piaski Zarzecze II w Kraśniku. W roku 2003 na terenie Związku Międzygminnego zebrano i przyjęto na składowiska 14 991 Mg odpadów tj. ok. 57 236 m³. Ilość wytworzonych odpadów komunalnych wynosiła 16 747 Mg, z czego aż 51,6 % zostało wytworzonych w mieście Kraśniku. Docelowym rozwiązaniem gospodarki odpadami na terenie obejmującym Związek Międzygminny jest skupienie gmin wokół Zakładu Zagospodarowania Odpadów (ZZO).

6.10.3. Gospodarka ściekami

Na stan środowiska naturalnego ma wpływ gospodarka ściekami. Na terenie Gminy brak jest rozwiniętej sieci kanalizacyjnej i wodociągowej. Występuje ona jedynie na części obszaru: długość sieci wodociągowej wynosi 32 km.

Należy uporządkować gospodarkę wodno-ściekową poprzez budowę kanalizacji sanitarnej od miejscowości położonych wzdłuż rzeki Urzędówki. Stanowią one obecnie najpoważniejsze źródło jej zanieczyszczenia. Ścieki wywożone są do oczyszczalni w Kraśniku.

6.10.4. Komunikacja i transport

Inne zagrożenia wynikają w związku z zagospodarowywaniem przestrzeni. Gmina Wilkołaz jest gminą położoną w centrum komunikacyjnym województwa lubelskiego.

Komunikacja i transport są źródłem hałasu i zanieczyszczenia środowiska. Należy podjąć działania mające na celu zmniejszenie uciążliwości hałasu dla człowieka i środowiska przyrodniczego. Rodzaje działań, które będą podjęte zależą od specyfiki warunków lokalnych.

W celu poprawy warunków zamieszkania należy wprowadzić następujące działania:

- maksymalnie oddalać linię zabudowy mieszkaniowej od krawędzi dróg,
- budowa obwodnicy,
- utworzyć lub rewaloryzować (istniejące – szczególnie w okolicach Wilkołaza) zielone pasy nasadzeń ochronnych drzew wzdłuż dróg, w formie szpalerów lub rzędów (szczególnie wzdłuż przebiegu obwodnicy),
- budowa ekranów dźwiękoszczelnych w formie żywopłotów zimozielonych lub z wykorzystaniem zieleni pnącej,

Transport komunikacyjny jest jednym z głównych źródeł punktowego i obszarowego zanieczyszczenia gleby. Największe antropogeniczne kumulacyjne zanieczyszczenie ołowiem występuje w powierzchniowej warstwie gleby.

6.11. Formy ochrony przyrody

6.11.1. Pomniki przyrody

Na obszarze Gminy Wilkołaz ochroną objęte są następujące obiekty:

Tabela nr 7. Pomniki przyrody na terenie Gminy Wilkołaz. Stan na 31.12.2006 r.

L.p.	Nazwa pomnika przyrody	Miejsce występowania
1.	Kasztanowiec zwyczajny o obwodzie 380 cm	Na terenie parafii w Wilkołazie
2.	Lipa drobnolistna o obwodzie 410 cm	W gospodarstwie rolnym w Wilkołazie Pierwszym
3.	Buk pospolity o obwodzie 310 cm	W gospodarstwie rolnym w Wilkołazie Pierwszym
4.	Lipa drobnolistna o obwodzie 390 cm	Przy cmentarzu w Wilkołazie Pierwszym
5.	Wiąz szypułkowy o obwodzie 360 cm	W pobliżu wiaduktu kolejowego w Wilkołazie Trzecim

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

W stosunku do form ochrony przyrody takich jak pomniki przyrody, użytki ekologiczne zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880 z późn. zm.) w zakresie gospodarki przestrzennej obowiązują następujące zakazy:

- niszczenia, uszkodzania lub przekształcania obiektu lub obszaru,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym lub przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymywaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej,
- likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych,
- zmiany sposobu użytkowania ziemi,
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,

6.11.2. Obszary chronionego krajobrazu

Obszar Gminy Wilkołaz znajduje się w Ekologicznym Systemie Obszarów Chronionych województwa lubelskiego i objęty jest wielkoprzestrzennymi i indywidualnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu.

Część północna Gminy znajduje się w zasięgu leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu regionalnym, zapewniającego łączność Czerniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na wschodzie z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu na zachodzie. Niewielka zalesiona południowa część gminy znajduje się w zasięgu Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym łączącego Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu.

Podstawowy układ ekologiczny Gminy stanowi dolina rzeki Urzędówki, którą można utożsamić z lokalnym korytarzem ekologicznym łączącym ww. obszary chronionego krajobrazu. Dolinę rzeki Urzędówki można uznać jako potencjalny ciąg do uwzględnienia w powiązaniach z ESOCh. Dolina ta łączy korytarze ekologiczne położone w północnej i południowej części gminy tworząc sieć ekologiczną województwa.

6.11.3. Lasy ochronne

Na obszarze Gminy wyróżniono kategorie lasów ochronnych: gleboochronne i wodoochronne. Lasy gleboochronne mają chronić siedliska najsłabsze, narażone na erozję wietrzną i inne formy dewastacji. Lasy wodoochronne zabezpieczać mają siedliska wilgotne i związane z nimi biocenozy leśne. Ochrona tych siedlisk jest również ważna dla utrzymania retencji wodnej i poprawy bilansu wodnego w skali zlewni.

Powierzchnia projektowanych lasów ochronnych w Gminie Wilkołaz jest stosunkowo niewielka. Za wodoochronne winny być uznane następujące fragmenty lasów:

- las o charakterze łągu olchowego w dolinie rzeki Urzędówki we wsi Wólka Rudnicka,
- las o charakterze łągu olchowego i częściowo olsu w Obrokach wzdłuż rzeki Sobieszczanki,

Za lasy glebochronne winny być uznane następujące fragmenty lasów:

- las dębowo-grabowy o charakterze świetlistej dąbrowy na północ od Wilkołaza Dolnego, porastający rędziny wytworzone z margli (występują tu bardzo liczne lejki krasowe),
- las i zarośla gądowne porastające zbocza i wąwozy nad drogą do Ewunina,
- las Krzywda koło Osin, dębowo-grabowy o charakterze świetlistej dąbrowy,

- las Dębina koło Rudnika Szlacheckiego, dębowo-grabowy o charakterze świetlistej dąbrowy,
Lasy wokół miast (do 10 km):
- wzdłuż drogi Lublin – Kraśnik na południe od Rudnika Kol.
- w pobliżu Pułankowic,
- las koło Ostrów Kolonii

W lasach ochronnych gospodarkę leśną prowadzić można poprzez:

- dbałość o stan zdrowotny i sanitarny, preferowanie naturalnego odnowienia lasu,
- ograniczenia regulacji stosunków wodnych do prac uzasadnionych potrzebami odnowienia lasów oraz użytkowania sąsiadujących z lasami ochronnymi gruntów nieleśnych,
- kształtowanie struktury gatunkowej i przestrzennej lasu zgodnie z warunkami siedliskowymi w kierunku powiększenia różnorodności biologicznej i zwiększenia odporności lasu na czynniki destrukcyjne,
- ustalenie etatu cięć według potrzeb hodowlanych lasu,
- ograniczenie stosowania zrębów zupełnych do najsłabszych siedlisk leśnych oraz prowadzenia ścinki drzew, zrywki i wywozu drewna w sposób zapewniający w maksymalnym stopniu ochronę gleby i roślinności leśnej, zakaz pozyskiwania żywicy i karpiny.

7. Dziedzictwo kulturowe

7.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Gmina Wilkołaz należy do gmin o małych zasobach zabytków. W rejestrze obiektów zabytkowych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków figuruje tylko 7 obiektów, z których cztery koncentrują się w zespole kościoła parafialnego w Wilkołazie Pierwszym.

Tabela nr 8. Wykaz obiektów zabytkowych w rejestrze zabytków

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Data powstania	Nr rejestru
1.	Wczesnośredniowieczne Grodzisko	Zalesie	X w.	344
2.	Kościół paraf. P. w. Św. Jana Chrzciciela	Wilkołaz Pierwszy	1648-1653	431
3.	Ogrodzenie z bramą w zespole kościelnym	Wilkołaz Pierwszy	XVII/XVIII w.	431
4.	Drzewostan w zespole kościelnym	Wilkołaz Pierwszy		431
5.	Cmentarz przykościelny	Wilkołaz Pierwszy		431
6.	Cmentarz wojenny	Wólka Rudnicka	1914	1043

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

7.2. Dobra kultury nie wpisane do rejestru zabytków

Tabela nr 9. Ewidencja dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Data powstania	Nr ewidencji
1.	Dwór w zespole dworsko-park.	Obroki	XIX/XX w.	12108
2.	Spichlerz w zespole dworsko – park.	Obroki	XIX/XX w.	12108
3.	Wieża strażacka	Pułankowice	I.30XXw.	12109
4.	Młyn na terenie d. zespołu folwarcz.	Wilkołaz Dolny	1881/1927/1938	12111
5.	Kapliczka	Wilkołaz Pierwszy	k. XIX w.	12112
6.	Urząd Gminy	Wilkołaz Pierwszy	pocz. XX w.	12113
7.	Cmentarz parafialny „dawny”	Wilkołaz Pierwszy	I poł. XIX w.	12117
8.	Cmentarz parafialny „stary”	Wilkołaz Pierwszy	poł. XIX w.	12115
9.	Cmentarz parafialny „nowy”	Wilkołaz Pierwszy	1926	12116
10.	Kaplica z figurą św. Jana Nepomucena	Wilkołaz Drugi	XIX w.	12118
11.	Mogiła	Ostrów	I wojna św.	12120
12.	Dworzec kolejowy Wilkołaz	Zdrapy	1926	12114
13.	Dom (leśniczówka)	Żurawiniec	1924	12122

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

8. Zagospodarowanie przestrzenne

8.1. Infrastruktura techniczna

Wyposażenie w sieć i urządzenia infrastruktury technicznej, jej nowoczesność i sposób zarządzania stanowi jedno z najważniejszych kryteriów dobrej jakości życia mieszkańców gminy, poziomu i dynamiki rozwoju gospodarki, jak i atrakcyjności innowacyjnej dla kapitałów zagranicznego, krajowego i lokalnego oraz szeroko rozumianej konkurencyjności.

8.2. Infrastruktura drogowa

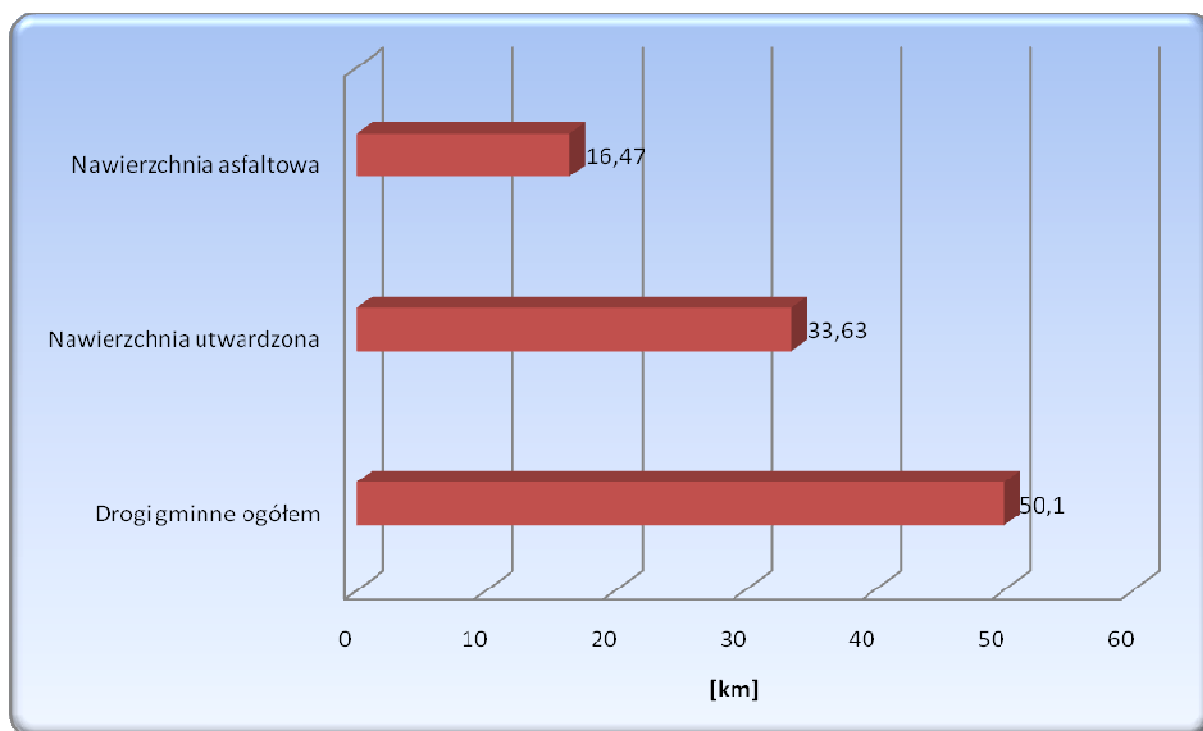
Elementami bazy infrastrukturalnej mającymi ogromne znaczenie dla rozwoju gospodarczego są drogi publiczne i ich otoczenie, dlatego niezmiernie ważną kwestią będzie skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych na modernizację i budowę dróg. Uzyskanie efektywnego bezpieczeństwa i przyjaznego dla środowiska systemu dróg, stanowi także zadanie wyznaczone w strategii Województwa Lubelskiego.

Całkowita długość dróg gminnych wynosi **50,10 km**, z czego **16,465 km** jest pokryte nawierzchnią asfaltową, a wskaźnik dróg powiatowych zlokalizowanych na terenie gminy wynosi **33,035 km** w tym o nawierzchni asfaltowej **28,508 km**. Poniższe tabele szczegółowo przedstawiają stan dróg na terenie gminy.

Tabela nr 10. Drogi gminne zlokalizowane na terenie Gminy Wilkołaz

L.p.	Nr drogi	Nazwa drogi	Całkowita długość drogi [w km]	Długość nawierzchni asfaltowej [w km]
1	008319L	Ostrów Kolonia-Popkowice Księżę-Kol.Popkowice Księżę	1,70	-
2	008329L	Wilkołaz – Marianówka – gr. gminy Borzechów	5,80	1,70
3	008330L	Wilkołaz – Wilkołaz Pierwszy - Obroki	4,50	0,115
4	008331L	Kol. Wilkołaz Górny – dr. gm. 008343 L	1,20	-
5	008332L	Wilkołaz Wieś – Wilkołaz Drugi – Wilkołaz Trzeci	2,70	2,70
6	008333L	dr. Pow. 1251 L – Wilkołaz Dolny – dr. gm. 008332 L	3,70	3,70
7	008334L	Kol. Zalesie – Wilkołaz Dolny – dr. gm. 008333 L	2,50	-
8	008335L	Kol. Zalesie – Ewunin – gr. gmin Urzędów	1,25	-
9	008336L	Kol. Zalesie – Ewunin – Ostrów – Ostrów Wieś	3,50	3,10
10	008337L	Zalesie – dr. gm. 008339 L	2,50	2,50
11	008338L	Zalesie – Wilkołaz Dolny – Ostrów Kolonia Połudn. – dr.gm.008339L	2,30	-
12	008339L	Ostrów Kolonia – Zdrapy	5,00	0,100
13	008340L	dr. kraj. 19 – Rudnik Kolonia – dr. woj. 842	1,10	-
14	008341L	dr. woj. 842 – Rudnik Wieś	0,75	-
15	008342L	Pułankowice – Rudnik Wieś	2,10	0,95
16	008343L	Zdrapy – Wilkołaz Trzeci	2,50	-
17	008344L	Zadworze – Popkowice Księżę – Kolonia Ostrów – dr. gm. 008339L	4,00	-
18	008345L	dr. pow. 1701 L – Ostrów Wieś – dr. pow. 1724 L	1,40	-
19	008346L	Marianówka – Kol. Obroki – gr. Gminy Niedzwica Duża	1,60	1,60
Ogółem:			50,10	16,465

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Wykres nr 1. Drogi gminne według stanu nawierzchni

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz.

Tabela nr 11. Drogi powiatowe przebiegające przez teren Gminy Wilkołaz

L.p.	Nr drogi	Nazwa drogi	Całkowita długość drogi w km	Utwardzone w km	Gruntowe w km
1	2247	Chodel – Borzechów - Wilkołaz	4,3	4,3	0
2	2251	Kłodnica – Białowoda - Zalesie	3,6	2,6	1,0
3	2724	Ostrów - Rudnik	4,7	4,7	0
4	2701	Wilkołaz - Urzędów	6,8	6,8	0
5	2723	Dąbrowa Bór – Ostrów - Mazurów	0,5	0	0
6	2292	Wilkołaz - Kielczewice	3,0	0	3,0
7	2726	Wilkołaz - Zakrzówek	3,8	3,8	0
8	2725	Zdrapy - Pułankowice	5,6	5,6	0
9	2728	Rudnik – Kolonia Góry	0,8	0,8	0
Ogółem:			33,1	26,8	4,0

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz.

Tabela nr 12. Drogi krajowe przebiegające przez teren Gminy Wilkołaz

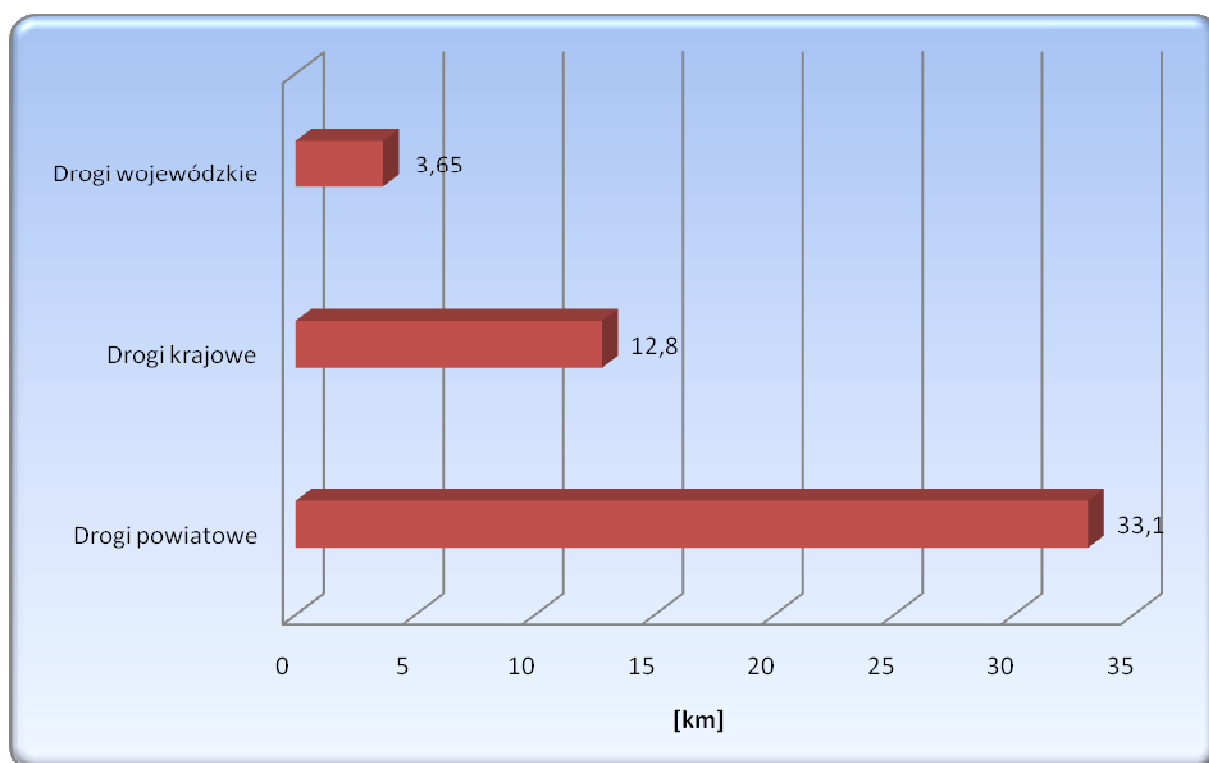
L.p.	Nr drogi	Nazwa drogi
1	19	Lublin – Kraśnik

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz.

Tabela nr 13. Stan ilościowy dróg gminnych, zakładowych i rolniczych

L.p.	Wyszczególnienie	Ogółem stan	w tym utwardzone	Wskaźnik gęstości
		w km		km/100 km ²
1	Drogi gminne	50,10	16,46	61
2	Drogi zakładowe	---	---	---
3	Drogi dojazdowe do gruntów rolnych	37	18,40	45
Ogółem		87,10	34,86	106

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz.

Wykres nr 2. Drogi przebiegające przez Gminę Wilkołaz

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

8.3. Infrastruktura wodno – ściekowa

Gmina słabo jest wyposażona w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną. W związku z tym na terenie gminy wyróżnia się dwa systemy zaopatrzenia w wodę.

System lokalny – zaopatruje w wodę mieszkańców gospodarstw położonych na terenie wsi Pułankowice. Wodociąg pracuje w układzie jednostopniowym. Długość sieci wodociągowej wynosi 4 km sieci głównej. Eksploatację ujęcia prowadzi Zakład Budowy i Eksploatacji Wiejskich Urządzeń Komunalnych w Bełżycach.

W 2007 r. oddano do użytku 28 km wodociągu grupowego wraz z przyłączami o długość 21411 mb w miejscowościach Zalesie, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Obroki i Wilkołaz Górny.

System indywidualny – mieszkańcy wsi zaopatrują się w wodę w systemie indywidualnym, czerpią ją do celów bytowo – gospodarczych z własnych indywidualnych studni wierconych i kopanych.

Zwodociągowanie gminy w latach 2006-2007 wzrastało i będzie wzrastać w związku z planowanymi inwestycjami w tym zakresie.

Tabela nr 14. Stan wyposażenia Gminy Wilkołaz w infrastrukturę techniczną

L.p.	Sołectwo	Ilość gosp.	Sieć wodociągowa	Sieć kanalizacyjna	Sieć gazowa	
			długość w m	ilość przyłączy	ilość przyłączy	dł. sieci
1	Wilkołaz Pierwszy	237	28 000	-	194	21 801,00
2	Wilkołaz Drugi	123		-	110	9 464,00
3	Wilkołaz Trzeci	151		-	88	4 542,00
4	Wilkołaz Dolny	62		-	58	-
5	Zalesie	114		-	56	10 417,60
6	Zdrapy	58	-	-	164	21 224,00
7	Wólka Rudnik	49	-	-	42	2 791,80
8	Rudnik	148	-	-	56	9 162,20
9	Pułankowice	104	3 800	-	138	15 646,00
10	Ostrów Kolonia	94	-	-	68	13 964,45
11	Ostrów Wieś	96	-	-	77	9 642,00
12	Ewunin	48	-	-	61	11 043,00
13	Marianówka	43	-	-	64	8 680,60
Razem:		1 327	31 800	-	1 176	138 378,65

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz.

W Gminie Wilkołaz są dwie oczyszczalnie ścieków: biologiczno – mechaniczna w Rudniku Szlacheckim (zrealizowana dla potrzeby szkoły podstawowej w 1996 r.) o schemacie technologicznym (przepompownia, złoża tarczowe i zbiorniki osadnicze) oraz przydomowa oczyszczalnia ścieków w Wilkołazie Górnym.

Ścieki z pozostałego terenu gminy zbierane są w przydomowych szambach i wywożone wozami asenizacyjnymi do oczyszczalni ścieków w Kraśniku bądź Popkowicach. Brak jest jednak jakiegokolwiek kontroli nad usuwaniem ścieków z gospodarstw domowych i rolnych.

8.4. Gospodarka odpadami komunalnymi

Gmina Wilkołaz jako członek Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku posiada Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku. Powstał on jako realizacja ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. Uwzględnia zapisy zawarte w aktualnie obowiązujących aktach prawnych z zakresu gospodarki odpadami oraz wytyczne dokumentów nadrzędnych, czyli Krajowego Planu Gospodarki Odpadami i Planu Gospodarki Odpadami dla województwa lubelskiego.

Związek Międzygminny „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku powstał w 1999 r. Obejmuje sześć gmin powiatu kraśnickiego: Dzierzkowice, Kraśnik, Urzędów, Wilkołaz, Zakrzówek i miasto Kraśnik oraz dwie gminy powiatu lubelskiego – Strzyżewice i Niedrzwicę Dużą.

Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku jest rodzajem długofalowej strategii w gospodarce odpadami dla gmin należących do Związku Międzygminnego, która będzie aktualizowana i rozszerzana o nowe zadania wynikające ze zmian zachodzących w gospodarce odpadami.

Plan Gospodarki Odpadami posiada strategię rozwoju gospodarki odpadami – jako element ekorozwoju Związku Międzygminnego oraz program działań na najbliższe lata. Cele te określono poprzez: określenie aktualnych i prognozowanych parametrów powstawania odpadów, określenie uwarunkowań społeczno-gospodarczych i środowiskowych postępowania z odpadami.

W roku 2003 na terenie Związku Międzygminnego zebrano i przyjęto na składowiska 14 904 Mg odpadów to jest ok. 56 870 m³. Ilość wytworzonych odpadów komunalnych wynosiła 16 747 Mg, z czego aż 51,6 % zostało wytworzonych w Kraśniku.

Na terenie gmin należących do Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku dominującym sposobem zbierania odpadów jest zbiórka odpadów zmieszanych, które następnie unieszkodliwiane są poprzez składowanie na składowiskach odpadów komunalnych. Selektywna zbiórka odpadów w roku 2002 była prowadzona w niewielkim zakresie. Od roku 2003 we wszystkich gminach Związku rozszerzono system zbierania o wyselekcjonowywanie surowców wtórnych.

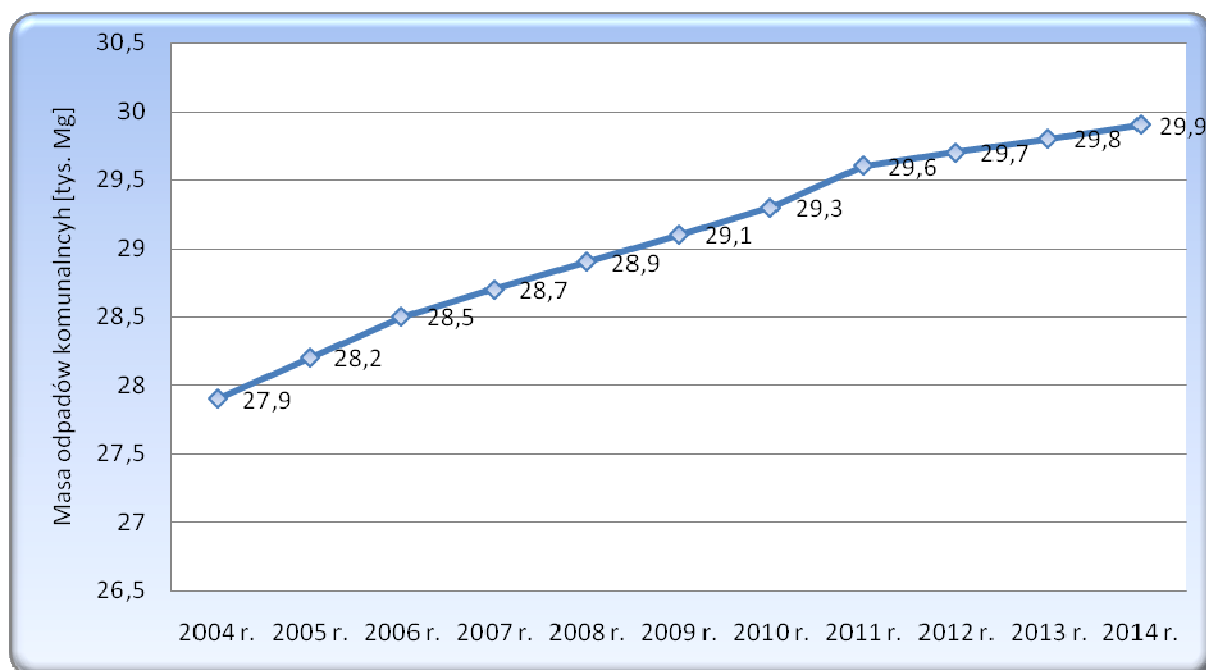
Na terenie Gminy Wilkołaz odpady są gromadzone w 19 kontenerach KP-7 i 61 pojemnikach do selektywnej zbiórki rozmieszczonych przy budynkach użyteczności publicznej i zabudowie mieszkalnej.

Odpady z terenu Gminy Wilkołaz unieszkodliwiane są poprzez ich składowanie na składowisku odpadów w miejscowości Kraśnik – Piaski Zarzecze II. Są tam kierowane także odpady z gmin powiatu kraśnickiego, tj., gminy Urzędów, gminy Dzierzkowice, gminy

Zakrzówek oraz gminy Kraśnik i miasta Kraśnika. Dodatkowo na to składowisko kierowane są odpady z gmin powiatu lubelskiego, tj. Niedrzwicy Dużej oraz od 2003 r. Strzyżewic.

Z prognozy opartej na wskaźnikach emisji odpadów przyjętych w Krajowym Planie Gospodarki Odpadami wynika, że w okresie 2004-2014 masa odpadów wytwarzanych w sektorze komunalnym gmin należących do Związku Międzygminnego wzrośnie w stosunku do roku 2003 o około 7,8 tys. Mg jak przedstawia poniższy wykres.

Wykres nr 3. Prognozowana masa odpadów komunalnych wytworzonych w gminach należących do Związku Międzygminnego w latach 2004-2014

Źródło: Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku

Azbest

Specyficzne właściwości azbestu spowodowały, że znalazł on bardzo szerokie gospodarcze zastosowanie przede wszystkim w budownictwie, energetyce, a także w transporcie oraz w przemyśle maszynowym, stoczniowym, włókienniczym, chemicznym i innych gałęziach przemysłu w postaci około 3000 wyrobów. W Polsce ok. 90% azbestu zużywano do produkcji wyrobów azbestowo - cementowych. Najwięcej azbestu zużyto w latach 70-tych. W latach 80-tych, a zwłaszcza 90-tych ilość zużytego azbestu do produkcji wyrobów azbestowo - cementowych znacznie się zmniejszyła.

W Polsce w 1997 r. wprowadzono ustawę o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. W wyniku realizacji zapisów tej ustawy aktualnie w Polsce:

- zaprzestano produkcji i przetwarzania azbestu (z wyjątkiem wyrobów, których lista publikowana jest w rozporządzeniach),
- zakończono obrót azbestem i wyrobami zawierającymi azbest.

Najwięcej odpadów zawierających azbest powstaje w trakcie prac remontowo – budowlanych: podczas wymiany pokryć dachowych oraz elewacji wykonanych z wyrobów azbestowo - cementowych.

Zgodnie z opracowanym „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” planuje się usunięcie tego typu materiałów niebezpiecznych do roku 2032. Ilość ich szacowana jest na około 15 466 tys. ton wyrobów zawierających azbest w tym 14 866 tys. ton płyt azbestowo-cementowych.

Województwo lubelskie jest jednym z województw o największej ilości tego typu materiałów (około 2 188 890 ton płyt azbestowo-cementowych).

Do zadań Zarządu Związku zgodnie z „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” należą m.in.:

- sporządzanie rocznych informacji w zakresie realizacji zadań „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” na terenie Związku oraz przekazywanie ich samorządowi województwa,
- inspirowanie właściwej działalności w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest,
- gromadzenie danych liczbowych o ilości i rozmieszczeniu wyrobów stosownie do przepisów rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2002 r. Nr 175, poz. 1439).

Natomiast do zadań Zgromadzenia Związku należą:

- nadzorowanie wykorzystania środków finansowych na realizację „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”,
- organizowanie różnych form pomocy dla gmin – członków Związku przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Zgodnie z założeniami „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” prognozuje się, że w Związku Międzygminnym można się spodziewać, że w latach 2003-2032 zostanie wytworzonych około 100 tys. ton odpadów zawierających azbest.

Jedyną stosowaną w Polsce metodą unieszkodliwiania odpadów azbestowych jest ich składowanie. W województwie lubelskim odpady azbestowe przyjmowane są na składowisko: w Kraśniku (Piaski, Zarzecze II) Składowisko to zlokalizowane jest w powiecie kraśnickim i obecnie zaspokaja potrzeby pobliskich powiatów w zakresie przyjmowania odpadów azbestowych.

Najważniejszymi kierunkami działań na lata 2004-2014 związanymi z gospodarką odpadami w Gminie Wilkołaz to:

- objęcie zorganizowaną zbiórką odpadów wszystkich mieszkańców gminy,
- podnoszenie świadomości społecznej obywateli, w szczególności w zakresie minimalizacji wytwarzania odpadów,
- podniesienie skuteczności selektywnej zbiórki odpadów (z uwzględnieniem rozwoju selektywnej zbiórki odpadów komunalnych ulegających biodegradacji),
- wdrażanie selektywnej zbiórki odpadów wielkogabarytowych, budowlanych i niebezpiecznych,
- redukcja zawartości składników biodegradowalnych w odpadach kierowanych na składowiska,

Na obecnym etapie rozwoju gospodarczego wydaje się, że bardzo trudne będzie ograniczenie ilości powstających odpadów zarówno komunalnych jak i z sektora gospodarczego w Gminie Wilkołaz. Jednak zgodnie z hierarchią ważności zapisaną w polskim prawodawstwie w zakresie gospodarki odpadami na pierwszym miejscu jest minimalizacja powstawania odpadów, a dopiero potem ich ponowne użycie, odzysk i recykling, na końcu unieszkodliwianie poprzez składowanie.

W zakresie minimalizowania wytwarzania ilości odpadów komunalnych istotną rolę odgrywa świadomość ekologiczna społeczeństwa w tym zakresie. Minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów powinna być priorytetem w przyjętej strategii gospodarki odpadami. W celu zmiany zachowań mieszkańców na bardziej proekologiczne (redukcja ilości wytwarzanych odpadów) należy stosować systematyczną edukację społeczną.

Działania powinny mieć charakter informacyjno – edukacyjny. Poza przekazywaniem treści edukacyjnych, należy informować np. o ilości zebranych odpadów niebezpiecznych, miejscach i sposobach zbiórki selektywnej odpadów, terminów odbioru, oznaczeń umieszczanych na opakowaniach.

W ramach prowadzonej edukacji należy zachęcać mieszkańców do kupowania towarów w opakowaniach wielokrotnego użytku oraz w opakowaniach biodegradowalnych, rezygnacji z przedmiotów jednorazowego użytku, wykorzystywania mniej toksycznych produktów (farb i lakierów) itp.

8.5. Infrastruktura elektroenergetyczna

Na terenie Gminy Wilkołaz nie ma głównego punktu zasilającego (tj. stacji transformatorowej 110/SN). Gmina zasilana jest w energię elektryczną z GPZ – Budzyń, GPZ – Bychawa, GPZ Bełżyce i GPZ Abramowice, poprzez układ sieci średniego napięcia.

Przez teren Gminy przebiega linia energetyczna wysokiego napięcia WN – 110 kV relacji GPZ – Budzyń, GPZ Bychawa.

Sieć energetyczna średniego napięcia zrealizowana jest w wykonaniu napowietrznym. Pracuje na napięciu 30 kV i 15 kV. Linie napowietrzne tworzą układ powiązań pomiędzy ww. GPZ-ami.

Sieć energetyczna niskiego napięcia na terenie Gminy zasilająca i oświetleniowa istnieje głównie w wykonaniu napowietrznym.

8.6. Infrastruktura gazowa

Gmina Wilkołaz zasilana jest w gazociąg średniego ciśnienia relacji Rozwadow – Puławy, poprzez stację redukcyjno – pomiarową I stopnia zlokalizowaną we wsi Rankowice w Gminie Urzędów. W północnej części Gminy Wilkołaz – we wsi Marianówka i w części wsi Obroki zasilane są z gazociągu średniego ciśnienia z sąsiedniej Gminy – Niedzwica Duża.

Gaz dostarczany poprzez sieć gazową na terenie Gminy Wilkołaz jest wykorzystywany do celów bytowo-gospodarczych oraz grzewczych.

8.7. Infrastruktura telefoniczna

Gmina znajduje się w sferze numerycznej Lublina i posiada automatyczną bezpośrednią łączność krajową i międzynarodową. Łączność telefoniczna jest zautomatyzowana w związku z relacją kabla światłowodowego relacji: Lublin-Bychawa-Zakrzówek-Wilkołz-Kraśnik, do którego włączone są automatyczne, cyfrowe centrale telefoniczne obsługujące abonentów z terenu gminy.

Centrale telefoniczne zainstalowane są w urzędach pocztowo-telekomunikacyjnych w miejscowościach Wilkołaz Pierwszy i Pułankowice. Sieć telefoniczna jest w wykonaniu napowietrznym oraz kablowym.

8.8. Identyfikacja problemów

1. Brak kompleksowego uzbrojenia technicznego w sołectwach.
2. Niedobór uzbrojenia części terenów w infrastrukturę techniczną - w szczególności dotyczy gospodarki wodno – ściekowej.
3. Zagrożenie degradacją środowiska przez niekontrolowane odprowadzanie ścieków i odpadów stałych.
4. Zły stan techniczny dróg.
5. Zbyt niska świadomość mieszkańców o potrzebie ochrony środowiska naturalnego.
6. Zbyt słabe wykorzystanie krajobrazu Gminy i walorów przyrodniczych oraz kulturowych do promocji Gminy.
7. Brak produktu turystycznego, wyróżniającego Gminę Wilkołaz, wpływającego na zwiększenie jej konkurencyjności w tym obszarze.

9. Gospodarka

9.1. Działalność gospodarcza

Ważną sferą poddaną analizie w procesie formułowania wniosków dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Wilkołaz, jest sfera gospodarcza. Gospodarka jest to całokształt działalności gospodarczej prowadzonej w Gminie.

Celem przeprowadzonej poniżej analizy jest określenie dynamiki rozwoju Gminy i wskazanie tych obszarów, które mogą decydować o przyszłej dynamice rozwoju gospodarczego. Ważnym elementem będzie wskazanie instrumentów i narzędzi dostarczanych przez Gminę lub inne podmioty, działające na rzecz intensyfikacji działalności gospodarczej prowadzonej w Gminie, opierającej się w szczególności na branżach kojarzonych z regionem i Gminą Wilkołaz.

Sfera gospodarcza Gminy Wilkołaz została przeanalizowana pod kątem:

- struktury działalności gospodarczej,
- obszarów aktywności gospodarczej w Gminie,

Na podstawie zawartych analiz wyznaczono główne problemy w obszarze gospodarczym.

Bardzo ważne podczas analizy gospodarki i jej potencjału jest przeanalizowanie infrastruktury drogowej oraz położenia geostrategicznego Gminy. Infrastruktura drogowa jest włączana do zasobu czynników produkcji określających ogólny poziom produkcji Gminy i regionu. Czynniki te należą do dwóch podgrup, tj. czynniki „sztywne” potencjału regionalnego, jak np. występowanie bogactw naturalnych, korzystna lokalizacja, struktura sektorowa, infrastruktura różnego rodzaju (transportowa, telekomunikacyjna, wodno – kanalizacyjna, edukacja, usługi służby zdrowia itp.) oraz „mobilne” (podlegające możliwości przepływu między regionami, w zależności od oferowanego wynagrodzenia) prywatne czynniki produkcji, tj. kapitał ludzki i rzeczowy.

Wyposażenie w sieć transportową pozwala przedsiębiorstwom zlokalizowanym w danym rejonie na obniżenie kosztów dostarczania surowców i dystrybucji towarów do/z firmy (poprzez tańszy i szybszy transport, lepszą organizację systemów logistycznych itp.). Wpływa to – po pierwsze – na pojawienie się korzyści skali, a co się może za tym wiązać – efektywniejsze wykorzystanie prywatnych czynników wytwórczych i większą konkurencyjność produkowanych dóbr, a po drugie – może w dalszej kolejności przyczynić się do ekspansji firmy na inne rynki, w efekcie – do uzyskania dodatkowych rosnących korzyści skali.

Udoskonalenia po stronie infrastruktury transportowej mogą przynieść zachętę do lokalizacji podmiotów gospodarczych i gospodarstw domowych. Po pierwsze pojawiają się zmiany w przestrzennej redystrybucji produkcji, zatrudnienia, a co za tym idzie także w rozkładzie populacji (zyskują rejony lepiej wyposażone w sieć komunikacyjną). Te zmiany lokalizacyjne powodują dalsze udoskonalenia, gdyż ekspansja produkcji na danym obszarze wpływa na szersze wykorzystanie znajdującego się tam wyposażenia kapitałowego oraz skłania do podejmowania nowych inwestycji.

Infrastrukturę drogową Gminy Wilkołaz tworzy droga krajowa nr 19 o długości 12,8 km, droga wojewódzka nr 842 o długości 3,65 km, dziewięć ciągów dróg powiatowych o łącznej długości 33,1 km, oraz sieć dróg gminnych o długości 50,10 km.

Gmina Wilkołaz położona jest pomiędzy ważnymi w regionie ośrodkami miejskimi: Kraśnik i Lublin. Gmina jest z nimi dobrze skomunikowana. Przez Gminę Wilkołaz przebiega ważny ciąg komunikacyjny - droga krajowa nr 19. Gmina usytuowana jest więc w bardzo dobrym miejscu, do rozwoju działalności gospodarczej. O ile dla nowo powstających firm lokalizacja nie jest kluczowym elementem rozwoju to dla firm już istniejących, rozważających nowe lokalizacje, jest to niezwykle ważny punkt odniesienia. Ze względu na korzystne zasoby przyrodnicze i krajobrazowe Gmina jest też dobrym miejscem do rozwoju turystyki przejazdowej, szczególnie rekreacji i agroturystyki.

Jednym ze wskaźników oceny przedsiębiorczości na danym terenie jest wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. W rejestrze prowadzonym przez Urząd Gminy na dzień 31.12.2006 r. zarejestrowanych było 218 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Na 1000 mieszkańców gminy przypada więc 21 podmiotów gospodarczych, co klasyfikuje Gminę Wilkołaz w środku stawki gmin wiejskich województwa lubelskiego, ale z pewnością nie jest to wartość pozwalająca na wysoką ocenę aktywności gospodarczej.

Tabela nr 15. Wskaźnik przedsiębiorczości w Gminie Wilkołaz w latach 1995-2006

Rok	Liczba podmiotów gospodarczych	Wskaźnik przedsiębiorczości
1995	112	11,20
1996	126	12,60
1997	151	15,10
1998	173	17,30
1999	169	16,90
2000	184	18,40
2001	197	19,70
2002	218	21,80
2003	234	23,40
2004	211	21,10
2005	202	20,20
2006	218	21,80

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

9.2. Główni pracodawcy, ilość osób zatrudnionych w danych sektorach

Gmina nie posiada, poza nielicznymi wyjątkami większych zakładów przemysłowych. Na terenie gminy szczególna rola przypada firmom małym. Rozwój tych firm napotyka jednak na bariery biurokratyczne oraz na trudną do przezwyciężenia - barierę kapitałową. Niewielkie środki własne oraz drogi i trudny do uzyskania kredyt ukierunkowują te zakłady na produkcję prostą, nie wymagającą dużych nakładów, a więc mało konkurencyjną. Coraz więcej zakładów jest zadłużonych, ogranicza to ich finansową zdolność do inwestowania. Barierą wejścia nowych podmiotów jest także brak odpowiedniej infrastruktury na terenie gminy, w tym także teleinformatycznej. Hamuje to rozwój poprzez niemożność wykorzystania przewagi konkurencyjności. Konieczna jest w tym zakresie budowa nowej infrastruktury i modernizacja istniejącej.

Według danych statystycznych na dzień 31 grudnia 2005 r. w Gminie Wilkołaz w gospodarce narodowej, biorąc pod uwagę faktyczne miejsce pracy, bez osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i spółek cywilnych, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób ogółem pracowało 217 osób. Najwięcej osób znalazło zatrudnienie w sektorze usług nierynkowych 114 osób (w 2003 r.).

Tabela nr 16. Pracujący w gospodarce narodowej w Gminie Wilkołaz w latach 1999-2006 wg wybranych sekcji. Stan na 31.12.2006 r.

Rok	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybołówstwo i rybactwo	Przemysł	Usługi rynkowe	Usługi nierynkowe
1999	263	183	80	8	3	88	164
2000	271	175	96	11	33	69	158
2001	222	154	68	9	3	63	147
2002	219	155	64	9	3	68	139
2003	203	148	55	2	4	83	114
2004	196	140	56	-	-	-	-
2005	217	150	67	-	-	-	-
2006	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Lubelskiego – Tom II, Internetu – Baza Danych Regionalnych GUS.

9.3. Struktura podstawowych branż na terenie gminy

Na terenie Gminy Wilkołaz w latach 1999-2006 struktura podmiotów gospodarki narodowej według sektorów i wybranych form prawno – organizacyjnych przedstawiała się następująco:

Tabela nr 17. Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Wilkołaz wg sektorów i wybranych form prawnych. Stan na 31.12.2006 r.

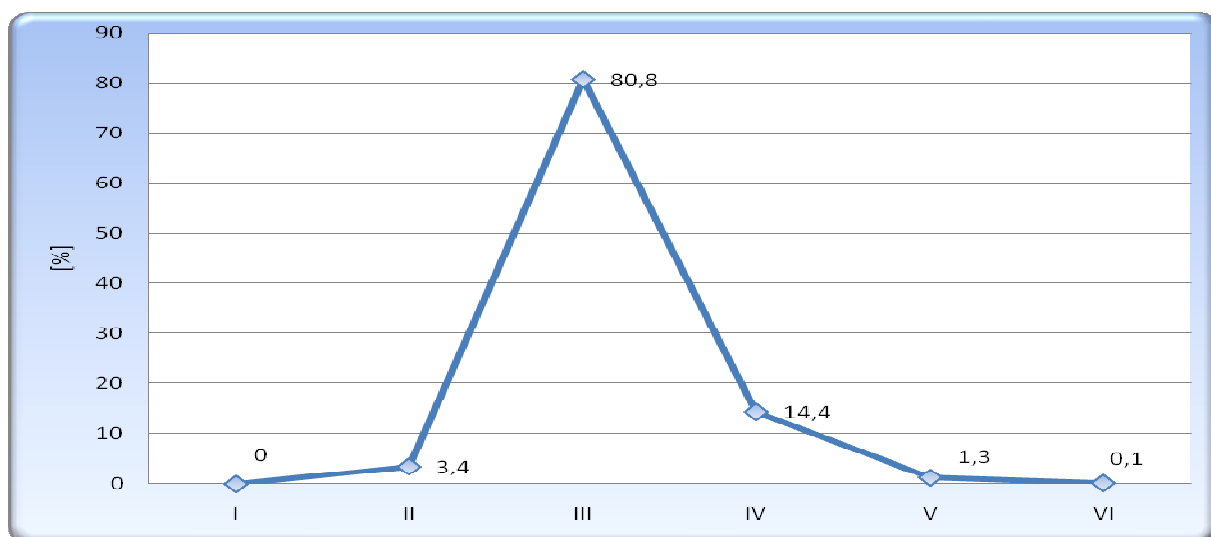
Rok	Ogółem	Sektor		Ogółem				
		publiczny	prywatny	przedsiębiorstwa państwowe	spółki prawa handlowego		osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	spółdzielnie
					razem	w tym z udziałem kapitału zagranicznego		
1999	169	8	161	3	0	0	-	4
2000	184	13	171	8	0	0	-	3
2001	197	11	186	9	-	-	164	3
2002	218	11	207	9	-	-	180	3
2003	234	12	222	10	-	-	195	3
2004	211	12	199	10	-	-	172	3
2005	202	12	190	10	-	-	163	3
2006	218	12	206	10	-	-	171	3

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego – Tom II.

9.4. Rolnictwo

Gmina Wilkołaz jest gminą typowo rolniczą. Warunki do uprawy ziemi są na terenie gminy dobre. Najlepsze warunki glebowe mają wsie Ostrów, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Drugi i Wilkołaz Trzeci. Tak jak widać na poniższym wykresie na terenie gminy przeważają gleby w klasach III i IV.

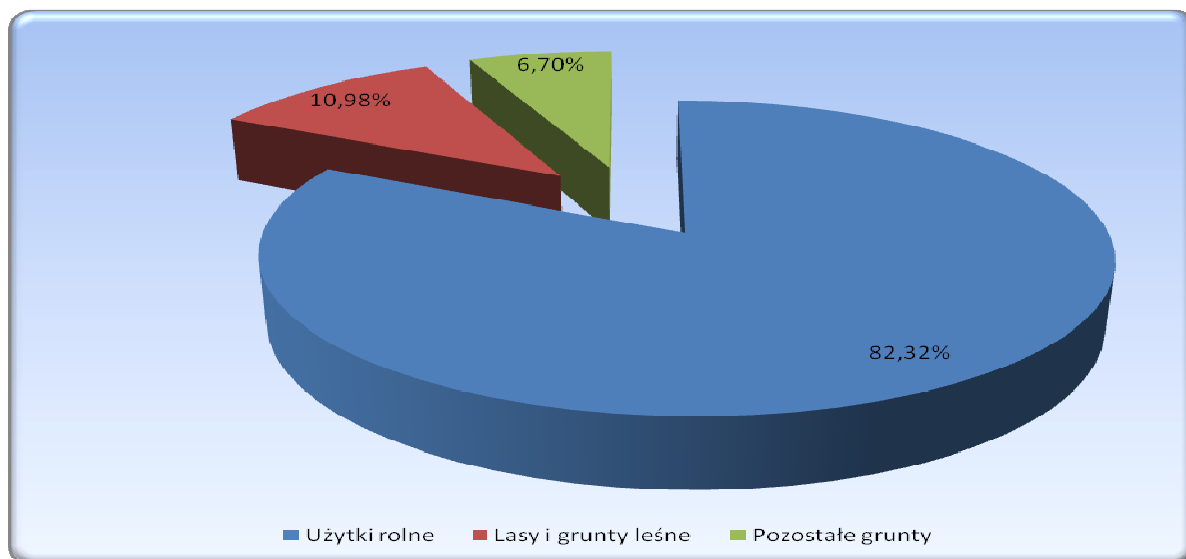
Wykres nr 4. Struktura klasowa gleb w Gminie Wilkołaz. Stan na 31.12.2006 r.

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz.

Gmina Wilkołaz zajmuje powierzchnię 8 186 ha. Użytki rolne zajmują 6 739 ha, natomiast lasy i grunty leśne stanowią 911 ha. Pozostałe grunty i nieużytki 548 ha. Wskaźnik lesistości dla Gminy Wilkołaz wynosi 11,0% i jest dużo mniejszy niż wskaźnik lesistości dla powiatu kraśnickiego, który kształtuje się na poziomie (20,5%) i województwa lubelskiego, który wynosi 22,4%. Użytki rolne stanowią 82,3% powierzchni Gminy (dane za 2005 r.).

Wykres nr 5. Użytkowanie gruntów w Gminie Wilkołaz w 2005 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Rocznika Statystycznego Województwa Lubelskiego – Tom II.

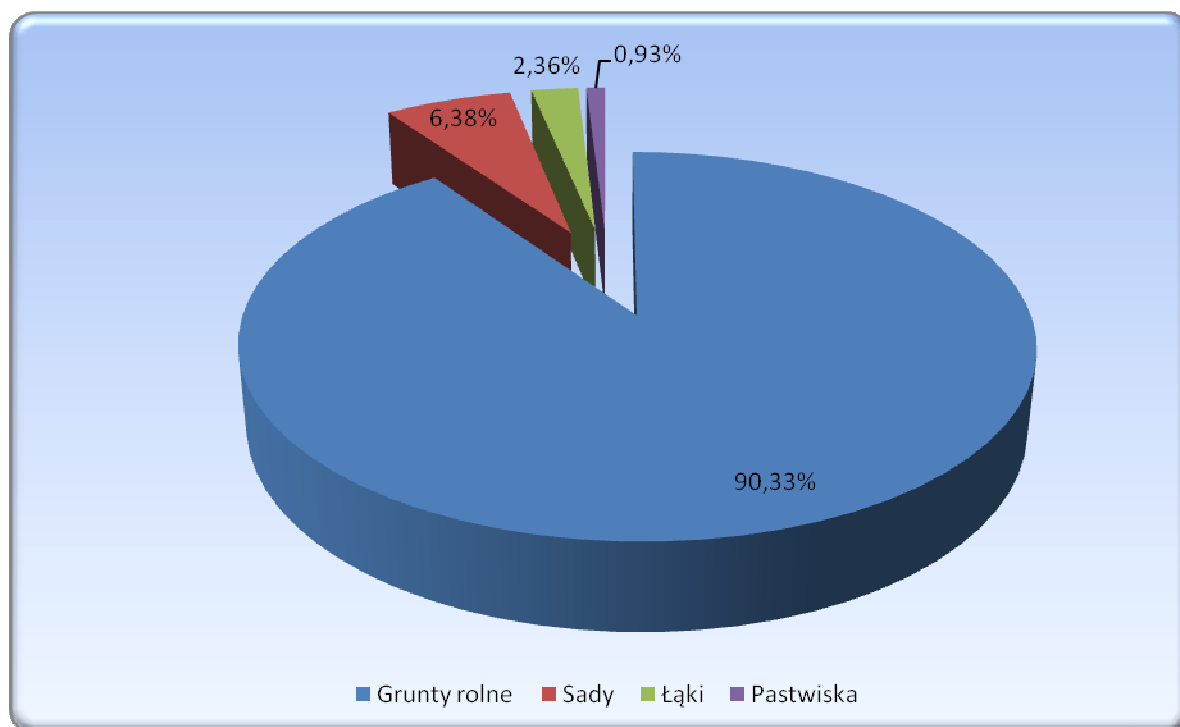
Największą powierzchnię użytków rolnych stanowią grunty orne 6 087 ha. Sady stanowią 430 ha, łąki stanowią 159 ha wszystkich użytków rolnych, natomiast pastwiska nieco ponad 60 ha.

Tabela nr 18. Użytkowanie gruntów w Gminie Wilkołaz. Stan na 31.12.2005 r.

Powierzchnia ogólna Gminy	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
	razem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
w hektarach							
8 186	6 739	6 087	430	159	63	899	548

Dane: Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego – Tom II.

Wykres nr 6. Użytki rolne w gospodarstwach rolnych w Gminie Wilkołaz w 2005 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Rocznika Statystycznego Województwa Lubelskiego – Tom II.

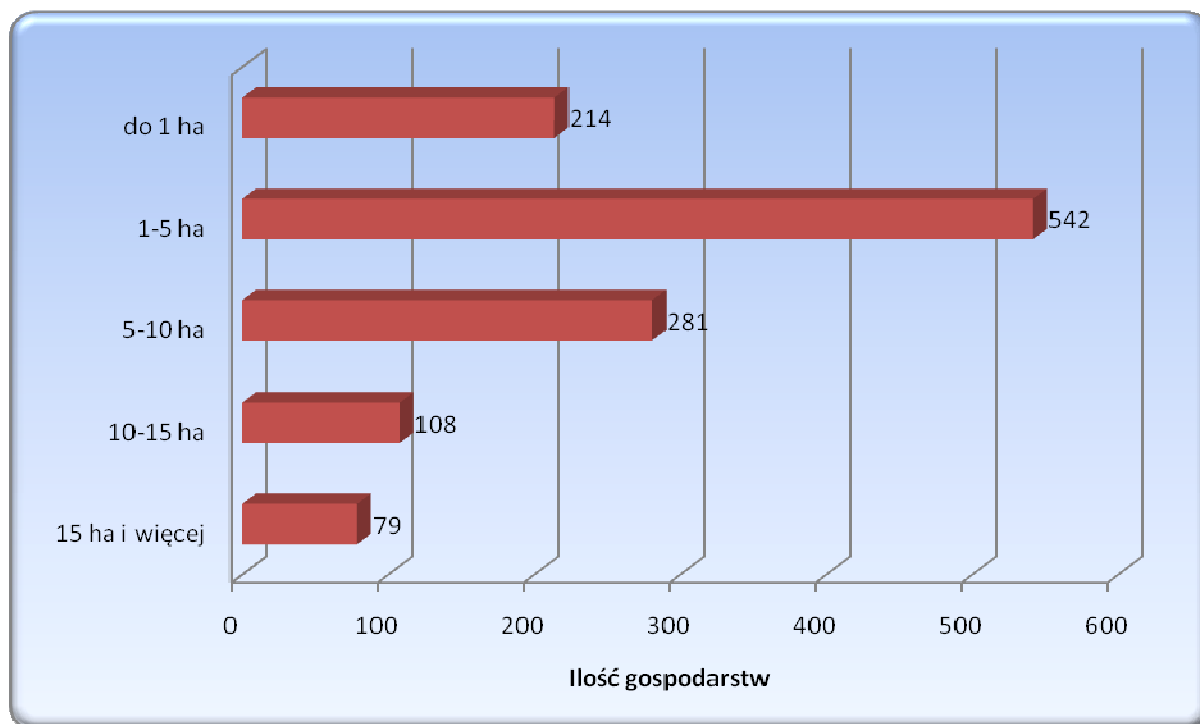
Struktura wielkości gospodarstw rolnych na terenie Gminy Wilkołaz jest niekorzystna. Gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 hektarów stanowią ponad 44% ich całkowitej liczby. Jest to więcej niż przeciętnie w województwie (40%). Na podobnym poziomie pozostaje ilość gospodarstw rolnych o powierzchni w przedziale od 5 do 10 ha (województwo 21%), w przedziale od 10 do 15 ha i w przedziale 15 ha i więcej (województwo odpowiednio: 7% i 5%).

Tabela nr 19. Charakterystyka gospodarstw rolnych w Gminie Wilkołaz. Stan na 31.12.2002 r.

Grupa obszarowa wg ilości ha	Gospodarstwa		Powierzchnia w ha	
	Liczba	%	Liczba	%
Ogółem	1 224	100%	7 558,50	100%
do 1	214	17,48	149,04	1,97
1 – 5	542	44,28	1 757,39	23,25
5 – 10	281	22,96	2 267,61	30,00
10 – 15	108	8,82	2 262,44	29,93
15 i więcej	79	6,46	1 220,02	14,85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego 2002

Wykres nr 7. Liczba gospodarstw rolnych w Gminie Wilkołaz pod względem powierzchni

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego 2002

W Gminie Wilkołaz największą powierzchnię zasiewów głównych ziemiopłodów stanowią zboża. Ich uprawy zajmują 85,31% zasiewów w gospodarstwach rolnych. Zaledwie 1,96% zasiewów stanowią pozostałe uprawy z warzywami i 0,52% okopowe pastewne. Większą powierzchnię zajmuje uprawa roślin przemysłowych 7,51% zasiewów oraz ziemniaków 4,67%.

Tabela nr 20. Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Stan na 31.12.2002 r.

L.p.	Zasiewy	ha	%
1.	Zboża	4 678,29	85,31
2.	Strączkowe na ziarno	1,94	0,03
3.	Ziemniaki	256,08	4,67
4.	Przemysłowe (buraki cukrowe, rzepak ozimy)	411,91	7,51
5.	Okopowe pastewne	28,31	0,52
6.	Pozostałe uprawy w tym warzywa	107,47	1,96

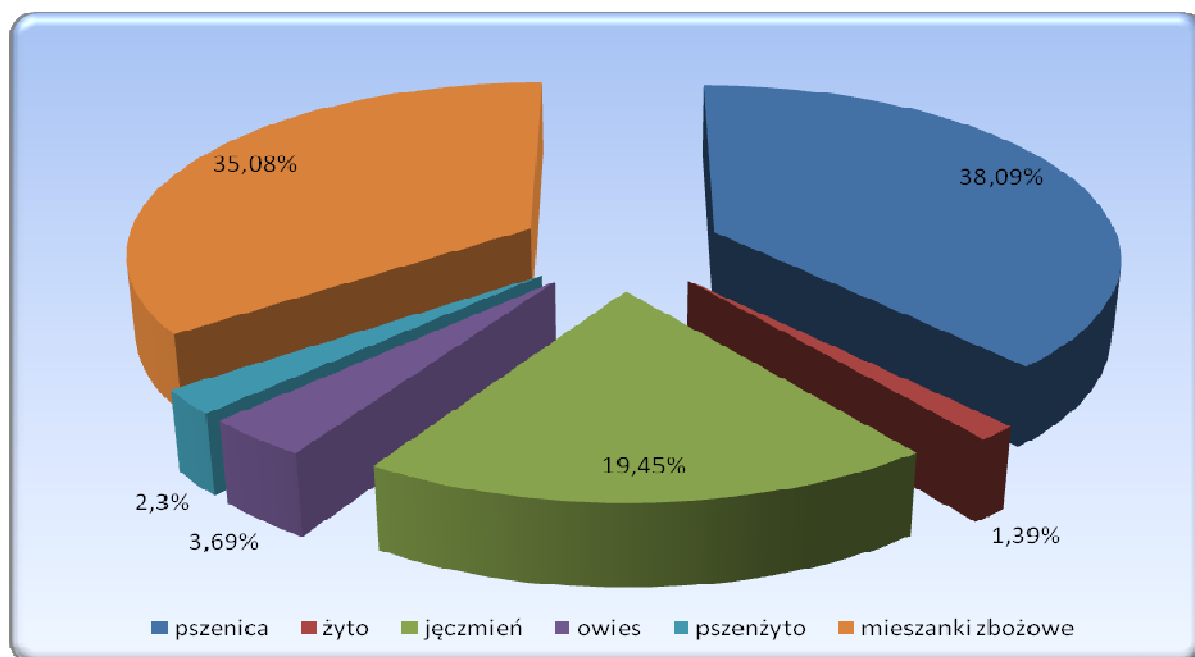
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego 2002

Analiza danych o powierzchni zasiewów zbóż podstawowych wskazuje na nierównomierne rozłożenie ich udziałów w powierzchni całkowitej. Największy areal stanowi pszenica ponad 37% i mieszanki zbożowe ponad 34%, natomiast najmniejszy żyto 1,36%, pszenżyto 2,25% i owies 3,62%. Jęczmień występuje na ponad 19% powierzchni zasiewów zbóż podstawowych.

Tabela nr 21. Powierzchnia zasiewów upraw zbóż w Gminie Wilkołaz

Zboża ogółem	W tym							
	zboża podstawowe z mieszankami [w ha]							kukurydza na ziarno
	razem	pszenica	żyto	jęczmień	owies	pszenżyto	mieszanki zbożowe	
4 630,42	4 565,68	1729,16	63,20	882,44	167,69	104,17	1 592,14	64,74
%	98,60%	37,34%	1,36%	19,06%	3,62%	2,25%	34,39%	1,40%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego 2002

Wykres nr 8. Powierzchnia zasiewów zbóż podstawowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Rocznika Statystycznego Województwa Lubelskiego – Tom II.

W Gminie Wilkołaz wśród zwierząt gospodarskich dominuje hodowla trzody chlewnej 8 574 szt. i drobiu 151 379 szt.

Tabela nr 22. Zwierzęta gospodarskie w Gminie Wilkołaz. Stan na 31.12.2002 r.

Wyszczególnienie		Liczba sztuk
Bydło	ogółem	2 383
	w tym krowy	1 395
Trzoda chlewna	ogółem	8 574
	w tym lochy	793
Owce		124
Kozy		48
Konie		117
Drób	razem	151 379
	w tym nioski	12 864

Dane: Raport z wyników spisów powszechnych 2002, Województwo Lubelskie.

9.5. Identyfikacja problemów

1. Dominacja małych firm w ogólnej liczbie podmiotów.
2. Niedostatecznie wykształcony sektor usług, przede wszystkim dla rolnictwa i mieszkańców wsi.
3. Brak dobrego dostępu do kredytów dla małych firm.
4. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych.
5. Brak uzasadnionych ekonomicznie alternatyw w aktywizacji zawodowej ludności wiejskiej poza rolnictwem.

10. Sfera społeczna

10.1. Sytuacja demograficzna i społeczna terenu

10.1.1. Ludność

Gmina Wilkołaz zajmuje powierzchnię 82,0 km². Zamieszkuje ją 5 540 mieszkańców, co stanowi 5,57% mieszkańców powiatu i 0,25% województwa.

Tabela nr 23. Powierzchnia Gminy Wilkołaz i liczba ludności gminy ze względu na miejsce zamieszkania na tle powiatu kraśnickiego, województwa lubelskiego i Polski. Stan na 31.12.2006 r.

Podział terytorialny	Powierzchnia km ²	Ludność		
		ogółem	mężczyźni	kobiety
Gmina Wilkołaz	82	5 540	2 763	2 777
powiat kraśnicki	1 005	99 531	48 615	50 916
województwo lubelskie	25 122	2 185 156	1 061 281	1 123 875
Polska	312 683	38 666 983	18 798 257	19 868 726

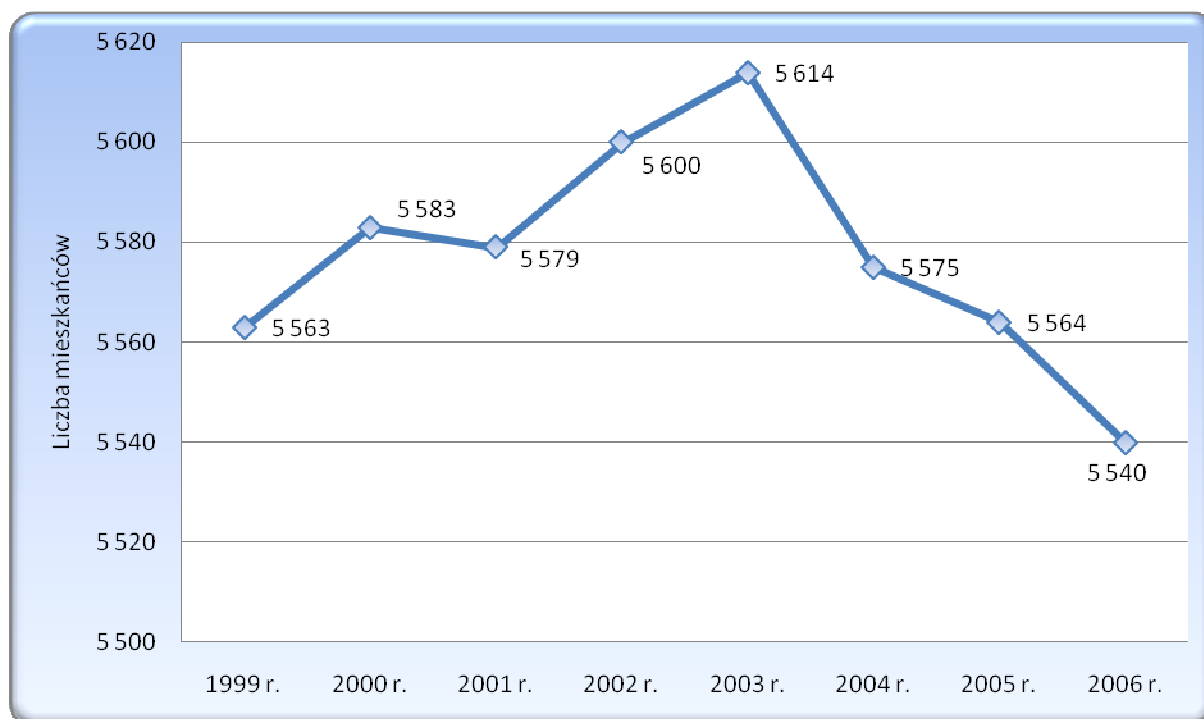
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Lubelskiego – Tom II.

Gęstość zaludnienia w Gminie Wilkołaz wynosi 68 osób na 1 km² i jest ona niższa niż w powiecie kraśnickim (99 osób) i województwie lubelskim (87 osób), a wyższa niż średni wskaźnik w województwie dla gmin wiejskich (49 osób).

Tabela nr 24. Liczba mieszkańców Gminy Wilkołaz w latach 1999 – 2006

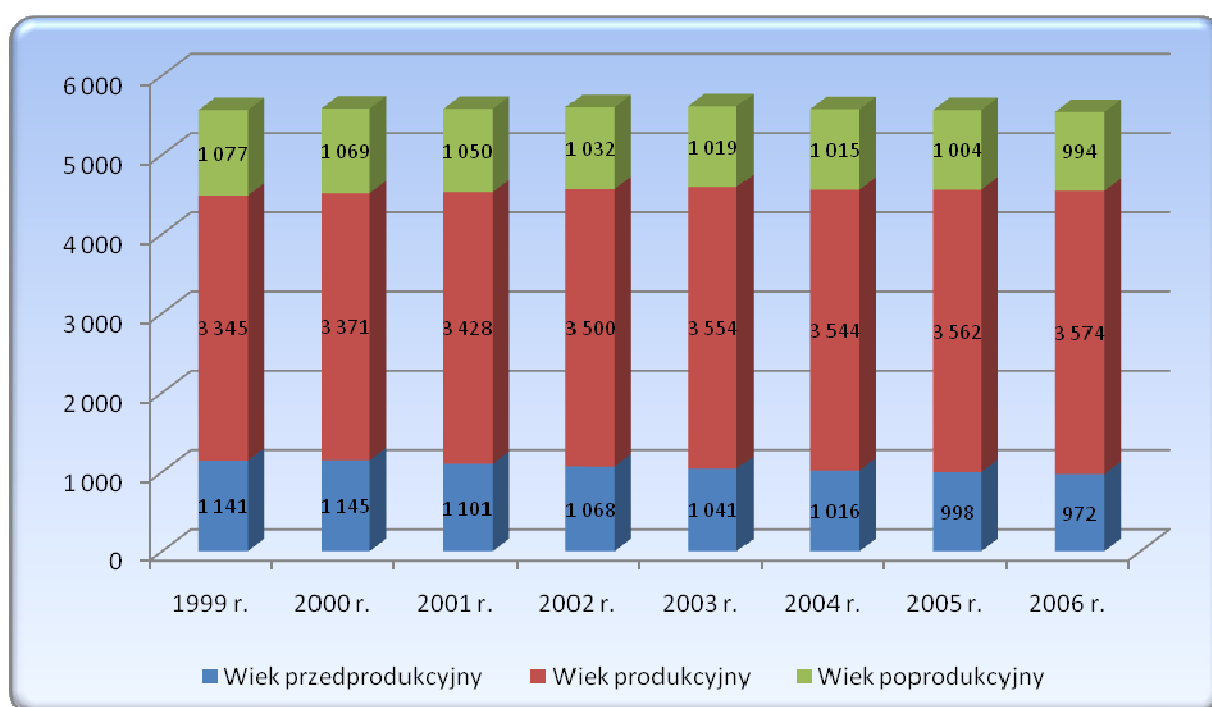
Rok	Ogółem	Wiek przedprodukcyjny powyżej 15 lat	Wiek produkcyjny 15-59 lat	Wiek poprodukcyjny powyżej 59 lat
1999 r.	5 563	1 141	3 345	1 077
2000 r.	5 583	1 145	3 371	1 069
2001 r.	5 579	1 101	3 428	1 050
2002 r.	5 600	1 068	3 500	1 032
2003 r.	5 614	1 041	3 554	1 019
2004 r.	5 575	1 016	3 544	1 015
2005 r.	5 564	998	3 562	1 004
2006 r.	5 540	972	3 574	994

Źródło: Rocznik statystyczny GUS, Internet – Bank Danych Regionalnych GUS

Wykres nr 9. Ludność Gminy Wilkołaz w latach 1999 – 2006

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przełomie ośmiu lat obserwuje się wahanie liczby mieszkańców Gminy Wilkołaz. W ostatnich trzech latach nastąpił dość znaczny spadek liczby mieszkańców z 5 614 w 2003 r. do 5 540 w 2006 r.

Wykres nr 10. Struktura wieku w Gminie Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W badanym okresie czasu nastąpił wzrost liczebności rocznika produkcyjnego, spadła natomiast liczebność roczników przedprodukcyjnego i poprodukcyjnego. Gwałtowne zmniejszenie się liczby dzieci i młodzieży przy jednoczesnym mniejszym spadku liczby ludności w wieku poprodukcyjnym oznacza, że społeczeństwo gminy zaczyna się starzeć.

Największy przyrost obserwuje się w grupie osób w wieku produkcyjnym (19-65 lat). Od 1999 r. liczba mieszkańców w tym przedziale wiekowym zwiększyła się o 229 osób. Przy jednoczesnym spadku ogólnej liczby ludności obserwuje się spadek ilości mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (< 19 lat). Spadki te w poszczególnych latach wahały się w granicach 25-33 osób na rok. Oznacza to, iż średnia wieku w gminie sukcesywnie rośnie.

10.1.2. Przyrost naturalny i migracje

Czynnikami wpływającymi na rozwój demograficzny gminy są przyrosty naturalne i migracje. Tabela zamieszczona poniżej szczegółowo obrazuje omawiane tendencje.

Tabela nr 25. Struktura demograficzna Gminy Wilkołaz

Rok	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony ogółem	Przyrost naturalny	Napływ ogółem	Odpływ ogółem	Saldo migracji ogółem	Przyrost rzeczywisty
1999 r.	39	72	66	6	82	68	14	20
2000 r.	34	59	68	-9	67	57	10	1
2001 r.	36	47	61	-14	43	41	2	-12
2002 r.	34	59	74	-15	66	45	21	6
2003 r.	40	62	65	-3	68	37	31	28
2004 r.	35	60	68	-8	44	68	-20	-28
2005 r.	36	66	64	2	58	50	8	10
2006 r.	29	58	77	-19	56	68	-12	-31

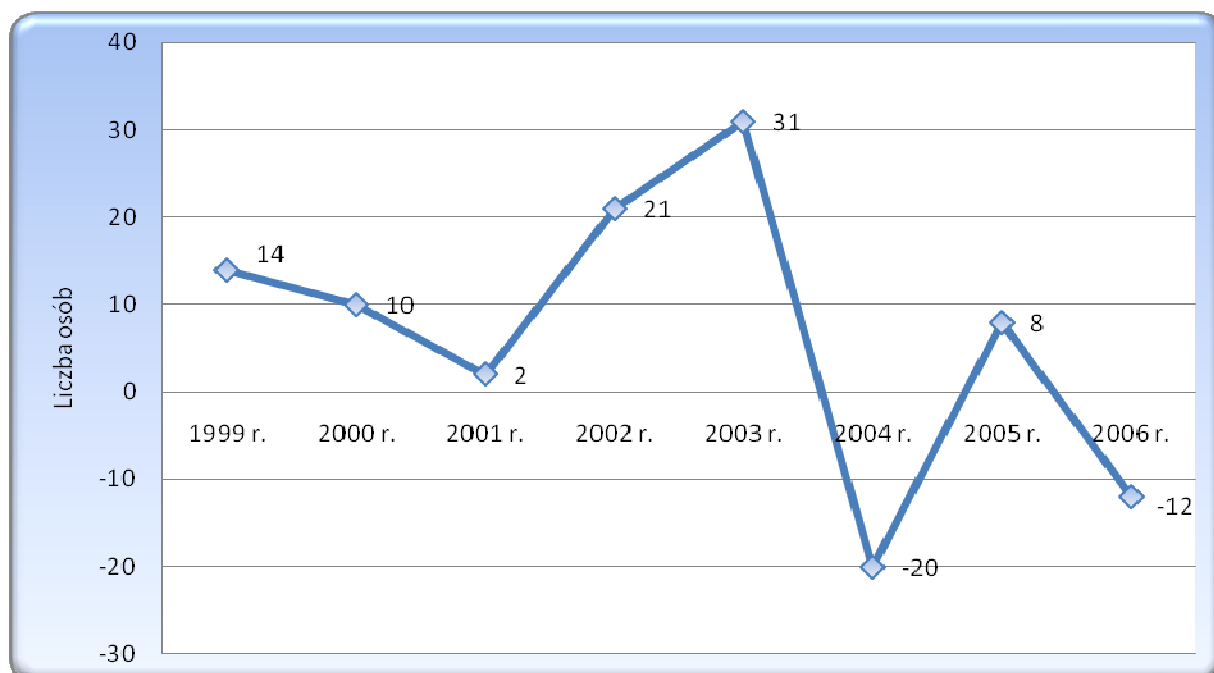
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Internet – Bank Danych Regionalnych GUS

Przyrost naturalny w Gminie Wilkołaz w okresie ostatnich 8 lat ulegał nieznacznym wahaniom. Jednak w ostatnich latach wyraźnie widać tendencję malejącą. Wartość przyrostu naturalnego uległa zmniejszeniu od (-3 osób) w roku 2003, poprzez (-8) w roku 2004 do (-19) w roku 2006.

Wykres nr 11. Przyrost naturalny w Gminie Wilkołaz w latach 1999-2006

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Lata 2004 – 2006 charakteryzują się znacznie ujemnym saldem migracji, co wpływa niekorzystnie na rozwój demograficzny Gminy. Największy odpływ nastąpił w 2004 r. i 2006 r., saldo wynosiło odpowiednio (-20 w 2004 r. i -12 w 2006 r.).

Wykres nr 12. Saldo migracji w Gminie Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

10.1.3. Struktura płci

W ogólnej liczbie mieszkańców gminy (5 540 osób). Kobiety stanowią 50,13% populacji, natomiast mężczyźni stanowią 49,87% populacji.

Tabela nr 26. Ludność Gminy Wilkołaz ze względu na płeć zgodna z faktycznym miejscem zamieszkania. Stan na 31.12.2006 r.

Płeć	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.
Kobiety	2 788	2 795	2 790	2 790	2 794	2 768	2 786	2 777
Mężczyźni	2 775	2 790	2 789	2 810	2 820	2 807	2 778	2 763
Ogółem	5 563	5 585	5 579	5 600	5 614	5 575	5 564	5 540

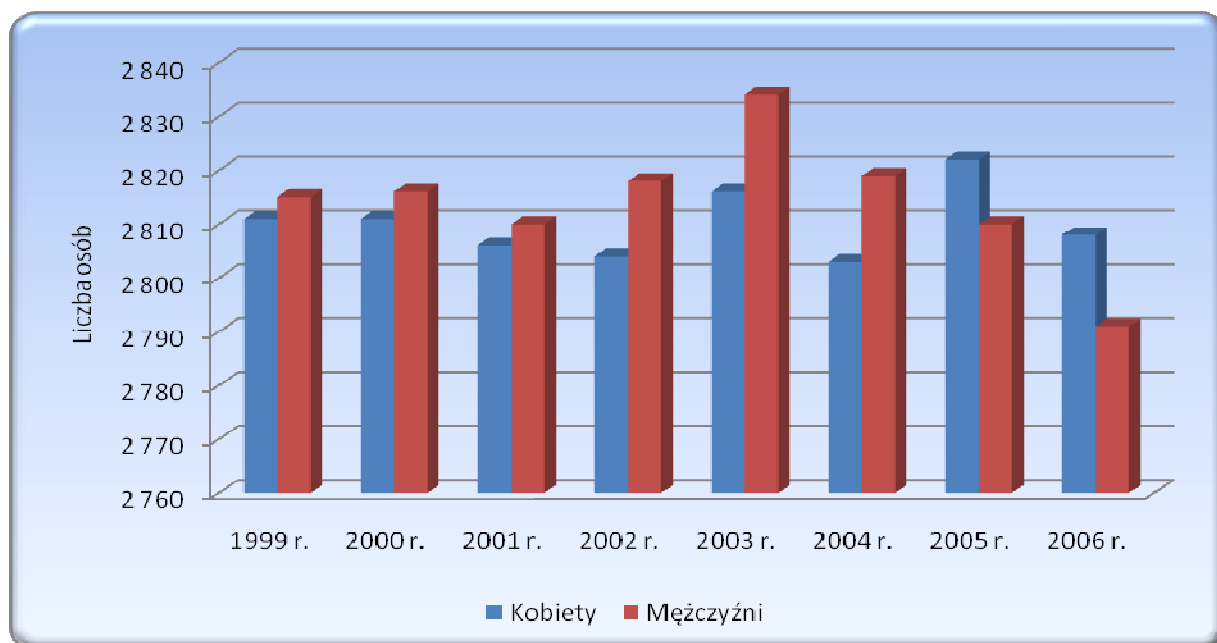
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela nr 27. Ludność Gminy Wilkołaz ze względu na płeć zgodna ze stałym miejscem zameldowania. Stan na 31.12.2006 r.

Płeć	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.
Kobiety	2 811	2 811	2 806	2 804	2 816	2 803	2 822	2 808
Mężczyźni	2 815	2 816	2 810	2 818	2 834	2 819	2 810	2 791
Ogółem	5 626	5 627	5 616	5 622	5 650	5 622	5 632	5 599

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres nr 13. Ludność Gminy Wilkołaz wg płci zgodnie z miejscem zameldowania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura ludności ze względu na płeć na przełomie ośmiu lat pokazuje, że liczba mężczyzn spada szybciej niż liczba kobiet. Szczególnie widoczne jest to na przełomie lat 2003-2006. W 2003 r. liczba kobiet wynosiła 2 794 i była niższa od liczby mężczyzn o 26 osób, w ubiegłym roku liczba kobiet wynosiła 2 777 i była wyższa od liczby mężczyzn o 14 osób.

10.1.4. Poziom wykształcenia oraz jakość kapitału ludzkiego

Jednym z najważniejszych wskaźników określających jakość kapitału ludzkiego jest poziom wykształcenia społeczeństwa.

Zdecydowana większość mieszkańców Gminy charakteryzuje się wykształceniem podstawowym lub zawodowym (ponad 78%). Jedynie, co 20 osoba legitymuje się dyplomem wyższej uczelni (5,06%). Jest to zjawisko negatywne, szczególnie widoczne w porównaniu do średniej powiatu (wykształcenie wyższe - 6,68%, wykształcenie podstawowe i zawodowe – 75,84%) i województwa lubelskiego (wykształcenie wyższe - 9,43%, wykształcenie podstawowe i zawodowe – 73,25%).

Tabela nr 28. Ludność w wieku powyżej 13 roku życia według poziomu wykształcenia

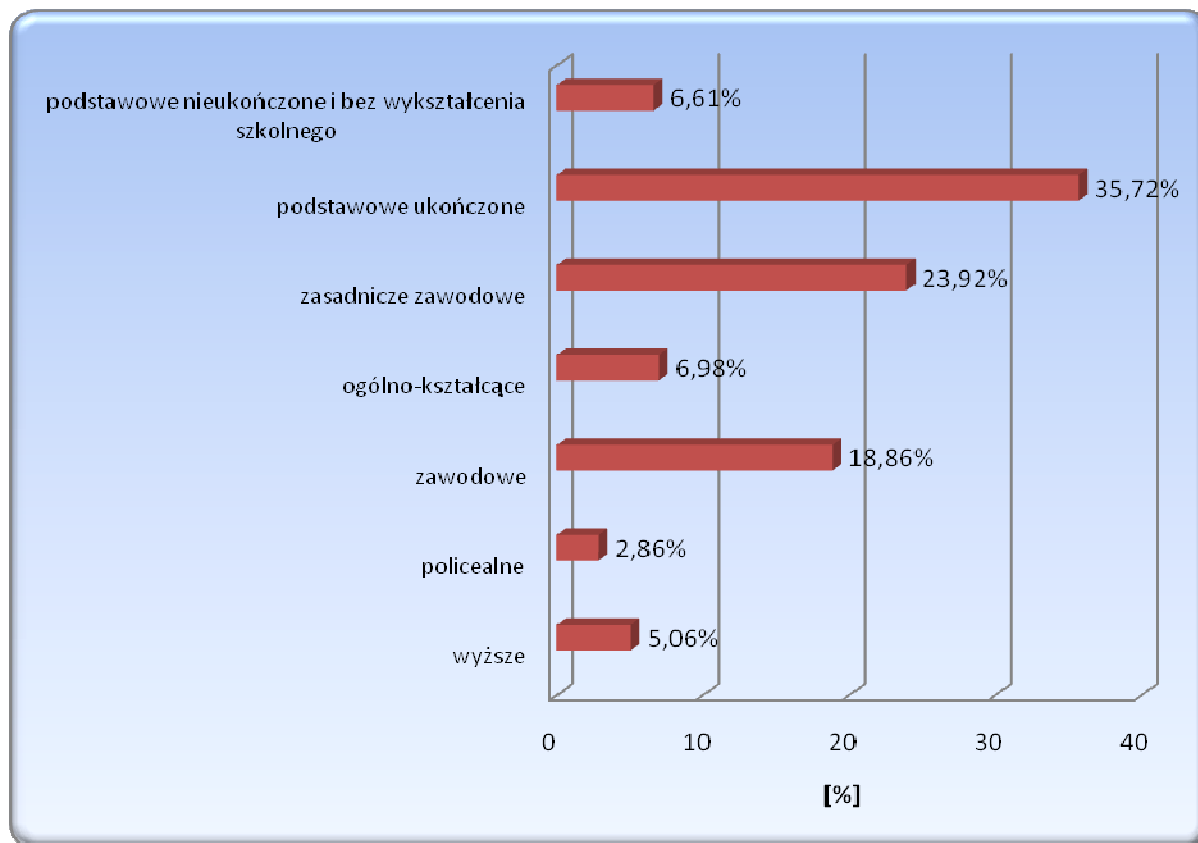
Ogółem		Poziom wykształcenia							
		wyższe	policealne	średnie zawodowe	ogólno-kształcące	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	nieustalony
Ogółem	4 645	235	133	876	324	1 111	1 659	307	-
	100%	5,06%	2,86%	18,86%	6,98%	23,92%	35,72%	6,61%	-
Mężczyźni	2 320	101	25	475	97	701	790	131	-
	49,95%	4,35%	1,08%	20,47%	4,18%	30,22%	34,05%	5,65%	-
Kobiety	2 325	134	108	401	227	410	869	176	-
	50,05%	5,76%	4,65%	17,25%	9,76%	17,63%	37,38%	7,57%	-

Dane: Opracowanie własne na podstawie „Raportu z wyników spisów powszechnych 2002, Województwo Lubelskie”.

Tabela nr 29. Ludność Gminy Wilkołaz w wieku powyżej 13 roku życia według poziomu wykształcenia na tle powiatu kraśnickiego i województwa lubelskiego.

Ogółem		Poziom wykształcenia							
		wyższe	policealne	średnie zawodowe	ogólno-kształcące	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	nieustalony
Gmina Wilkołaz	4 645	235	133	876	324	1 111	1 659	307	-
	100%	5,06%	2,86%	18,86%	6,98%	23,92%	35,72%	6,61%	-
powiat kraśnicki	84 440	5 642	2 844	14 961	7 224	18 611	30 465	4 693	-
	100%	6,68%	3,37%	17,72%	8,56%	22,04%	36,08%	5,56%	-
województwo lubelskie	1 837 955	173 237	64 597	354 140	155 264	373 792	618 242	98 683	-
	100%	9,43%	3,51%	19,27%	8,45%	20,34%	33,64%	5,37%	-

Dane: Opracowanie własne na podstawie „Raportu z wyników spisów powszechnych 2002, Województwo Lubelskie”.

Wykres nr 14. Poziom wykształcenia w Gminie Wilkołaz [w %]

Dane: Opracowanie własne na podstawie „Raportu z wyników spisów powszechnych 2002, Województwo Lubelskie”.

Od poziomu wykształcenia mieszkańców zależy dalsze przekształcanie wsi w obszary wielofunkcyjne, a stosunkowo niskie wykształcenie mieszkańców może być podstawową barierą rozwoju w tym kierunku i w procesach integracyjnych w Unii Europejskiej. Istnieje, bowiem ścisła korelacja pomiędzy poziomem wykształcenia a przekształceniami strukturalnymi (ludzie z wyższym poziomem wykształcenia szybciej tworzą nowe podmioty gospodarcze, są bardziej aktywni i łatwiej przyswajają innowacje techniczne, doksztalcają się i szybciej przyuczają się do innych zawodów).

Gmina powinna stworzyć jasny program rozwoju oświaty i edukacji na wsi, w tym celu kształcenie dorosłych można oprzeć na bazie istniejących szkół podstawowych i gimnazjum.

Niski poziom wykształcenia ludności rolniczej jest aktualnie podstawową barierą restrukturyzacji gospodarczej wsi i rozwoju działalności pozarolniczych.

10.2. Warunki życia mieszkańców, grupy społeczne wymagające wsparcia

Urządzenia obsługi ludności o zasięgu ponadlokalnym:

Na terenie Gminy Wilkołaz nie ma obecnie obiektów o charakterze ponadlokalnym, które świadczyłyby usługi dla ludności.

Urządzenia obsługi ludności o zasięgu lokalnym:

Na terenie gminy znajdują się następujące urządzenia obsługi ludności o zasięgu lokalnym:

1. Samorządowe:

- przedszkole (70 dzieci)
- 4 szkoły podstawowe i 2 filie (496 uczniów)
- gimnazjum (142 uczniów)
- Gminna Biblioteka Publiczna i 1 filia Gminnej Biblioteki Publicznej

2. Urządzenia w gestii innych jednostek:

- urząd pocztowy
- 2 kościoły rzymsko-katolickie
- 3 cmentarze parafialne
- apteka
- ośrodek zdrowia

10.3. Infrastruktura edukacyjna

10.3.1. Przedszkola

W Gminie Wilkołaz funkcjonuje jedno przedszkole publiczne i trzy oddziały przedszkolne do których uczęszcza łącznie 70 dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Tym samym wskaźnik objęcia dzieci w wieku od 3 do 6 lat edukacją przedszkolną wynosi niespełna 28% (przy średniej dla województwa wynoszącej prawie 36%).

Przedszkole publiczne działające na terenie Gminy Wilkołaz znajduje się w budynku szkoły podstawowej. Posiada trzy sale do zajęć, kuchnię, łazienkę, szatnię i pokój nauczycielski. Z uwagi na brak pomieszczeń w przedszkolu nie są organizowane dodatkowe zajęcia edukacyjne. Na zewnątrz znajduje się wyznaczony ogród przedszkolny w którym umiejscowiony jest plac zabaw. Wyposażenie placu zabaw nie jest zadowalające, ponieważ elementy tworzące plac zabaw pochodzą z lat siedemdziesiątych.

Przedszkole gromadzi dzieci z różnych środowisk - rodziców pracujących zawodowo, pracujących w rolnictwie i pozostających bez pracy.

10.3.2. Szkoły

Znacząca pozycja Gminy Wilkołaz w powiecie krańskim stawia jej wielkie szanse rozwojowe. Jednakże do osiągnięcia tego celu niezbędna jest odpowiednio wyszkolona kadra.

Zaspokojenie potrzeb edukacyjnych młodych mieszkańców Gminy realizowane jest przez placówki podległe samorządowi gminnemu w zakresie przedszkola, szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego.

Tabela nr 30. Charakterystyka szkół podstawowych z terenu Gminy. Stan na 30.09.2006 r.

L.p.	Nazwa i adres jednostki	Powierzchnia użytkowa w m ²	Ilość pomieszczeń do nauki	Ilość uczniów	Liczba nauczycieli	Powierzchnia sali gimnastycznej w m ²	Kubatura budynku w m ³
1.	Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Rudniku Szlacheckim	1 500	8	102	13	338	6 642
2.	Szkoła Podstawowa w Marianówce	590	6	33	7	45	1 800
3.	Szkoła Podstawowa w Ostrowie	1 056	10	121	13	68	3 678.
4.	Szkoła Podstawowa w Wilkołazie Pierwszym	----	7	211	22	230,70	7 009
FILIE	Szkoła Podstawowa Filia w Ewuninie	295	3	5	1	54	944
	Szkoła Podstawowa Filia w Zalesiu	65	2	24	2	----	190
Razem		8 816	36	496	58	23 575	20 263

Dane: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w Urzędzie Gminy.

Od 1 września 1999 r. reforma oświaty wprowadziła jeszcze jeden poziom edukacji młodzieży – gimnazja. Na terenie gminy gimnazjum funkcjonuje przy Zespole Szkół w Wilkołazie Pierwszym. W skład Zespołu Szkół wchodzi Szkoła Podstawowa, Gimnazjum oraz dwie szkoły filialne w Zalesiu i Ewuninie. W szkole funkcjonuje świetlica szkolna, która obejmuje opieką uczniów dojeżdżających oraz spożywających obiady. Kuchnia szkolna przygotowuje posiłki dla ok. 150 uczniów. W trosce o wszechstronny rozwój uczniów w szkole organizuje się różnorodne zajęcia pozalekcyjne typu: chór, zespół taneczny, koło historyczne, ekologiczne, matematyczne i polonistyczne. Uczniom mającym trudności w szkole organizowana jest pomoc w ramach zespołów korekcyjno-kompensacyjnych, wyrównywania wiedzy, gimnastyki korekcyjnej.

Tabela nr 31. Charakterystyka Zespołu Szkół w Wilkołazie

Nazwa i adres jednostki	Powierzchnia użytkowa szkoły w m ²	Ilość pomieszczeń do nauki	Ilość uczniów	Liczba nauczycieli	Powierzchnia hali sportowej w m ²	Kubatura budynku szkoły w m ³	Kubatura budynku hali w m ³
Gminny Zespół Obsługi Szkół w Wilkołazie	1 574	21	383	36	230,70	7 009	1 500

Dane: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w Urzędzie Gminy.

Średnio w szkołach podstawowych przypada 14 uczniów na komputer, natomiast w gimnazjach na jeden komputer przypada 27 uczniów. Są to wskaźniki nieco lepsze niż w województwie i kraju, ale ciągle odbiegające od tego co jest notowane w innych regionach Unii Europejskiej.

Na terenie Gminy nie ma żadnej szkoły ponadgimnazjalnej, zarówno ogólnokształcącej jak i zawodowej. Młodzież do szkoły średniej dojeżdża do Kraśnika, Urzędowa, Zakrzówka i Lublina.

10.4. Infrastruktura kultury

Na terenie Gminy Wilkołaz nie ma Gminnego Ośrodka Kultury. Rozwój i upowszechnianie kultury opiera się o obiekty placówek oświatowych, tj. biblioteki, szkoły i remizy ochotniczych straży pożarnych.

Gminna Biblioteka Publiczna w Wilkołazie według księgi inwentarzowej działa od 1949 roku i obsługuje czytelników z terenu Gminy. W skład Gminnej Biblioteki Publicznej wchodzi filia Gminnej Biblioteki w Pułankowicach i punkt biblioteczny mieszczący się w Wilkołazie Drugim. Księgozbiór Gminnej Biblioteki Publicznej wynosi 14 765 woluminów i jest systematycznie uzupełniany przy jednocześnie przeprowadzanych selekcjach.

Podstawowym celem działalności Bibliotek jest rozwijanie i zaspakajanie potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych społeczeństwa oraz uczestniczenie w upowszechnianiu wiedzy i kultury. Rola Bibliotek jest w tym zakresie o tyle ważna, że na obszarze gminy nie funkcjonuje ośrodek kultury.

Ze zbiorów bibliotecznych korzystają przede wszystkim uczniowie szkół podstawowych i gimnazjum. Ważną grupę czytelników stanowią też osoby dorosłe. W ciągu roku wypożyczono ogółem 22 055 woluminów w tym 17 594 książek i 4 461 czasopism. Największą popularnością cieszy się, literatura piękna polska i obca. Najmłodszy czytelnicy mają swój oddzielny kącik z wydzieloną literaturą dziecięcą. Gminna Biblioteka

wyposażona jest również w czytelnię internetową, która stanowi istotny element w wyrównywaniu szans ludności wiejskiej w dostępie do wiedzy.

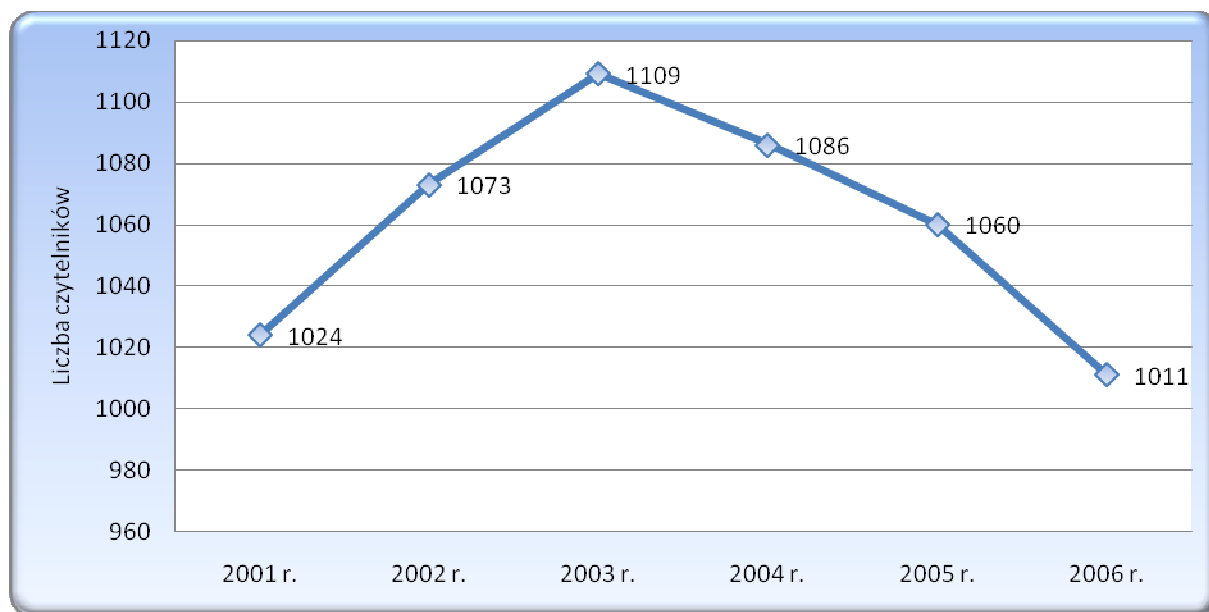
Tabela nr 32. Charakterystyka Gminnej Biblioteki Publicznej w Wilkołazie. Stan na 31.12.2006 r.

Księgozbiór	Ilość woluminów	Liczba woluminów zakupionych	Liczba ubytku	Czytelnicy zarejestrowani	Ogólna liczba wypożyczeń w ciągu roku
2001 r.	15 672	419	767	1 024	13 488
2002 r.	15 749	411	345	1 073	16 170
2003 r.	14 192	331	1 906	1 109	16 318
2004 r.	13 580	647	1 270	1 086	18 345
2005 r.	14 371	809	35	1 060	17 725
2006 r.	14 765	712	334	1 011	17 594

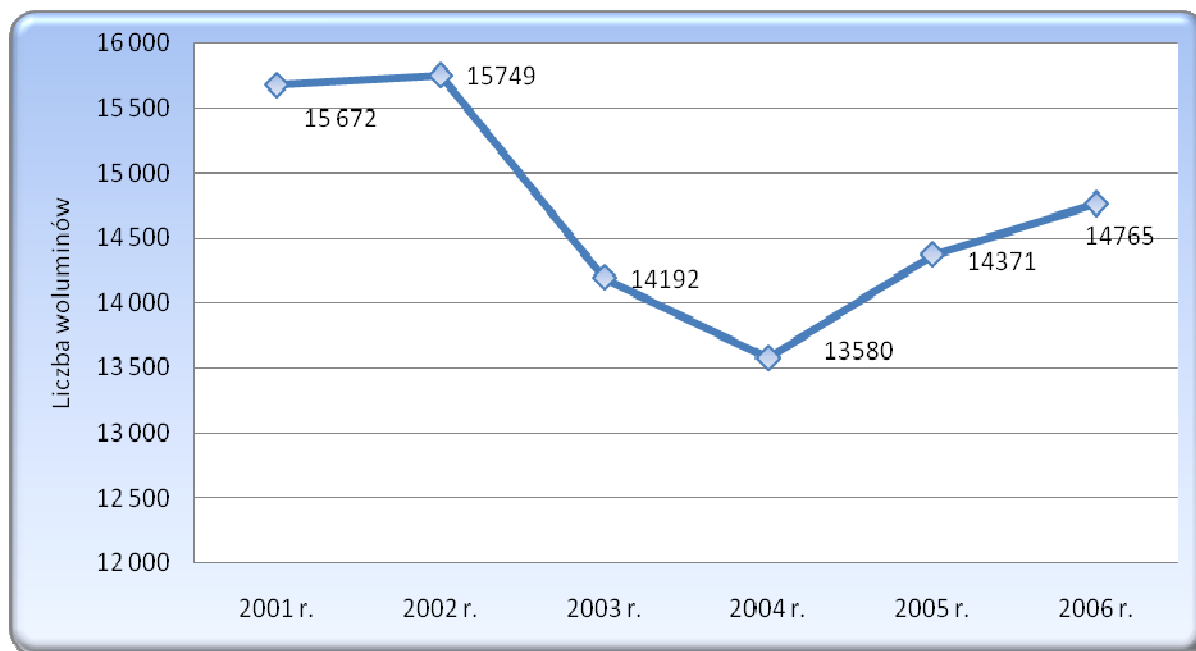
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w Urzędzie Gminy.

Od 2003 r. obserwuje się wyraźny spadek liczby czytelników korzystających z zasobów bibliotecznych.

Wykres nr 15. Ilość czytelników korzystających z GBP w Wilkołazie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w Urzędzie Gminy

Wykres nr 16. Księgozbiór Gminnej Biblioteki Publicznej w Wilkołazie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w Urzędzie Gminy

10.5. Infrastruktura turystyki

Dzisiejszy krajobraz Gminy w głównych zarysach ukształtował się na początku XIX wieku, kiedy dokonywało się wylesienie Gminy i kiedy zakończył się proces kształtowania rdzenia układu osadniczego. Największe walory krajobrazowe, tj. dolina, wąwozy, wzgórza występują w zachodniej części gminy w miejscowości Zalesie-Ostrów.

Do atrakcyjnych pod względem faunistycznych obszarów na terenie Gminy należy dolina rzeki Urzędówki oraz kompleksy leśne w północnej i południowej części Gminy. Część północna Gminy znajduje się w zasięgu leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu regionalnym, zapewniającego łączność Czarniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na wschodzie z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu na zachodzie. Niewielka zalesiona południowa część gminy znajduje się w zasięgu Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym. Podstawowy układ ekologiczny gminy stanowi dolina rzeki Urzędówki, którą można utożsamić z lokalnym korytarzem ekologicznym łączącym wyżej wymienione obszary chronionego krajobrazu. Dolina ta łączy korytarze ekologiczne położone w północnej i południowej części gminy tworząc sieć ekologiczną województwa.

10.6. Infrastruktura sportowa

Kultura fizyczna odgrywa bardzo istotną rolę we współczesnym świecie, wiąże się nierozdzielnie z ogólnym rozwojem cywilizacji, pozwala na zaspokajanie zarówno potrzeb indywidualnych, jak i grupowych społeczeństwa. Potrzeby te związane są z poprawą stanu zdrowia, aktywnym wypoczynkiem i odnową biologiczną, wychowaniem i rozwojem osobowości młodego pokolenia, a także czynnym i biernym uczestnictwem w odnoszeniu sukcesów sportowych.

Na terenie Gminy Wilkołaz działają dwa Kluby Sportowe: „Unia Wilkołaz” i LKS „Perła Rudnik”. „Unia Wilkołaz” wznowiła swoją działalność od 1987 r. od współzawodnictwa w klasie „B”, aktualnie po dwukrotnym awansie z powodzeniem uczestniczy w rozgrywkach lubelskiej klasy „A”. „Perła Rudnik” działa od 2005 r. Występuje w lubelskiej klasie B grupa II i zrzesza 23 seniorów.

Kluby Sportowe posiadają osobowość prawną. Podstawowym źródłem finansowania działalności statutowej klubów są dotacje z budżetu Gminy Wilkołaz, a dodatkowym ich źródłem są darowizny od firm i osób fizycznych.

Klub „Unia Wilkołaz” nie zapomina o szkoleniu własnych wychowanków, którzy pod opieką wykwalifikowanego trenera doskonalą swoje umiejętności. Wszystkie działania ukierunkowane są na podjęcie walki o awans do wyższej klasy rozgrywkowej (V liga okręgowa).

Dzięki dobrej współpracy szkoły z Klubem Sportowym „Unia Wilkołaz” zawodnicy trenujący tę najbardziej popularną w naszym kraju dyscyplinę sportu mają możliwość kontynuowania treningów po ukończeniu nauki w Gimnazjum jako młodzi piłkarze drużyny juniorów „Unia Wilkołaz”.

Gmina jest słabo wyposażona w infrastrukturę sportową, na którą składają się 4 ziemne boiska szkolne, zlokalizowane w Wilkołazie Pierwszym, Marianówce, Ostrowie i Rudniku Szlacheckim, jedna sala gimnastyczna w Wilkołazie Pierwszym w Zespole Szkół wraz z towarzyszącym zapleczem oraz sala pinpongowa w Rudniku.

W najbliższych latach należy zadbać przede wszystkim o rozwój infrastruktury sportowej w gminie oraz lepsze wyposażenie jej w niezbędny sprzęt.

10.7. Infrastruktura ochrony zdrowia

Na terenie Gminy Wilkołaz opiekę zdrowotną sprawuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, który posiada umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia na udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej. Pod opieką Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej znajduje się 4 000 mieszkańców. Świadczenia udzielane są w zakresie lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki środowiskowo – rodzinnej, położnej podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki szkolnej oraz fizykoterapii. W budynku Ośrodka Zdrowia znajduje się apteka i gabinet stomatologiczny prowadzony przez NZOZ „Denmed”.

10.8. Infrastruktura opieki społecznej

W Gminie Wilkołaz działa Ośrodek Pomocy Społecznej, z usług którego korzysta około 9,65% mieszkańców. Pomoc udzielana jest głównie w formie zasiłków pieniężnych, pomocy rzeczowej, poradnictwa specjalistycznego oraz posiłków dla dzieci.

Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zarówno zadania własne jak i zadania zlecone Gminie z zakresu opieki społecznej.

Tabela nr 33. Świadczenia udzielone przez OPS w Wilkołazie w latach 2005 i 2006

Rok		2005	2006
		[w zł]	
świadczenia udzielone w ramach zadań zleconych gminie, w tym:		34 748	258 175
	zasiłki stałe	34 748	38 603
	usługi opiekuńcze	-	-
	zasiłki celowe w związku z klęską suszy	-	219 572
świadczenia udzielone w ramach zadań własnych gminy, w tym:		118 358	135 710
	zasiłki celowe	39 417	35 500
	zasiłki okresowe	45 009	58 893
	Rządowy Program Posiłków dla potrzebujących	13 658	17 130
	Pozostałe	20 274	23 483
Liczba rodzin		136	167
Liczba osób w rodzinach		465	537

Opracowanie własne. Zestawiono na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wilkołazie.

Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej przez OPS w Wilkołazie w 2006 r. były:

- ubóstwo (7,03%),
- bezrobocie (4,51%),
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (1,35%),
- długotrwała choroba (5,91%),
- alkoholizm (0,31%),
- niepełnosprawność (3,09%).

Tabela nr 34. Ilość osób objętych pomocą społeczną z powodu trudnej sytuacji życiowej

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw domowych	Liczba osób w gospodarstwach domowych	% ogółu mieszkańców	Liczba gospodarstw domowych	Liczba osób w gospodarstwach domowych	% ogółu mieszkańców
	2005 rok			2006 rok		
Ubóstwo	95	344	6,18	112	391	7,03
Sieroctwo	-	-	-	-	-	-
Ochrona macierzyństwa	2	6	0,11	10	70	1,26
Bezdomność	1	1	0,02	1	1	0,02
Niepełnosprawność	52	161	2,89	55	172	3,09
Bezradność	15	74	1,33	17	75	1,35
Bezrobocie	62	210	3,77	75	251	4,51
Długotrwała choroba	86	306	5,50	93	329	5,91
Alkoholizm	4	18	0,32	5	17	0,31
Narkomania	-	-	-	-	-	-
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	-	-	-	1	1	0,02

W latach 2003 – 2006 Ośrodek Pomocy Społecznej w Wilkołazie na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej przeznaczył ogółem kwotę w wysokości 1 063 749,00 zł.

Tabela nr 35. Liczba gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną (zadania własne i zlecone) w latach 2003 – 2006

Rok	Liczba gospodarstw	Łączna wysokość wydatkowanych środków w złotych	Średnia wysokość świadczeń przypadających w roku na gospodarstwo domowe
2003	201	368 655,00	1 834,10
2004	148	148 103,00	1 000,70
2005	136	153 106,00	1 125,78
2006	167	393 885,00	2 358,59

Opracowanie własne. Zestawiono na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wilkołazie.

Tabela nr 36. Udzielona pomoc społeczna w latach 2002 – 2006

Rok	Ilość osób objęta pomocą	Ilość rodzin
2002	563	186
2003	592	201
2004	523	148
2005	465	136
2006	537	167

Opracowanie własne. Dane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wilkołazie.

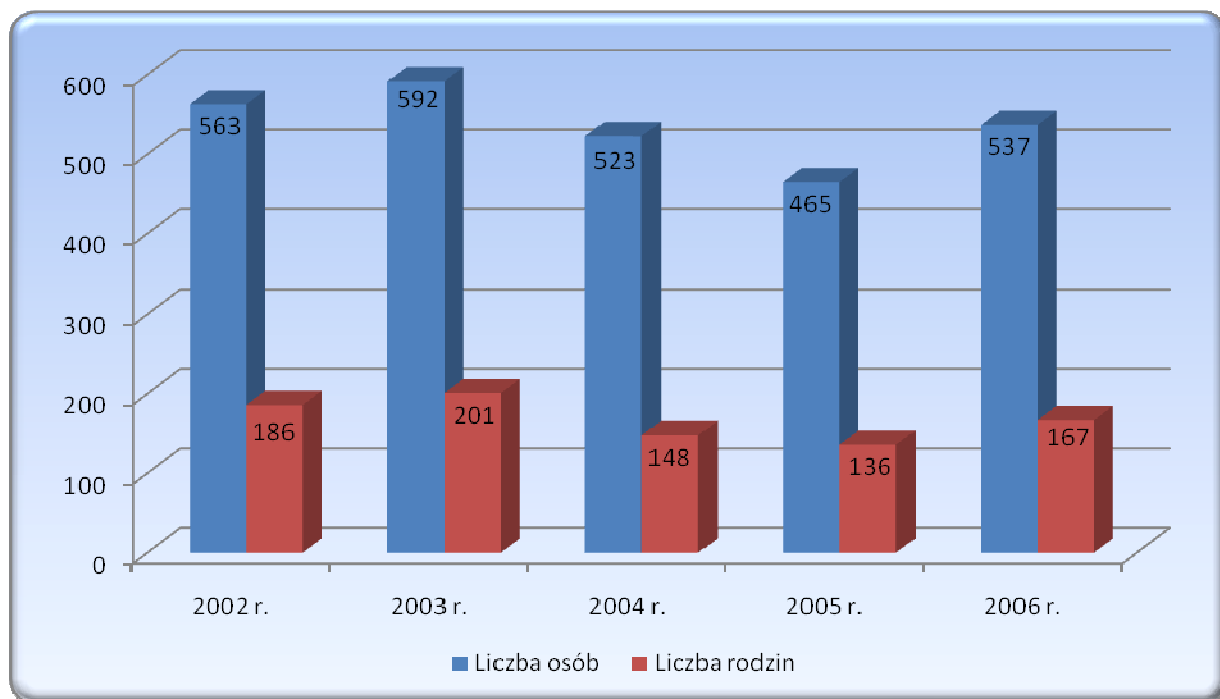
Łącznie na dożywianie dzieci w okresie 5 lat wydano kwotę 58 951,84 zł.

Tabela nr 37. Dożywianie dzieci w szkołach w latach 2002 – 2006

Rok	Ilość dzieci	Ilość placówek	Kwota wydatkowana na dożywianie
2002	50	2	7 802,48
2003	54	2	10 246,36
2004	54	3	10 115,00
2005	57	5	13 658,00
2006	64	6	17 130,00
Razem:			58 951,84

Opracowanie własne. Dane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wilkołazie.

Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w Gminie Wilkołaz od 2005 r. wzrasta. Zwiększa się liczba dzieci korzystających z dożywiania w szkołach oraz osób otrzymujących renty socjalne. Od 1 stycznia 2005 r. Ośrodek Pomocy Społecznej przejął wypłatę zasiłków rodzinnych.

Wykres nr 17. Osoby korzystające z pomocy społecznej w Gminie Wilkołaz w latach 2002-2006

Opracowanie własne. Dane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wilkołazie.

Tabela nr 38. Ludność Gminy Wilkołaz wg głównego źródła utrzymania stan na 2002 r.

Ogółem	Utrzymujący się z:								
	pracy					niezarobkowego źródła			
	razem	poza rolnictwem			w rolnictwie	razem	emerytury	renty z tytułu niezdolności do pracy (renta inwalidzka)	pozostałych niezarobkowych źródeł
		razem	najemna	na rachunek własny lub z dochodów z najmu	razem				
5540	3618	957	907	50	987	1674	949	668	57
100%	65,31	17,27	16,37	0,90	17,82	30,22	17,13	12,06	1,03

Dane: Opracowanie własne na podstawie „Raportu z wyników spisów powszechnych 2002, Województwo Lubelskie”.

Z powyższej tabeli wynika, że ponad 65% ludności zamieszkującej Gminę Wilkołaz utrzymuje się z pracy, natomiast pozostała ludność utrzymuje się z innych źródeł, w tym ze źródeł niezarobkowych. Pod pojęciem niezarobkowe źródła mieszczą się emerytury i renty i z tych właśnie źródeł utrzymuje się ponad 30% ludności Gminy Wilkołaz.

10.9. Bezrobocie i jego struktura

Na koniec I kwartału 2007 r. w Gminie Wilkołaz było zarejestrowanych 269 osób bezrobotnych, stanowiąc 4,09% liczny osób bezrobotnych w powiecie kraśnickim. Liczba osób bezrobotnych w gminie wykazuje od czterech lat tendencję spadkową. W stosunku do grudnia 2001 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Kraśniku uległa spadkowi z 310 osób w 2001 r. do 270 w 2006 r.

Spadek bezrobocia wynika nie tylko z coraz lepszej koniunktury gospodarczej w kraju, ale w dużej mierze związany jest z emigracją zarobkową młodych ludzi za granicę.

Tabela nr 39. Porównanie struktury bezrobocia w Gminie Wilkołaz na tle gmin powiatu kraśnickiego na koniec I kwartału 2007 r.

Lp.	Powiat/ Gmina	Liczba bezrobotnych		Bezrobotni zwolnieni z przycz. dot. zakł. pracy	Uprawnieni do zasiłku	Długotrwale bezrobotni (pow. 24 m.)
		Ogółem	Kobiety			
	Powiat kraśnicki	6 574	3 237	209	452	2 155
	Miasta:	2 662	1 300	122	212	747
1.	Kraśnik	2 662	1 300	122	212	747
	Gminy:	3 912	1 937	87	240	1 408
2.	Annopol	749	398	13	42	293
3.	Dzierzkowice	342	156	9	24	113
4.	Gościeradów	556	267	12	33	251
5.	Kraśnik	430	219	18	33	120
6.	Szastarka	332	156	7	22	123
7.	Trzydnik Duży	369	186	4	22	129
8.	Urzędów	531	268	9	33	178
9.	Wilkołaz	269	129	7	14	89
10.	Zakrzówek	334	158	8	17	112

Dane: Opracowanie własne na podstawie informacji z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie.

Szczegółowe dane liczbowe dla Gminy Wilkołaz za okres 2001-2006 zawiera tabela nr 40. Z analizy danych w niej zawartych wynika, iż poziom wykształcenia jest istotnym czynnikiem wpływającym na status osób bezrobotnych. Bezrobocie dotyczy w niewielkim stopniu osób o wysokich kwalifikacjach zawodowych. Największe problemy z podjęciem pracy, mają osoby o niskim poziomie wykształcenia i bez kwalifikacji pożądaných na rynku pracy.

Z analizy struktury bezrobocia według wykształcenia wynika, iż rośnie systematycznie liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym przy szybko malejącej liczbie osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym.

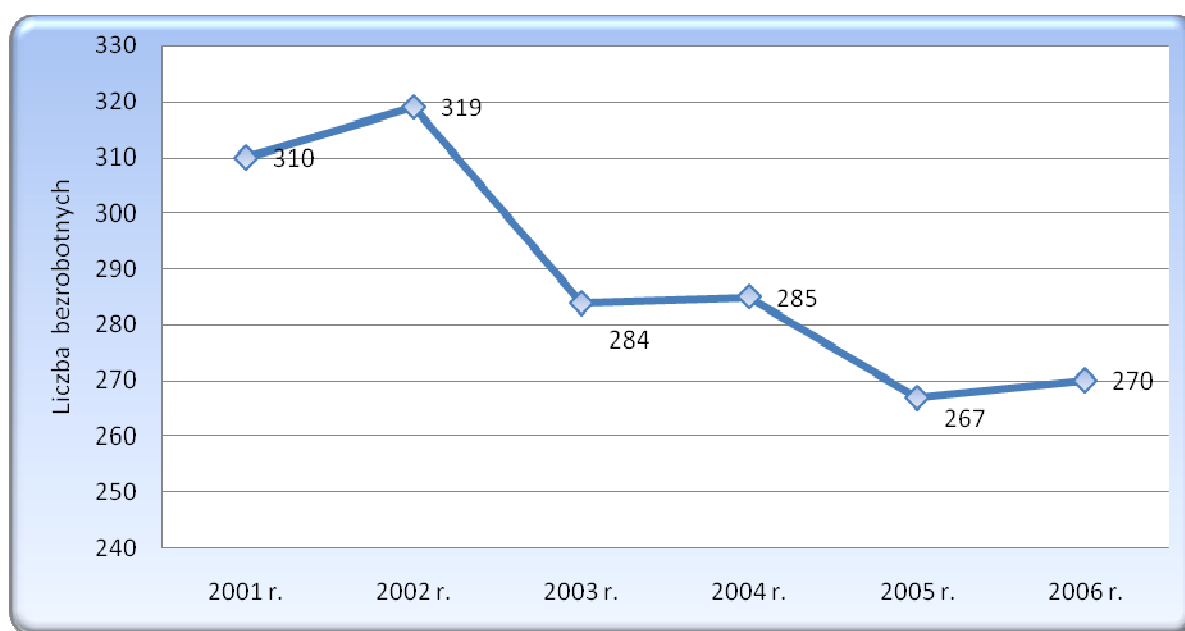
W końcu grudnia 2006 r. w rejestrach Powiatowego Urzędu Pracy w Kraśniku wśród bezrobotnych szczególnie liczna była grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i policealnym i średnim zawodowym (stanowiąc prawie 60% ogółu). Najmniejszy odsetek stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (stanowiąc 11,11% ogółu) oraz ze średnim ogólnokształcącym (9,26% ogółu zarejestrowanych).

Na dzień 31 grudnia 2006 r. w Gminie zarejestrowanych pozostawało 270 osób bezrobotnych. Wśród bezrobotnych przeważają mężczyźni w liczbie 147 bezrobotnych, stanowiąc 54,44% ogółu zarejestrowanych w PUP w Kraśniku.

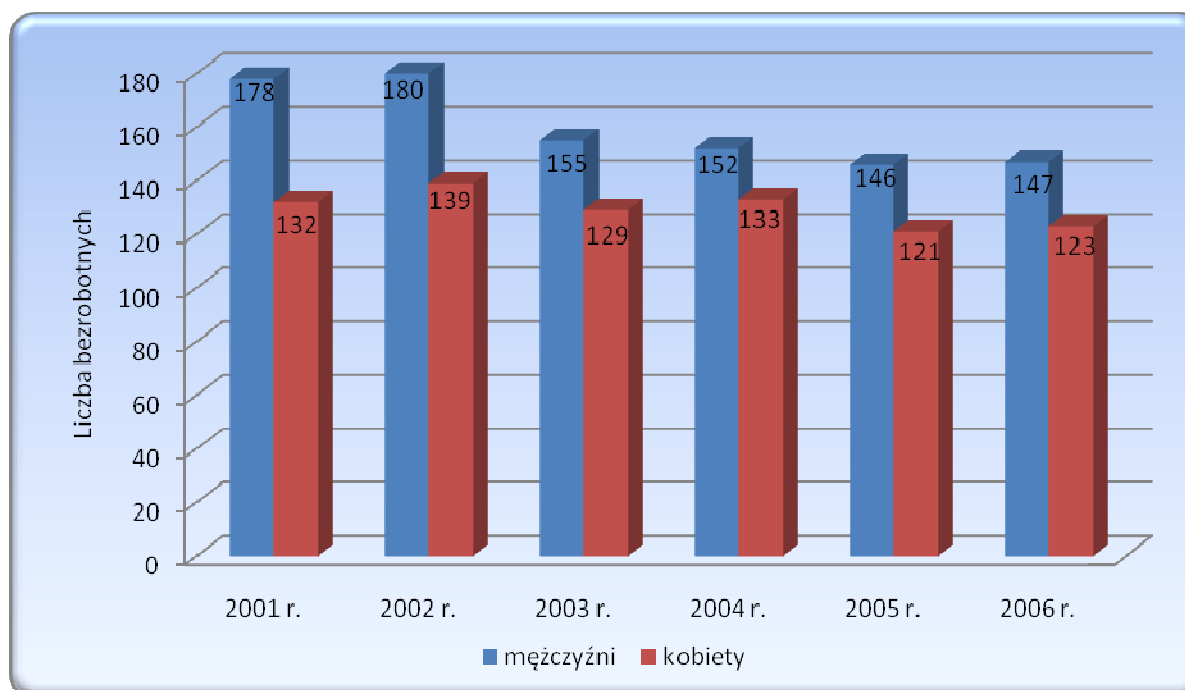
Tabela nr 40. Struktura bezrobocia w Gminie Wilkołaz w latach 2001-2006

Wyszczególnienie	31.XII 2001 r.	31.XII 2002 r.	31.XII 2003 r.	31.XII 2004 r.	31.XII 2005 r.	31.XII 2006 r.
Ilość bezrobotnych ogółem	310	319	284	285	267	270
w tym kobiety	132	139	129	133	121	123
Bezrobotni wg wykształcenia						
Wyższe	14	22	14	20	23	30
Policealne i średnie zawodowe	89	93	93	94	91	79
Średnie ogólnokształcące	27	23	20	18	22	25
Zasadnicze zawodowe	125	124	107	88	79	81
Gimnazjalne i poniżej	55	57	50	65	52	55
Bezrobotni wg wieku						
18-24	176	164	138	118	112	105
25-34	77	92	81	93	93	99
35-44	42	34	27	26	20	24
45-54	12	25	34	40	36	32
55-59	3	3	3	7	6	10
60-64	-	1	1	1	-	-
Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy						
Do 1 miesiąca	27	17	20	17	16	18
1-3 miesiące	42	57	40	34	47	35
3-6 miesięcy	47	40	27	38	37	30
6-12 miesięcy	44	56	29	43	34	44
12-24 miesięcy	66	60	72	40	37	52
Powyżej 24 miesięcy	84	88	96	113	96	91

Dane: Opracowanie własne na podstawie informacji z Powiatowego Urzędu Pracy w Kraśniku.

Wykres nr 18. Poziom bezrobocie w Gminie Wilkołaz w latach 2001-2006

Dane: Opracowanie własne na podstawie informacji z Powiatowego Urzędu Pracy w Kraśniku.

Wykres nr 19. Struktura bezrobocia w Gminie Wilkołaz wg płci

Dane: Opracowanie własne na podstawie informacji z Powiatowego Urzędu Pracy w Kraśniku.

Najbardziej charakterystycznymi cechami bezrobocia w Gminie Wilkołaz są wg danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kraśniku na 31 grudnia 2006 r.:

- duży udział osób długotrwale bezrobotnych – pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat w liczbie 150 osób stanowiąc ponad 55% ogółu zarejestrowanych w PUP w Kraśniku,
- duży udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym – w liczbie 81 osób stanowiąc 30% ogółu zarejestrowanych w PUP w Kraśniku,
- bardzo duży udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 81 osób, policealnym i średnim zawodowym – 79 osób w ogólnej liczbie bezrobotnych – razem 160 osób, stanowiąc 59,26% ogółu zarejestrowanych,
- bardzo duży udział osób młodych w wieku 18 – 34 lata w ogólnej liczbie bezrobotnych – w liczbie 204 osób, stanowiąc ponad 75% ogółu zarejestrowanych,
- niewielki udział osób starszych w wieku 55-64 lata – w liczbie 10 osób stanowiąc 3,70% ogółu zarejestrowanych w PUP w Kraśniku.

Powyższe dane wskazują na strukturalny charakter bezrobocia w Gminie Wilkołaz i jego ograniczenie będzie zależało nie tylko od poprawy koniunktury gospodarczej w Gminie, ale również od przekwalifikowania się wielu osób i znalezienia pracy w innym zawodzie.

10.10. Identyfikacja problemów

Główne problemy sfery społecznej dotyczące Gminę Wilkołaz są następujące:

1. Niski poziom wykształcenia mieszkańców.

2. Braki w infrastrukturze edukacyjnej.

- od kilku lat stopniowo zmniejsza się liczba dzieci i młodzieży w Gminie,
- wpływa to na politykę oświatową prowadzoną przez samorząd, a także (w dłuższym okresie czasu) spowoduje stopniowe starzenie się społeczeństwa.

3. Duży odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej.

- niekorzystnym zjawiskiem społecznym, powstałym między innymi w wyniku utrzymującego się bezrobocia, jest wysoki poziom ubożenia mieszkańców gminy,
- ubóstwo mieszkańców gminy oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego były głównymi powodami przyznania pomocy społecznej przez Ośrodek Pomocy Społecznej; pomoc przyznawana jest również z powodów takich jak: sieroctwo, bezdomność, potrzeba ochrony macierzyństwa, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba.

4. Brak miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych.

- dotychczasowy rozwój działalności pozarolniczej (produkcji, usług rynkowych) nie zaspakajał wzrastającego zapotrzebowania na miejsca pracy,
- skutkiem utrzymującego się deficytu miejsc pracy jest wysokie bezrobocie o charakterze długotrwałym,
- migracje wykwalifikowanych i wykształconych kadr do miast regionu,
- ożywienie lokalnej przedsiębiorczości poprzez rozwój rozmaitych rodzajów usług rynkowych, małych firm, stanowi potencjalne źródło nowych miejsc pracy,

Prognozowane zmiany w zatrudnieniu polegać będą na:

1. Spadku zatrudnienia w rolnictwie w wyniku restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa. Należy się spodziewać wzrostu dwuzawodowości, tj. pracujących w swoim gospodarstwie i poza gospodarstwem oraz poszerzania działalności gospodarstw rolnych o działalność pozarolniczą: usługową, produkcyjną i agroturystykę.
2. Stałym wzroście zatrudnienia w produkcji i usługach rynkowych. Tworzenie warunków przestrzennych, ekonomicznych i podejmowanie wszelkich działań na rzecz rozwoju tych działalności powinno stanowić priorytet w działaniach samorządu gminy. Znaczny przyrost dodatkowych miejsc pracy - konieczny jest dla pokrycia istniejącego deficytu miejsc pracy, zrekompensowania ubytków miejsc pracy spowodowanych restrukturyzacją rolnictwa i innych dziedzin społeczno-gospodarczych i przyrostu zasobów pracy.

11. Zarządzanie strategiczne i finansowe w Gminie Wilkołaz

Zdolność gminy do skutecznego rządzenia i przewyższania problemów rozwojowych stanowi obecnie jedno z głównych wyzwań samorządów lokalnych w Polsce.

Jednym z kluczowych czynników służących rozwojowi obszarów wiejskich jest sprawna i efektywna administracja samorządowa, inicjująca i wspierająca działania na rzecz aktywizacji i modernizacji tych obszarów. Aby jednostki administracji samorządowej mogły wypełniać te zadania na miarę istniejących i pojawiających się potrzeb, konieczne jest wzmocnienie ich potencjału instytucjonalnego. Pod tym pojęciem należy rozumieć odpowiednie struktury organizacyjne, właściwe procedury działania, mechanizmy zapewniające udział społeczności lokalnej w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz kompetentnych i sprawnie działających samorządowców.

W niniejszej analizie skoncentrowano się na krótkim omówieniu trzech najważniejszych czynników decydujących o jakości rządzenia tj.: zdolności inwestycyjnej gminy, zaangażowania mieszkańców w proces rządzenia gminą oraz stosowanych praktyk planowania strategicznego i promowania gminy na forum krajowym i międzynarodowym.

11.1. Analiza zdolności inwestycyjnej Gminy

Zdolność gminy do inwestowania uzależniona jest głównie od wielkości dochodów oraz struktury wydatków w budżecie. W ciągu ostatnich lat można zaobserwować stały wzrost dochodów budżetowych gminy. Wielkość tych dochodów w 2006 r. przekroczyła 8,795 mln zł i wzrosła w porównaniu z 1998 r. blisko dwukrotnie.

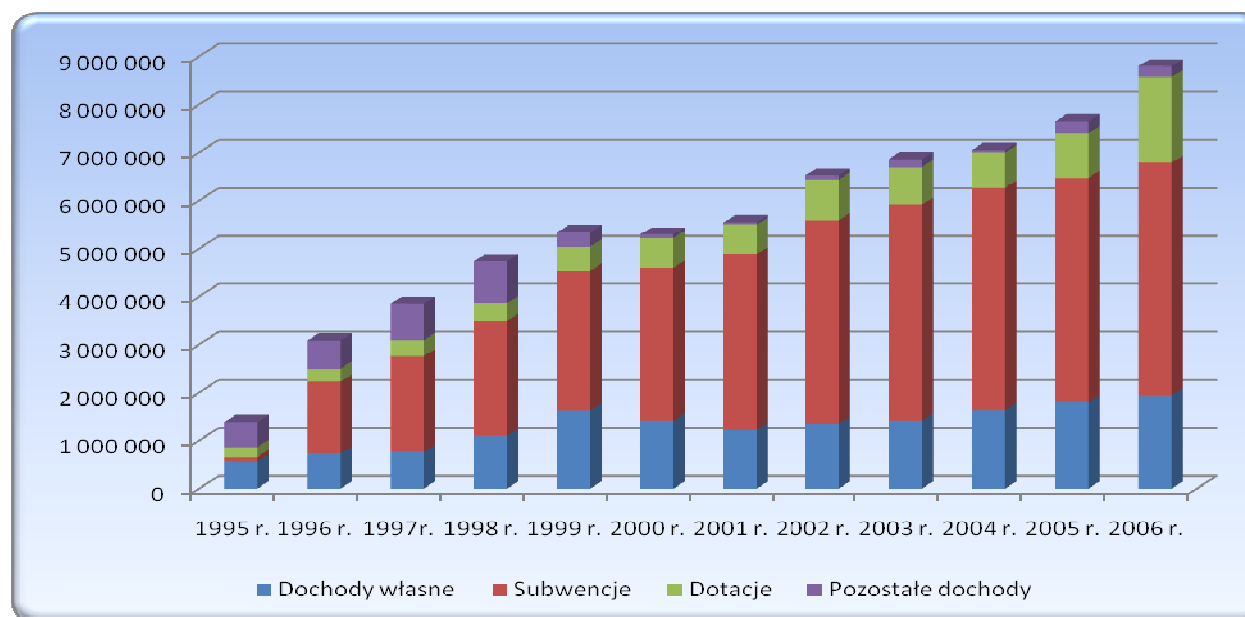
Największą pozycję w dochodach ogółem budżetu gminy stanowią subwencje 55-67%, dochody własne 20-27% oraz dotacje celowe z budżetu państwa, które zwiększają swój udział w dochodach z roku na rok i obecnie wynoszą ponad 20% (w latach poprzednich dochody te stanowiły 11-13% dochodów ogółem. Wśród dochodów własnych ponad 50% stanowią dochody z podatków i opłat lokalnych, a podstawowym jest podatek rolny – ponad 45% wszystkich wpływów z podatków i opłat lokalnych.

Tabela nr 41. Struktura rodzajowa dochodów ogółem budżetu Gminy Wilkołaz w latach 1995-2006

Wyszczególnienie	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.
Dochody budżetu ogółem	1 385 188	3 078 742	3 856 145	4 730 593	5 338 896	5 290 757	5 538 423	6 522 269	6 692 866	7 049 544	7 642 634	8 795 408
Dochody własne ogółem	559 621	727 753	760 397	1 100 533	1 626 384	1 417 321	1 218 675	1 350 032	1 418 269	1 631 873	1 799 361	1 941 970
% w dochodach ogółem	40,40	23,64	20,00	19,72	30,46	26,79	22,00	20,70	21,19	23,15	23,54	22,08
Subwencje ogółem	94 945	1 497 198	1 993 269	2 392 874	2 908 307	3 180 674	3 669 782	4 235 408	4 498 338	4 634 348	4 675 496	4 845 285
% w dochodach ogółem	6,85	48,63	51,69	50,58	54,47	60,12	66,26	64,94	67,61	65,74	61,18	55,09
Dotacje celowe z budżetu państwa	210 892	275 743	334 935	375 704	506 171	622 042	607 359	855 081	776 259	735 461	930 160	1 782 427
% w dochodach ogółem	15,22	8,96	9,69	7,94	9,48	11,76	10,97	13,11	11,60	10,43	12,17	20,27
Pozostałe dochody	519 730	578 048	767 544	861 482	2 980 34	70 720	42 607	81 748	170 566	47 862	237 617	225 726

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres nr 20. Dochody Gminy Wilkołaz w latach 1995-2006

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

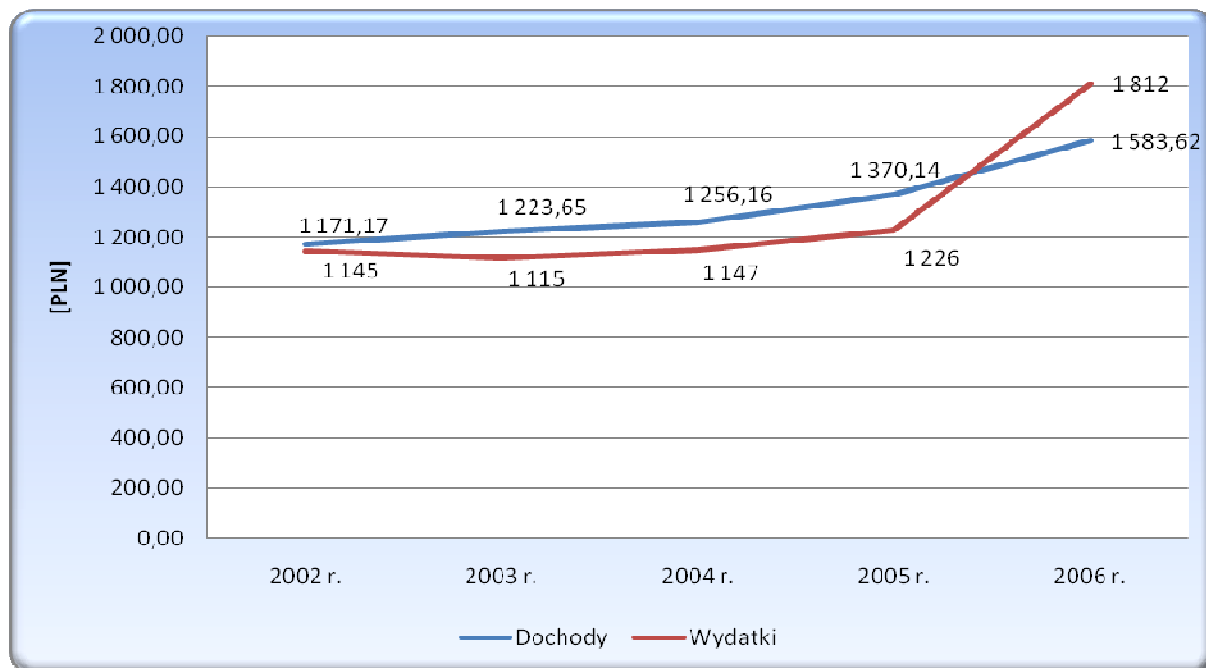
Tabela nr 42. Dochody własne budżetu Gminy Wilkołaz w latach 1995-2006

Wyszczególnienie	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.
Dochody własne ogółem	559 621	727 753	760 397	1 100 533	1 626 384	1 417 321	1 218 675	1 350 032	1 418 269	1 631 873	1 799 361	1 941 970
Podatek rolny	290 257	338 830	354 018	384 774	395 415	382 684	382 297	382 556	402 010	411 310	400 083	412 774
% w dochodach własnych	51,87	46,56	46,56	34,96	24,31	27,00	31,37	28,34	28,35	25,20	22,23	21,26
Podatek od nieruchomości	78 089	102 063	157 164	186 103	224 028	231 371	325 328	393 108	394 589	360 317	394 229	374 968
% w dochodach własnych	13,95	14,02	20,67	16,91	13,77	16,32	26,70	29,12	27,82	22,08	21,91	19,31
Podatek od środków transportowych	55 911	80 191	94 481	7 174	7 556	8 147	10 128	13 956	25 374	42 925	36 812	56 192
% w dochodach własnych	9,99	11,02	12,43	0,65	0,46	0,57	0,83	1,03	1,79	2,63	2,05	2,89
Oplaty lokalne	0	0	0	0	0	0	-	-	-	-	-	-
% w dochodach własnych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wpływy z innych lokalnych opłat	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	2 619
% w dochodach własnych												0,13
Wpływy z opłaty skarbowej	-	-	-	-	50 038	55 303	16 620	16 177	17 011	19 383	18 090	19 351
% w dochodach własnych					3,08	3,90	1,36	1,20	1,20	1,19	1,01	1,00
Podatek od czynności cywilnoprawnych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36 217	36 058	42 967
% w dochodach własnych										2,22	2,00	2,21
Dochody z majątku gminy	-	-	-	-	-	20 033	0	12 748	13 571	19 117	42 962	43 416
% w dochodach własnych						1,41	0,00	0,94	0,96	1,17	2,39	2,24
Dochody z majątku gminy wpływy z usług	-	-	-	-	-	19 233	-	-	-	-	-	-
% w dochodach własnych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wpływy z usług	-	-	-	-	23 876	-	23 712	43 412	23 991	31 255	29 348	42 284
% w dochodach własnych					1,47	-	1,95	3,22	1,69	1,92	1,63	2,18
Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa ogółem	-	-	-	-	640 419	491 329	311 202	308 422	409 833	533 781	636 028	728 105
% w dochodach własnych					39,38	34,67	25,54	22,85	28,90	32,71	35,35	37,49
Pozostałe dochody własne	135 288	206 597	154 654	522 429	285 009	209 172	149 326	179 589	131 828	177 512	205 698	219 243
% w dochodach własnych	24,17	28,39	20,34	47,47	17,52	14,76	12,25	13,30	9,30	10,88	11,43	11,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Pomimo obserwowanego stałego wzrostu dochodów w budżecie gminy, ich wielkość w przeliczeniu na jednego mieszkańca pozostaje nadal niska i kształtuje się na poziomie około 1370-1580 zł (około 80% średniej dla województwa).

Wykres nr 21. Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w budżecie Gminy Wilkołaz w latach 2002-2006

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

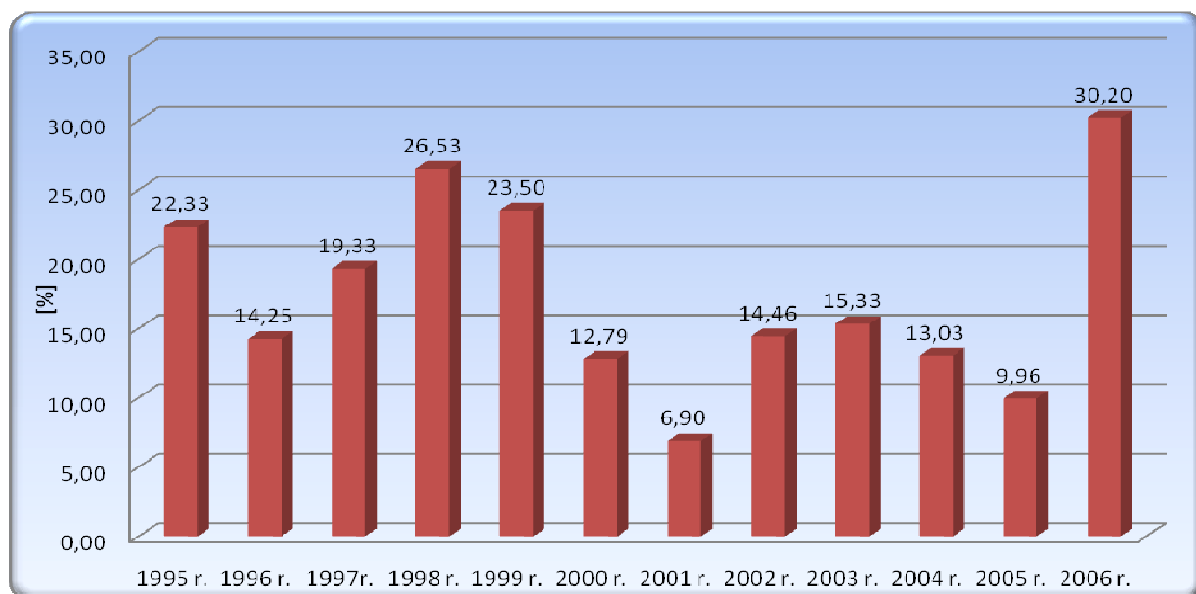
Stosunkowo niekorzystnie kształtuje się struktura wydatków w budżecie gminy. W ostatnich sześciu latach ponad 70% wydatków budżetu gminy stanowiły wydatki bieżące jednostek budżetowych (z czego ponad 57% przeznaczonych było na wynagrodzenia pracownicze, a tylko około 20% na zakup materiałów i usług).

Roczne wydatki inwestycyjne w budżecie Gminy Wilkołaz w latach 2000-2005 kształtowały się na w granicach 7-15% (przy średnio 14% dla gmin w województwie lubelskim). W liczbach bezwzględnych nakłady inwestycyjne wahały się w ww. okresie od około 350 000 zł do około 920 000 zł, czyli średnio 130 zł na mieszkańca.

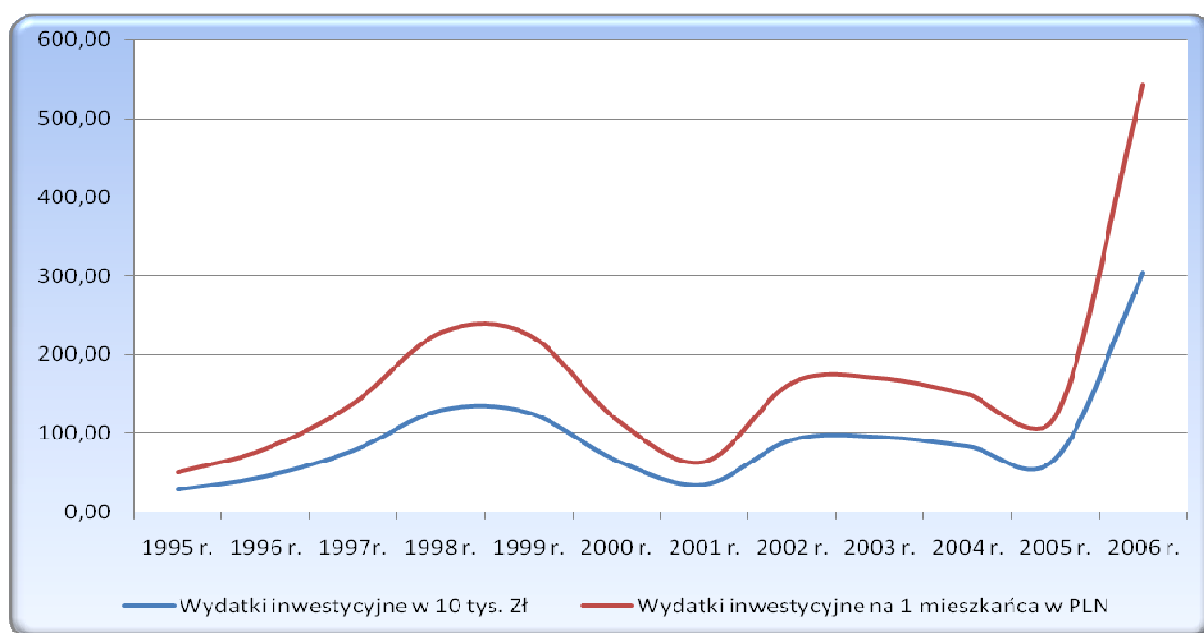
Tabela nr 43. Struktura rodzajowa wydatków budżetu Gminy Wilkołaz w latach 1995-2006

Wyszczególnienie	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.
Wydatki z budżetu ogółem	1 292 330	3 222 383	4 057 794	4 896 852	5 386 898	5 155 517	5 166 630	6 377 670	6 255 810	6 442 013	6 838 561	10 062 618
Dotacje ogółem	111 091	148 621	170 154	178 132	200 186	219 198	249 272	247 558	302 757	108 244	116 953	106 617
Wydatki majątkowe inwestycyjne	288 569	459 039	784 394	1 298 992	1 266 050	659 646	356 265	922 520	958 780	839 301	681 407	3 039 066
% wydatków inwestycyjnych w wydatkach budżetu ogółem	22,33	14,25	19,33	26,53	23,50	12,79	6,90	14,46	15,33	13,03	9,96	30,20
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca	50,07	79,93	137,47	227,81	225,04	117,23	63,44	164,09	169,70	149,29	120,99	542,79
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	173 697	206 204	315 157	343 802	416 776	448 572	657 754	697 598	588 373	641 506	979 381	1 790 990
Wydatki bieżące jednostek budżetowych ogółem	718 973	2 404 460	2 769 922	3 061 775	3 497 952	3 819 005	3 872 920	4 500 547	4 383 295	4 842 299	5 050 521	5 113 217
% wydatków bieżących jednostek budżetowych w wydatkach budżetu ogółem	55,63	74,62	68,26	62,53	64,93	74,08	74,96	70,57	70,07	75,17	73,85	50,81
Wydatki bieżące jednostek budżetowych na wynagrodzenia	205 459	1 085 999	1 348 118	1 540 994	2 070 054	2 373 245	2 371 097	2 500 194	2 633 018	2 826 981	2 825 804	2 947 028
% wydatków bieżących na wynagrodzenia w wydatkach bieżących ogółem	28,58	45,17	48,67	50,33	59,18	62,14	61,22	55,55	60,07	58,38	55,95	57,64
Wydatki bieżące jednostek budżetowych na zakup materiałów i usług	411 526	738 823	679 845	672 609	830 617	799 418	780 396	1 257 371	980 619	1 214 504	1 299 849	1 284 398
% wydatków bieżących na zakup materiałów i usług w wydatkach bieżących ogółem	57,24	30,73	24,54	21,97	23,75	20,93	20,15	27,94	22,37	25,08	25,74	25,12
Pozostałe wydatki	101 988	583 697	760 126	1 206 125	603 215	655 438	751 846	752 429	792 263	811 477	935 167	894 519

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres nr 22. Wydatki inwestycyjne jako % wydatków ogółem w budżecie Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres nr 23. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca na tle wydatków inwestycyjnych ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Niewysoka zdolność inwestycyjna gminy spowodowana była przede wszystkim tym, iż w latach 2000-2006 na działania inwestycyjne gmina nie pozyskiwała znaczących środków z funduszy przedakcesyjnych i funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

W latach 2000-2006 na działania inwestycyjne udało się gminie pozyskać środki na poziomie 1 029 820 zł, z czego najwięcej pochodziło z programu SAPARD (229 820 zł) oraz Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich (PAOW) (600 000 zł) oraz Sektorowego Programu Restrukturyzacji i Modernizacji Sektoru Rolnego (200 000 zł).

W latach 2008-2013 istnieje w związku z tym pilna konieczność poszukiwania i skutecznego pozyskiwania środków zewnętrznych z pozabudżetowych źródeł, w tym w szczególności z Unii Europejskiej.

Tabela nr 44. Wydatki budżetu Gminy Wilkołaz w latach 2001-2006 według najważniejszych działów

Rodzaje wydatków	2001 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.
Rolnictwo	17 827	136 243	33 955	89 813	137 778	2 727 372
% wydatków ogółem	0,35	2,14	0,54	1,39	2,01	27,10
Transport	272 746	528 909	582 622	284 471	421 923	437 109
% wydatków ogółem	5,28	8,29	9,31	4,42	6,17	4,34
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	144 597	245 671	388 386	249 077	256 387	263 329
% wydatków ogółem	2,80	3,85	6,21	3,87	3,75	2,62
Oświata i wychowanie	3 006 247	3 594 034	3 307 693	3 843 204	3 725 786	3 513 569
% wydatków ogółem	58,19	56,35	52,87	59,66	54,48	34,92
Opieka społeczna	-	-	-	597 362	888 679	1 728 559
% wydatków ogółem				9,27	13,00	17,18
Administracja samorządowa	679 849	712 074	728 744	849 803	777 759	764 805
% wydatków ogółem	13,16	11,17	11,65	13,19	11,37	7,60
Pozostałe wydatki	1 045 364	1 160 739	1 214 410	528 283	630 249	627 874
% wydatków ogółem	20,23	18,20	19,41	8,20	9,22	6,24
Razem	5 166 630	6 377 670	6 255 810	6 442 013	6 838 561	10 062 618

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

11.2. Kapitał społeczny w gminie

Partycypacja społeczna, jakość kapitału społecznego i jego zaangażowanie w proces zarządzania wspólnotą gminną jest obecnie jednym z głównych przejawów dobrego rządzenia na poziomie lokalnym. Zwykle kapitał społeczny oceniany jest w takich kategoriach jak: aktywność obywatelska, mierzona między innymi udziałem w wyborach i organizacjach społecznych, zaradność mieszkańców, połączona z chęcią współpracy i pomagania innym (np. w ramach pomocy dobrosąsiedzkiej), wzajemny poziom zaufania i bezpieczeństwa mieszkańców (również socjalnego), religijność oraz niski poziom występowania patologii społecznych.

Trudno jest jednoznacznie ocenić zasoby kapitału społecznego w Gminie Wilkołaz. Wydaje się, że są one znaczne, jednak wymagają uaktywnienia. Za takim stwierdzeniem przemawiają następujące argumenty:

- niewielka ilość aktywnie działających stowarzyszeń i organizacji społecznych na terenie gminy (8 organizacji, co daje nieco ponad 1,4 organizacji na 1000 mieszkańców, przy średniej dla województwa 2,2),
- niewielkie zaangażowanie mieszkańców w życie społeczno-kulturalne (spadek liczby czytelników korzystających z zasobów bibliotecznych, mała aktywność sportowa mieszkańców, niski poziom świadomości ekologicznej itp.),
- ogólna niechęć mieszkańców do angażowania się w sprawy nowatorskie (bardzo mała ilość gospodarstw agroturystycznych),
- korzystne wskaźniki wykształcenia radnych w gminie (26% radnych legitymuje się wyższym wykształceniem),
- wysoka aktywność wyborcza mieszkańców gminy (średnia frekwencja w ostatnich wyborach samorządowych przekroczyła 54%, powiat kraśnicki – 51,92%, województwo lubelskie – 48,55%).

11.3. Planowanie strategiczne i promowanie gminy

O jakości rządzenia w gminie decyduje w dużym stopniu również praktyka planowania strategicznego i jakość przygotowywanych dokumentów. Gmina Wilkołaz posiada większość wymaganych prawem dokumentów strategicznych.

Ogólna polityka rozwoju gminy prowadzona jest w oparciu o strategię opracowaną w 2000 r. i uszczegółowioną w 2004 r. w postaci Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Wilkołaz na lata 2005-2013. Polityka w zakresie planowania przestrzennego prowadzona jest na podstawie Studium Uwarunkowań oraz Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, zaś sprawy związane z ochroną środowiska zostały szczegółowo uregulowane w dwóch dokumentach przyjętych do realizacji w 2004 r., tj. Programie Ochrony Środowiska dla Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku oraz Planie Gospodarki Odpadami dla Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku. Kwestie polityki społecznej zostały uregulowane w Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną Gminy Wilkołaz na lata 2006-2013.

W przyszłości należy w większym stopniu zadbać o aktualność obowiązujących dokumentów oraz o system ich monitorowania.

Działalność promocyjna gminy jest prowadzona na niewielką skalę. Funkcjonuje strona internetowa gminy, brakuje jednak w niej akcentów promujących gminę i jej walory turystyczne. Gmina nie posiada obcojęzycznych materiałów promocyjnych, ani nie uczestniczy w targach międzynarodowych. Nie prowadzi również współpracy międzynarodowej, która jak wiadomo może być ważnym instrumentem promowania się

i przyciągania turystów z zewnątrz. W przyszłych działaniach należy zatem dążyć do zwiększenia aktywności gminy w zakresie promocji i współpracy międzynarodowej.

Odpowiednia jakość rządzenia i właściwy potencjał instytucjonalny pozwala jednostkom samorządu terytorialnego świadczyć usługi publiczne wysokiej jakości oraz efektywnie wspierać rozwój społeczno-gospodarczy wspólnot lokalnych. Staje się to szczególnie ważne w aspekcie rozwoju obszarów wiejskich. Na terenach tych władza publiczna odgrywa kluczową rolę we wspieraniu szeroko rozumianego rozwoju lokalnego.

Zagadnienie to nabiera dodatkowego znaczenia w aspekcie członkostwa Polski w Unii Europejskiej. O zdolności do pozyskiwania i optymalnego wykorzystywania zewnętrznych środków finansowych na realizację wielu przedsięwzięć lokalnych decyduje sprawność i skuteczność jednostek samorządu terytorialnego, m.in. umiejętność wypracowania odpowiednich projektów, skupienia wokół nich lokalnych partnerów oraz efektywnego zarządzania przedsięwzięciami publicznymi.

12. Analiza strategiczna

Wnioski do planowania rozwoju lokalnego

Podsumowując analizy dokonane w poprzednich rozdziałach opracowania przedstawimy główne problemy rozwojowe Gminy Wilkołaz, koncentrując się na obszarach wyróżniających gminę na tle powiatu oraz tych, które stanowią jej słabe strony.

1. Największym atutem Gminy Wilkołaz, jest jej położenie na przecięciu jednych z ważniejszych szlaków komunikacyjnych województwa lubelskiego, oraz międzynarodowych szlaków komunikacyjnych. Niewielka odległość od centrum województwa – Lublina oraz powiatu – Kraśnika (10-12 km). Położenie to stwarza możliwość napływu inwestorów zewnętrznych. Wykorzystanie tej szansy wymaga przygotowania przez Gminę odpowiednio uzbrojonych terenów pod działalność gospodarczą, jak również prowadzenie dobrze przygotowanych działań marketingowych.
2. W okresie najbliższych kilkudziesięciu lat przewidywany jest systematyczny spadek liczby mieszkańców Gminy. Towarzyszyć mu będzie dość niekorzystna zmiana struktury wiekowej mieszkańców. Nastąpi znaczący spadek osób w wieku przedprodukcyjnym oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, przy pewnym wzroście osób w wieku produkcyjnym. Ten ostatni trend może mieć o tyle negatywny wpływ na rozwój Gminy, że przy braku nowych miejsc pracy będzie wzrastało bezrobocie.
3. Nastąpią dalsze niekorzystne zmiany w grupach wiekowych objętych edukacją. We wszystkich szkołach nastąpi dalszy spadek liczby uczniów.
4. Stopa bezrobocia w Gminie jest niższa od stopy powiatu, czy województwa, jednak w tych statystykach nie jest brane pod uwagę, tzw. bezrobocie ukryte, które na obszarach wiejskich jest znaczne. Niepokojący jest bardzo duży odsetek osób pozostających bez pracy powyżej jednego roku (55%). Sytuacja ta grozi poważnie wykluczeniem zawodowym sporej grupy bezrobotnych, tym bardziej, że większość z nich to osoby z wykształceniem podstawowym.
5. Należałoby zlecić niezależnej instytucji przeprowadzenie badania opinii środowiska biznesu dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej w Gminie.
6. Należy przeprowadzić poważne analizy ekonomiczne dotyczące opłacalności zaangażowania się finansowego Gminy w funduszach poręczeniowych i pożyczkowych dla MSP oraz innych formach pomocowych dla spółdzielni oraz małego i średniego biznesu. Władze Gminy powinny również aktywnie uczestniczyć w różnych partnerskich projektach na rzecz rozwoju lokalnego wspomaganych środkami programów pomocowych

Unii Europejskiej. Gmina może i powinna uczestniczyć w stymulowaniu rozwoju szerokiego otoczenia okołobiznesowego.

7. Największy potencjał rozwojowy w Gminie ma przetwórstwo rolno-spożywcze, ze względu na znaczne lokalne zaplecze surowcowe. Główną przeszkodą w dalszym rozwoju tej pożądanej gałęzi przemysłu jest bariera inwestycyjna.
8. Istnieje szansa rozwoju rolnictwa w Gminie, gdyż potencjał produkcyjny umożliwia jego rozwój w niemal wszystkich kierunkach upraw i hodowli. Sprzyja temu zarówno obecna dość dobra jak na warunki lubelskie struktura obszarowa gospodarstw rolnych, jak również nowe programy rządowe mające na celu poprawę tej struktury. W Gminie istnieją również dobre warunki dla ekologicznej produkcji żywności i rozwoju agroturystyki.
9. Dobry stan środowiska naturalnego, wysokie walory turystyczne i rekreacyjne oraz ciekawe środowisko kulturowe, stanowi szansę do rozwoju turystyki jak również zamieszkania na terenie Gminy Wilkołaz. Korzystne położenie komunikacyjne Gminy powinno w większym stopniu owocować w korzyściach z turystyki przejazdowej.
10. O ile wyposażenie mieszkańców gminy w telefony i gaz zostało w pełni zaspokojone, to gmina potrzebuje dużych środków inwestycyjnych na inwestycje komunalne tj.: budownictwo drogowe, sieć wodną i kanalizacyjną.

III. ANALIZA SWOT

Podjmując działania na rzecz rozwoju gminy należy uwzględnić wewnętrzne czynniki ograniczające jej rozwój, punkty stanowiące jej mocne strony, potencjał rozwojowy gminy oraz zidentyfikowane ex-ante zagrożenia. Analiza SWOT Gminy Wilkołaz została przedstawiona w tabeli poniżej:

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE
Silne strony	szanse
▪ dobrze rozwinięte i efektywnie funkcjonujące rolnictwo, ▪ nieszkodliwy dla środowiska przemysł, ▪ duży potencjał ludzki, ▪ dobra sieć szkół, ▪ wysoki poziom kształcenia w placówkach szkolnych, ▪ gotowość społeczeństwa do współdziałania w zakresie kultury i sportu, ▪ walory turystyczne, atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny, ▪ korzystne warunki środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi usług agroturystycznych i produkcji zdrowej żywności, ▪ względnie niskie rejestrowane bezrobocie, ▪ istniejące wolne tereny pod działalność gospodarczą, ▪ wspieranie działań organizacji zajmujących się pracą na rzecz biednych, ▪ duże zasoby konkurencyjnej płacowo grupy aktywnych zawodowo osób, ▪ dobra pozycja finansowa Gminy dająca możliwość znacznego zadłużenia na wykonanie niezbędnych inwestycji infrastrukturalnych w Gminie, ▪ wychodzenie naprzeciw potrzebnym zmianom, ▪ świadome wyzwania cywilizacyjnych władze Gminy.	▪ położenie Gminy na skrzyżowaniu ważnych szlaków drogowych, ▪ walory kulturowe i środowiskowe, ▪ możliwość napływu kapitału w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej, ▪ możliwość dużego wsparcia środkami pomocowymi przy inwestycjach komunalnych Gminy, ▪ możliwość wykorzystania funduszy pomocowych na upowszechnienie nowoczesnych form wspomagania przedsiębiorczości, ▪ perspektywy szerszej współpracy międzynarodowej na poziomie Gminy, ▪ ożywienie działalności instytucji, organizacji i stowarzyszeń obsługujących przedsiębiorców, ▪ powstawanie coraz większej liczby instytucji finansowych z udziałem funduszy pomocowych, do wspierania rozwoju MSP, ▪ rozwój produkcji rolnej poprzez upowszechnianie powstawania grup producenckich, ▪ zmiana polityki fiskalnej Państwa, obniżenie podatków. ▪ moda na agroturystykę.

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE
Słabe strony	Zagrożenia
▪ odpływ wykształconych i aktywnych mieszkańców Gminy do dużych aglomeracji, ▪ niski poziom rozwoju gospodarczego, ▪ duże zaległości w infrastrukturze technicznej Gminy, ▪ pogarszająca się struktura demograficzna mieszkańców Gminy, ▪ brak placówek kulturalno – oświatowych, ▪ brak średnich szkół, ▪ występowanie zjawiska ukrytego bezrobocia, ▪ niski poziom wykształcenia bezrobotnych, ▪ zły stan ośrodka zdrowia, ▪ słaba sieć wodociągowa, ▪ brak sieci kanalizacyjnej, ▪ brak lokalnych organizacji gospodarczych w zakresie wspierania przedsiębiorczości, ▪ brak zakładów przetwórczych i przemysłowych, ▪ brak stałej bazy skupowej i związane z tym trudności w zbyciu płodów rolnych, ▪ słabo rozwinięty sektor usług rolniczych, ▪ niedostateczna promocja Gminy tak pod względem gospodarczym jak i turystycznym, ▪ postępujące ubożenie społeczności lokalnej, uniemożliwiające inwestowanie na wsi, ▪ słabo rozwinięta lokalna infrastruktura drogowa.	▪ wzrost bezrobocia, ▪ zbyt mała pula środków pomocowych na inwestycje komunalne w gminach, szczególnie ze RPO i PROW, ▪ odpływ wykształconej młodzieży z terenów wiejskich, ▪ złe prognozy demograficzne, ▪ wzrost przestępczości , ▪ brak skoordynowanej polityki wspierania MSP, ▪ brak perspektyw rozwoju rolnictwa, ▪ niska rentowność produkcji rolnej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z konsultacji społecznych

3. Uwarunkowania o charakterze ponadlokalnym

3.1. Szanse

Otoczenie zewnętrzne o charakterze globalnym
1. Integracja w Unii Europejskiej. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej sprzyja szybkim procesom integracyjnym, dokonujących się w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym. Z licznych analiz oceniających możliwy wpływ procesów integracyjnych na rozwój Lubelszczyzny wynika, że w dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się szeregu pozytywnych zjawisk związanych z modernizacją gospodarki i infrastruktury technicznej, napływem inwestycji i nowych technologii, rozwojem nowych form zatrudnienia, a także poprawą poziomu wykształcenia i jakości życia mieszkańców regionu. Gmina Wilkołaz będzie również objęta częścią pozytywnych procesów rozwojowych zachodzących na obszarze Polski i województwa lubelskiego.
2. Możliwości finansowania projektów poprzez programy UE. Szacuje się, że w latach 2007-2015 łączny napływ środków z UE do województwa lubelskiego może wynieść nawet 5 mld euro. Około 60% tych środków (3 mld euro) będzie pochodzić z programów realizowanych w ramach unijnej polityki spójności, natomiast pozostała kwota (2 mld euro) będzie dostępna w ramach wdrażania w województwie lubelskim instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej (w tym tych związanych z rozwojem obszarów wiejskich i płatnościami bezpośrednimi dla rolników). Od wielkości i efektywności wykorzystania tych środków będzie między innymi zależeł rozwój społeczności lokalnych, w tym również mieszkańców Gminy Wilkołaz.
3. Rozwój społeczeństwa informacyjnego Przewiduje się, że w ciągu najbliższych lat nastąpi szybki rozwój technologii informacyjnych i komunikacyjnych przyczyniający się do ich powszechnego stosowania przez coraz szersze kręgi społeczeństwa. Łatwy dostęp do informacji i wiedzy stanowi obecnie fundament rozwoju i może stać się ważnym czynnikiem zmierzającym do wyrównywania szans rozwojowych oraz przeciwdziałania marginalizacji terenów wiejskich i małych miasteczek Lubelszczyzny. Wraz z upowszechnianiem się infrastruktury komunikacji elektronicznej możliwy będzie stopniowy rozwój różnych form zatrudnienia oraz samokształcenia mieszkańców. Powszechny dostęp do technik informacyjnych będzie z pewnością przyczyniał się do zwiększania atrakcyjności obszaru i ograniczania występujących w poszczególnych gminach problemów społecznych i gospodarczych, takich jak bezrobocie, ubóstwo, patologie społeczne.

4. Rosnące znaczenie walorów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju różnych form turystyki.

W ciągu najbliższych lat turystyka będzie stanowiła jedną z najszybciej rozwijających się branż zarówno w Europie jak i Polsce. Rynek usług turystycznych będzie w dużej mierze kształtowany przez kompleksowe produkty turystyczne, które w dużym stopniu oparte będą na lokalnych walorach przyrodniczych i kulturowych. Biorąc pod uwagę bogate dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe Lubelszczyzny, wydaje się, że wiele gmin z regionu będzie miało duże możliwości włączenia się w ogólnokrajowy proces rozwoju i świadczenia kompleksowych usług turystycznych. Dotyczy to również Gminy Wilkołaz, która z pewnością będzie miała realne szanse na rozwój różnych form turystyki i rekreacji.

5. Zmiany postaw społecznych.

Przemiany postaw społecznych w otoczeniu zewnętrznym Gminy będą prowadzić do zmian w postrzeganiu problemów lokalnych rozwoju. Skutkiem takich przemian będą decyzje o wyborze miejsca osiedlenia się i zamieszkania. Mogą one dotyczyć tych mieszkańców, którzy opuścili Gminę w przeszłości ze względów ekonomicznych, jak też tych, którzy mogą wybrać Gminę Wilkołaz, ze względu na jej atrakcyjność, jako konkurencyjne w stosunku do obecnego miejsca zamieszkania.

3.2. Zagrożenia

Otoczenie zewnętrzne o charakterze globalnym
1. Peryferyjne położenie województwa lubelskiego i jego zapóźnienia w zakresie rozwoju infrastruktury. Dotychczasowe dane jednoznacznie wskazują, że inwestorzy w pierwszej kolejności interesują się inwestycjami w dużych miastach. Małe jednostki osadnicze, gminy i powiaty nie są przedmiotem zainteresowania na taką skalę, co pozwoliłoby w istotny sposób przekształcać strukturę gospodarki lokalnej. Braki w zakresie infrastruktury, szczególnie drogowej to jeden z głównych czynników hamujących rozwój poszczególnych miast i gmin Lubelszczyzny. Bez poprawy dostępności komunikacyjnej całego województwa i polepszenia infrastruktury drogowej wewnątrz regionu trudno będzie planować działania strategiczne na poziomie lokalnym w zakresie przyciągania inwestycji i rozwoju nowych usług rynkowych. Innym sposobem na ograniczenie peryferyjnego położenia regionu i jego gmin powinien być wszechstronny rozwój współpracy międzynarodowej województwa z Białorusią i Ukrainą, obejmujący między innymi budowę transgranicznej infrastruktury drogowej i turystycznej.
2. Niestabilna sytuacja w zakresie finansów publicznych i niekorzystna polityka podatkowa państwa. System finansów publicznych w Polsce podlega ciągłym zmianom. Zmiany te nie uniemożliwiają prowadzenia wieloletniej, stabilnej polityki finansowej jednostek samorządu terytorialnego. System ten jest nadal w fazie przebudowy, nie są znane rozwiązania, jakie będą obowiązywały w kolejnych latach. Brak jasnych zasad obowiązujących w polityce podatkowej Państwa. Obowiązujące regulacje prawne mają charakter tymczasowy, zapowiadane zmiany w systemie podatkowym państwa nie dają realnych podstaw do szacowania poziomu przewidywanych dochodów jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.
3. Wspólna polityka rolna. Przewiduje się, że wspólna polityka rolna z jednej strony wymusi modernizację i efektywność polskich gospodarstw rolnych, zaś z drugiej może prowadzić do upadku znacznej części małych i nierentownych gospodarstw rolnych. Problem ten może w szczególności dotyczyć gospodarstw rolnych z województwa lubelskiego, które w większości są rozdrobnione i w dłuższej perspektywie czasu mogą nie sprostać narastającej w tym sektorze konkurencji. Biorąc pod uwagę niekorzystną strukturę zatrudnienia w rolnictwie, upadek wielu gospodarstw rolnych mógłby spowodować poważne problemy społeczne na poziomie lokalnym, ograniczając znacznie możliwości rozwojowe i inwestycyjne wielu gmin, w tym również Gminy Wilkołaz.

4. Wzrost ilości zadań stawianych samorządom terytorialnym różnych szczebli bez zabezpieczenia środków na ich realizację.

Poszerzenie zakresu kompetencji jednostek samorządu terytorialnego oraz wzrost zadań własnych tych jednostek nie znajduje odbicia w systemie zasilania tych podmiotów w środki finansowe na realizację zadań. Rodzi to określone negatywne konsekwencje.

5. Niedostosowanie środków unijnych do potrzeb inwestycyjnych samorządów lokalnych w regionie.

Ryzyko takie jest coraz bardziej realne w związku z zobowiązaniem się Polski do przeznaczenia co najmniej 60% środków z Unii Europejskiej na realizację celów tzw. Strategii Lizbońskiej, koncentrującej się przede wszystkim na rozwiązywaniu problemów ogółouropejskich, zaś w niewielkim stopniu uwzględniającej potrzeby rozwojowe wielu samorządów lokalnych. Takie podejście może doprowadzić do sytuacji, w której tylko niewielki odsetek samorządów lokalnych będzie mógł uzyskać wsparcie na modernizację swojej podstawowej infrastruktury, zaś zdecydowana większość będzie musiała rozłożyć w czasie zaplanowane inwestycje, co z pewnością ograniczy ich konkurencyjność i zdolność do inwestowania w innych obszarach rozwoju.

6. Narastająca emigracja ludzi młodych za granicę.

Coraz szerszy dostęp do europejskiego rynku pracy, połączony z brakiem realnych możliwości zatrudnienia w miejscu zamieszkania, powoduje że coraz więcej młodych i dobrze wykształconych ludzi decyduje się na szukanie pracy poza granicami kraju. Proces ten zaczyna już negatywnie wpływać na regionalny rynek pracy oraz sytuację gospodarczą w regionie, ograniczając szanse rozwojowe województwa i poszczególnych jednostek samorządowych. W wymiarze lokalnym, dalsze utrzymywanie się zjawisk emigracyjnych może prowadzić do wyludniania się obszarów wiejskich i zachwiania funkcjonowania podstawowych struktur społeczno-kulturowych w wielu miejscowościach wiejskich Lubelszczyzny.

7. Pogłębiające się różnice przestrzenne w poziomie życia mieszkańców

Okres gospodarki centralnie planowanej pozostawił poważne dysproporcje w poziomie rozwoju gospodarczego jednostek osadniczych. Dysproporcje te są trudne do przezwyciężenia z racji ich infrastrukturalnego charakteru nadal stanowią trudny do rozwiązania problem w wielu miejscach w kraju. Niedobór środków prowadzi często do pogłębiania się tych różnic.

IV. MISJA I CELE STRATEGII

Misja jest zwięzłym opisem docelowego, oczekiwanego stanu do którego należy dążyć realizując poszczególne elementy strategii. Stan opisywany w misji, to stan, którego osiągnięcie powinno być zasadniczym celem wszystkich działań podejmowanych przez władze gminy i jej mieszkańców. W niniejszym dokumencie przyjęto następujące sformułowanie misji rozwoju dla Gminy Kraśnik.

Misją Strategii Gminy Wilkołaz jest:

**„Gmina Wilkołaz dobrze rozwinięta gospodarczo i społecznie -
stwarzająca warunki godnego życia oraz rozwoju materialnego i
intelektualnego, zachęcająca do rozwoju ludzi młodych,
wykształconych i przedsiębiorczych”**

Cel generalny Strategii:

**„Wzrost poziomu życia mieszkańców poprzez stwarzanie lepszych
źródeł utrzymania, budowę infrastruktury technicznej
oraz wszechstronny i zrównoważony rozwój społeczności gminnej,
oparty na solidnej bazie gospodarczej i edukacyjnej, przy
jednoczesnym wzmocnieniu pozycji gminy w powiecie i województwie
oraz zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej gminy w regionie”.**

Cele Strategii

Misja będzie możliwa do spełnienia dzięki realizacji następujących celów strategicznych:

Warunkiem niezbędnym poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w Gminie jest wzrost potencjału gospodarczego gminy. Od jej rozwoju – zarówno w sferze rozwoju pozarolniczego, poprzez rozwój infrastruktury technicznej, przedsiębiorczości, jak i w sferze rozwoju rolniczego – zależą w dużym stopniu źródła dochodów mieszkańców.

Obecnie efektywność lokalnej gospodarki jest bardzo ograniczona, czego przejawem są niskie dochody mieszkańców oraz bezrobocie, również ukryte w rozdrobnionych i mało dochodowych gospodarstwach rolnych. Brak możliwości zatrudnienia powoduje, że duży odsetek osób utrzymuje się ze źródeł niezarobkowych oraz jest zmuszonych korzystać z różnych form pomocy społecznej. Niskie dochody lub brak stałych źródeł utrzymania wpływa negatywnie na ogólne warunki życia mieszkańców, a także często prowadzi do licznych zjawisk patologii i wykluczenia społecznego.

Nie da się zbudować podstaw dobrze funkcjonującej gospodarki bez rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego w gminie. Z analizy danych statystycznych, analizy SWOT wynika, że jakość kapitału ludzkiego jest dosyć niska i jest jednym z głównych czynników ograniczających rozwój gminy. Ogólnie niskie wykształcenie mieszkańców, a także brak wiedzy i kluczowych kwalifikacji, powoduje, że duży odsetek mieszkańców ma niewielkie szanse na znalezienie zatrudnienia lub założenia własnej działalności gospodarczej. Prowadzi to do ogólnej apatii i niewiary we własne możliwości oraz zbyt dużego uzależnienia

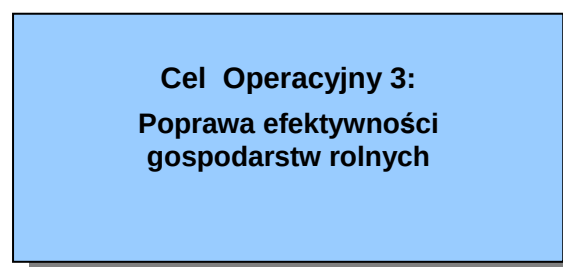
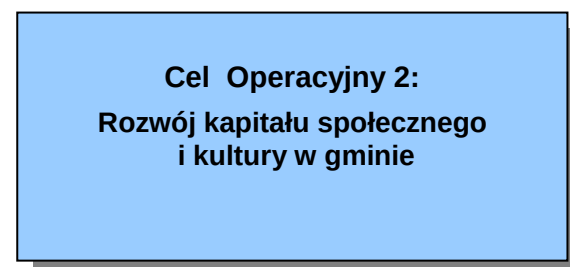
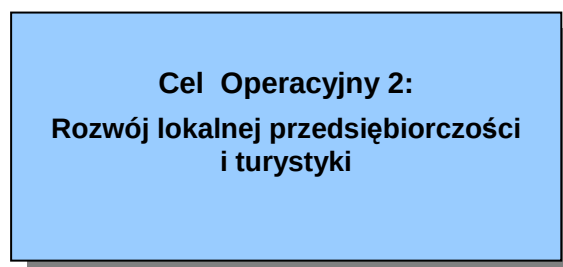
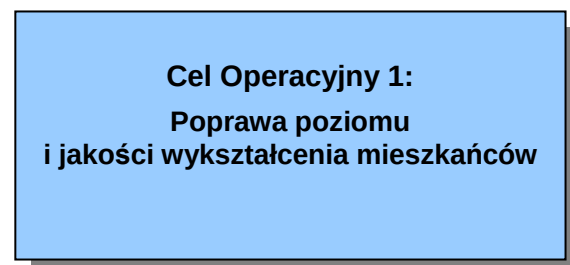
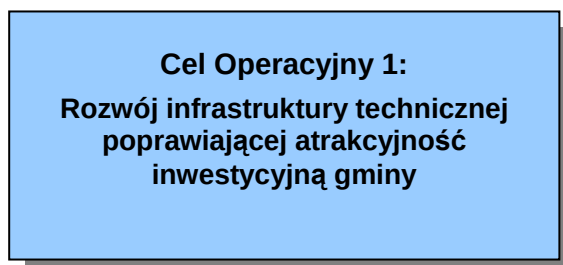
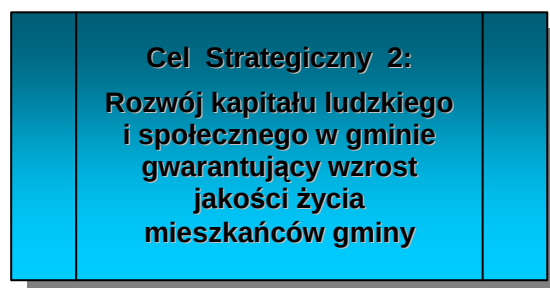
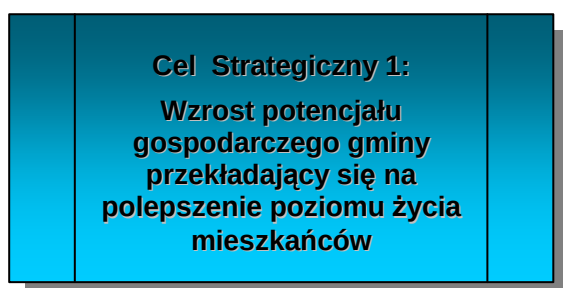
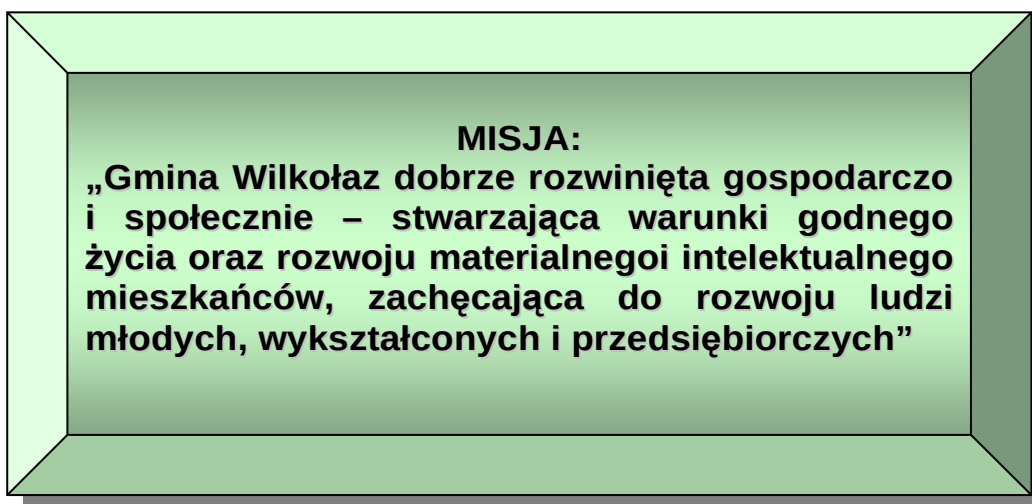
się mieszkańców od pomocy społecznej. Przekłada się to na niską aktywność obywatelską i niechęć mieszkańców do samoorganizowania się i działania na rzecz społeczności lokalnej.

Wyżej wymienione słabości i bariery będą mogły być w znacznym stopniu ograniczone poprzez działania operacyjne zaproponowane w ramach przyjętych celów strategicznych. W strategii przewidziano realizację następujących celów operacyjnych, w ramach poszczególnych celów strategicznych:

Cel Strategiczny 1:	Wzrost potencjału gospodarczego gminy przekładający się na polepszenie poziomu życia mieszkańców
Cel Operacyjny 1:	Rozwój infrastruktury technicznej poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy
Cel Operacyjny 2:	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki
Cel Operacyjny 3:	Poprawa efektywności gospodarstw rolnych
Cel Strategiczny 2:	Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie gwarantujący wzrost jakości życia mieszkańców gminy
Cel Operacyjny 1:	Poprawa poziomu i jakości wykształcenia mieszkańców
Cel Operacyjny 2:	Rozwój kapitału społecznego i kultury w gminie

Cele operacyjne nie mają układu hierarchicznego i będą realizowane równocześnie, w zależności od dostępnych źródeł finansowania oraz zaangażowania się poszczególnych instytucji i podmiotów we wdrażanie strategii.

Przyjęty układ celów jest w pełni zgodny z priorytetami strategicznymi Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, a także wpisuje się w strukturę celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020. Uwzględnia również obowiązujące dokumenty strategiczne i planistyczne na poziomie gminnym, tj.: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wilkołaz 2005-2013, Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Wilkołaz 2006-2010, „Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych”, Program Ochrony Środowiska dla Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku, Miejscowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz.

Główne kierunki działań w ramach celów operacyjnych

Zaproponowane cele operacyjne będą wdrażane poprzez zestaw działań i kluczowych projektów, zidentyfikowanych i zaakceptowanych przez Radę Gminy w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym, będącym nieodłącznym elementem systemu wdrażania strategii.

Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki celów operacyjnych, wskazując jednocześnie na główne kierunki działań w obrębie poszczególnych celów oraz typy projektów, możliwych do sfinansowania ze źródeł krajowych i zagranicznych. Z uwagi na fakt, że nie wszystkie zidentyfikowane zadania inwestycyjne będą mogły być sfinansowane z budżetu gminy lub źródeł zewnętrznych, dla niektórych rodzajów inwestycji podano strategiczne kryteria jakimi należy kierować się dokonując wyboru projektów do realizacji.

Cel Strategiczny 1: Wzrost potencjału gospodarczego gminy przekładający się na polepszenie poziomu życia mieszkańców

Cel Operacyjny 1: Rozwój infrastruktury technicznej poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy

Podstawą do wzrostu potencjału gospodarczego gminy jest dobry stan infrastruktury technicznej. Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom wyposażenia gminy w podstawową infrastrukturę techniczną jest niski. Szczególnie dotyczy to infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i drogowej. Brak lub niska jakość infrastruktury technicznej wpływa negatywnie nie tylko na poziom życia mieszkańców, ale również skutecznie ogranicza funkcjonowanie lokalnej gospodarki oraz obniża atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy. Niska atrakcyjność praktycznie uniemożliwia przyciąganie inwestycji zewnętrznych, a jest to jeden z warunków budowy i modernizacji struktury lokalnej gospodarki i przyspieszenia procesów rozwojowych w gminie.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- inwestycje w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej,
- budowa i modernizacja wybranych elementów infrastruktury drogowej,
- budowa i rozbudowa infrastruktury sportowej, kulturalnej i edukacyjnej,

- inwestycje i działania w zakresie uporządkowania gospodarki odpadami (w tym utworzenie systemu zbiórki, segregacji i wywozu odpadów komunalnych i niebezpiecznych),
- budowa społeczeństwa informacyjnego na terenie gminy (informatyzacja urzędu gminy i jednostek organizacyjnych gminy, budowa infrastruktury dostępu do internetu oraz wspieranie rozwoju usług elektronicznych dla ludności),
- przygotowanie terenów inwestycyjnych (głównie na cele inwestycyjne, turystyczne i rekreacyjne).

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (wszystkie rodzaje infrastruktury),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami, infrastruktura sportowa, kulturalna i edukacyjna),
- Program Rozwoju Polski Wschodniej (infrastruktura szerokopasmowego internetu),
- Ekofundusz (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami, infrastruktura edukacyjna),
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami, infrastruktura edukacyjna),
- Fundusz Ochrony Gruntów Ornych (infrastruktura drogowa).

Kryteria wyboru projektów inwestycyjnych

Przy wyborze zadań inwestycyjnych do sfinansowania ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne (infrastruktura drogowa, wodno-kanalizacyjna, infrastruktura sportowa, kulturalna i edukacyjna),
- kryteria ekologiczne (infrastruktura wodno-kanalizacyjna),
- kryteria równości szans (informatyzacja),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego będzie złożony projekt do sfinansowania.

Cel Operacyjny 2: Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki

Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom rozwoju przedsiębiorczości w gminie jest niski. Wpływa to negatywnie na wskaźniki zatrudnienia w sektorze pozarolniczym i w konsekwencji prowadzi do coraz większego ubożenia mieszkańców. Z drugiej strony istnieją realne szanse na rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości, szczególnie w takich obszarach jak: turystyka i rekreacja, agroturystyka, usługi na rzecz rolnictwa oraz rzemiosło i mała przetwórczość. Gmina posiada znaczny potencjał do rozwoju tych sektorów i będzie miała dostęp do różnego rodzaju instrumentów wspierania małej i średniej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- aktywne wspieranie istniejących i potencjalnych przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków na modernizację i rozwój,
- wykorzystanie walorów przyrodniczych i położenia gminy w ważnym węźle komunikacyjnym do rozwoju turystyki przejazdowej, szczególnie rekreacji i agroturystyki,
- wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej (w tym bazy noclegowo-gastronomicznej, szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych, odnowa obiektów zabytkowych i lokalnych pomników historii),
- rozwój lokalnych produktów turystycznych (potrawy regionalne, tradycyjne produkty rękodzielnicze),
- aktywna promocja gminy na forum krajowym i międzynarodowym.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, w tym zaplanowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju LGD (wspieranie przedsiębiorczości pozarolniczej na obszarach wiejskich oraz odnowa wsi),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (dotacje inwestycyjne dla małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój infrastruktury turystycznej, współpraca międzynarodowa, promocja),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (szkolenia i wsparcie dla przedsiębiorstw oraz osób rozpoczynających działalność gospodarczą),

- Program Rozwoju Polski Wschodniej (ścieżki rowerowe, promocja gmin Polski Wschodniej),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa „Polska Białoruś Ukraina” (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i turystyki).

Kryteria wyboru projektów

Przy wyborze projektów do realizacji ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne (dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw, infrastruktura turystyczna),
- kryteria równości szans (dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego będzie składany dany projekt do sfinansowania.

Cel Operacyjny 3: Poprawa efektywności gospodarstw rolnych

Wilkołaz jest gminą typowo rolniczą, w której ciągle ponad połowa mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa. Sektor ten cechuje się jednak coraz niższymi dochodami i jest w dużym stopniu zdominowany przez małe i słabo wyposażone gospodarstwa rolne. Gospodarstwa te produkują głównie na własne potrzeby i w dużym stopniu uzależnione są od dochodów socjalnych (tj. emerytur, rent i dopłat bezpośrednich).

Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych będzie jednym z podstawowych warunków zwiększenia efektywności lokalnej gospodarki. Z jednej strony rynek i konkurencja wymuszą zaprzestanie działalności wielu gospodarstw rolnych, z drugiej zaś będzie następował powolny proces konsolidacji i specjalizacji sektora rolnego w gminie. Ważne jest, aby działania wynikające z niniejszej strategii mogły nie tylko łagodzić trudne procesy restrukturyzacyjne zachodzące w rolnictwie, ale również przyczyniać się do zwiększenia konkurencyjności i specjalizacji gospodarstw większych, zdolnych utrzymać się na rynku i dostosować się do wymogów Wspólnej Polityki Rolnej. Należy również zadbać o rozwój gospodarstw mniejszych, szukając dla nich szans przetrwania w takich niszach jak: rolnictwo ekologiczne, agroturystyka, produkcja surowca na potrzeby produkcji energii odnawialnej.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania, typy projektów:

- podnoszenie wiedzy i kwalifikacji rolników (w tym rolników młodych) w zakresie prowadzenia gospodarstwa i jego modernizacji,
- wspieranie procesu zwiększania powierzchni gospodarstw rolnych (scalanie gruntów, przekazywanie gospodarstw za renty strukturalne),
- wspieranie procesu różnicowania działalności gospodarstw rolnych (szkolenia przekwalifikowujące rolników, agroturystyka, produkcja surowca energetycznego, drobne przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, zalesianie gruntów rolnych),
- rozwój rolnictwa ekologicznego (zmiana metody upraw, certyfikacja produkcji i promocja produktów i żywności ekologicznej),
- wspieranie instytucji otoczenia rolnictwa (zrzeszanie się rolników, grupy producenckie, infrastruktura skupu i przetwórstwa produktów rolnych, itd.).

Nie wszystkie działania realizowane w ramach tego celu operacyjnego są w kompetencjach samorządu gminnego. Strategia jednak stara się uwzględniać wszelkie działania, które kompleksowo przyczyniają się do realizacji poszczególnych celów.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, w tym zaplanowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju LGD (wszystkie rodzaje działań),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (szkolenia rolników w zakresie przekwalifikowania się na inne zawody),
- Ekofundusz (produkcja energii ze źródeł odnawialnych),
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska (ekologiczne formy produkcji rolnej).

Kryteria wyboru realizowanych projektów

Większość zaplanowanych działań w ramach tego celu będzie realizowana przez instytucje i podmioty niezależne od samorządu gminnego. Prawie wszystkie działania będą finansowane z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, w oparciu o ściśle określone kryteria. Dlatego też, głównym zadaniem władz gminnych będzie przede wszystkim promocja dostępnych instrumentów finansowania oraz zachęcenie wszystkich objętych programem do korzystania z dostępnych form pomocy na modernizację sektora rolnego.

Cel Strategiczny 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie gwarantujący wzrost jakości życia mieszkańców gminy

Cel Operacyjny 1: Poprawa poziomu i jakości wykształcenia mieszkańców

Niski poziom wykształcenia mieszkańców jest jednym z głównych czynników hamujących rozwój Gminy Wilkołaz. Słabe wykształcenie ogranicza aktywność gospodarczą i obywatelską mieszkańców oraz często prowadzi do ubóstwa i wykluczania społecznego. Należy zatem dążyć do podniesienia wskaźników wykształcenia mieszkańców, zarówno w systemie szkolnym, jak i pozaszkolnym poprzez różne formy kształcenia ustawicznego.

Podjęte działania powinny być nakierowane nie tylko na rozwój infrastruktury edukacyjnej i sportowej, ale również dotyczyć szerokiej problematyki jakości kształcenia i wsparcia młodzieży (w tym młodzieży najbardziej uzdolnionej).

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- dostosowanie infrastruktury edukacyjnej i sportowej gminy do zmieniających się standardów i potrzeb (budowa i modernizacja budynków dydaktycznych, boisk szkolnych i sportowych),
- podnoszenie jakości kształcenia w szkołach (doskonalenie kadr nauczycielskich, komputeryzacja i wyposażenie szkół w niezbędny sprzęt, wymiana młodzieży i współpraca międzynarodowa szkół),
- wspieranie edukacji przedszkolnej (rozwój niezbędnej infrastruktury przedszkolnej, promocja edukacji przedszkolnej wśród mieszkańców),
- wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży (zajęcia wyrównawcze i pozaszkolne, zasiłki dla rodzin najuboższych, systemy stypendialne dla młodzieży gimnazjalnej),
- promocja różnych form edukacji pozaszkolnej (kształcenie ustawiczne osób starszych, edukacja na odległość).

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, w tym zaplanowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju LGD (infrastruktura sportowa i kulturalna).
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (infrastruktura edukacyjno-sportowa, współpraca międzynarodowa szkół),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (podnoszenie jakości kształcenia, doskonalenie kadry nauczycielskiej, systemy stypendialne dla uczniów, doposażenie szkół w sprzęt),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa Polska Białoruś Ukraina (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie edukacji, wymiany młodzieży),
- Program Wspólnotowy Comenius (wymiana doświadczeń w zakresie kształcenia szkolnego na poziomie podstawowym),
- Młodzież w działaniu (współpraca młodzieży szkolnej na całym obszarze Unii Europejskiej),

Kryteria wyboru projektów

Przy wyborze projektów do realizacji ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne i demograficzne (infrastruktura edukacyjna i sportowa),
- kryteria równości szans (systemy stypendialne),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego dany projekt będzie mógł być finansowany.

Cel Operacyjny 2: Rozwój kapitału społecznego i kultury w gminie

O rozwoju gminy w coraz w większym stopniu decydują również takie czynniki jak kapitał społeczny i rozwój kultury. Kapitał społeczny to przede wszystkim związki między ludźmi, stopień zaufania między nimi, a także umiejętność i chęć współdziałania. Z kolei kultura pozwala na kształtowanie postaw i zachowań ludzkich oraz jest nieodłącznym elementem procesu kształcenia ludzi. Lokalne tradycje kulturowe i instytucje je promujące stanowią ponadto ważny zasób rozwoju sektora usług turystycznych. Wysoki poziom kultury i kapitału społecznego wpływa na jakość rządzenia w gminie, wyzwala wśród ludzi kreatywność, a także przyczynia się do ograniczenia patologii i wykluczenia społecznego.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom kapitału społecznego w Gminie Wilkołaz jest w dalszym ciągu niewystarczający. Przejawem tego jest między innymi zbyt mała ilość organizacji pozarządowych aktywnie działających na terenie gminy, niski poziom świadomości ekologicznej, a także ogólna niechęć i bierność mieszkańców w rozwiązywaniu

wspólnych problemów. Zatem kluczem do przełamania tych wszystkich negatywnych zjawisk powinno być uruchomienie działań, które w dłuższej perspektywie zmobilizują ludzi do większej aktywności i pozwolą na oddolną realizację wspólnych inicjatyw na rzecz społeczności gminy.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- rozwój instytucji kultury (modernizacja niezbędnej infrastruktury, w tym strażnic OSP, doposażenie w niezbędny sprzęt, wspieranie najważniejszych imprez kulturalnych),
- aktywne wspieranie partnerstw i inicjatyw oddolnych na rzecz rozwoju gminy lub wsi (formalnych i nieformalnych),
- prowadzenie efektywnej polityki społecznej (prowadzącej do integracji i aktywizacji osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym),
- podnoszenie świadomości mieszkańców wokół najważniejszych problemów rozwoju gminy (ekologia, zdrowie i bezpieczeństwo, przedsiębiorczość, integracja europejska),
- poprawa jakości rządzenia w gminie (doskonalenie kadr administracji lokalnej, rozwój współpracy ponadgminnej, planowanie strategiczne).

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, w tym zaplanowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju LGD (infrastruktura kulturalna),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (infrastruktura turystyczna i kulturalna, współpraca międzynarodowa gminy),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (integracja i pomoc społeczna, wspieranie partnerstw, podnoszenie świadomości mieszkańców),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa „Polska Białoruś Ukraina” (współpraca transgraniczna, m.in. w zakresie kultury i rozwoju inicjatyw lokalnych),
- Program Kultura 2007 (wymiana doświadczeń w zakresie szeroko pojętej kultury europejskiej),
- Europa dla Obywateli (promowanie idei europejskiego społeczeństwa obywatelskiego),

Kryteria wyboru projektów

Przy wyborze projektów do realizacji ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne (infrastruktura kulturalna)
- kryteria równości szans (pomoc społeczna),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego dany projekt będzie mógł być finansowany.

V. ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTUACJI NA DANYM OBSZARZE

1. Lista zadań

Lista zadań do realizacji w bezpośredniej bądź dalszej przyszłości powstała na podstawie analizy celów rozwoju Gminy, jej mocnych i słabych stron a także szans i zagrożeń. Zadania te, pogrupowane tematycznie, a w dalszej części niniejszego dokumentu ułożone według kryterium ważności, rozwiązywane będą poprzez realizację konkretnych projektów inwestycyjnych. Dla każdego projektu kluczowego realizowanego w latach 2007-2013 określone zostaną ramy czasowe jego realizacji, a także źródła finansowania.

Projekty pozostałe, planowane do realizacji bez dofinansowania z środków UE zostaną opisane analogicznie na większym poziomie ogólności (dotyczy to w szczególności montażu finansowego poszczególnych projektów).

Cel Strategiczny 1: Wzrost potencjału gospodarczego gminy przekładający się na polepszenie poziomu życia mieszkańców

Tabela nr 45. Wykaz zadań mających wpływ na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Wilkołaz

L.p.	Nazwa zadania	Lokalizacja (obręby geodezyjne)
PROJEKTY Z ZAKRESU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ		
Rozwój infrastruktury wodnej i sanitarnej oraz gazowej		
Budowa sieci wodociągowej		
1.	Budowa wodociągu II etap zad 1	cz. Zalesie cz. Wilkołaz Dolny Ewunin
2.	Budowa wodociągu II etap zad 2	Zdrapy Wilkołaz Górny Wilkołaz Poduchowny Wilkołaz Trzeci
3.	Budowa wodociągu II etap zad 3	cz. Ostrów
4.	Budowa wodociągu II etap zad 4	Marianówka cz. Obroki
5.	Budowa wodociągu III etap	Wólka Rudnicka Rudnik Szlachecki cz. Rudnik Szlachecki Kolonia cz. Ostrów

L.p.	Nazwa zadania	Lokalizacja (miejscowość, wieś, ulica)
PROJEKTY Z ZAKRESU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ		
Rozwój infrastruktury wodnej i sanitarnej oraz gazowej		
Budowa sieci kanalizacyjnej		
6.	Budowa gminnej zbiorczej oczyszczalni ścieków	Wilkołaz
7.	Budowa kanalizacji ściekowej etap I	Wilkołaz Drugi
8.	Budowa kanalizacji ściekowej c.d. etap I	Wilkołaz Trzeci
9.	Budowa kanalizacji ściekowej etap II	Wilkołaz Pierwszy
10.	Budowa oczyszczalni przydomowych w zabudowie rozproszonej etap I	Gmina Wilkołaz
11.	Budowa oczyszczalni przydomowych w zabudowie rozproszonej etap II	Gmina Wilkołaz
Rozwój infrastruktury transportowej		
Budowa i modernizacja dróg		
12.	Kontynuowanie budowy drogi	Wilkołaz Pierwszy Błonie
13.	Budowa drogi gminnej Nr 008339 L	Ostrów Kolonia – Zdrapy
14.	Budowa drogi gminnej	Wilkołaz Pierwszy – Marianówka
15.	Budowa drogi gminnej	Marianówka - Dobrowola
16.	Budowa drogi gminno-osiedlowej	Pułankowice
17.	Budowa drogi gminnej Nr 008338 L	Zalesie – Wilkołaz Dolny – Ostrów Kol. Południe
18.	Budowa drogi gminnej Nr 008341L	Rudnik
19.	Budowa drogi gminnej Nr 008340 L	Rudnik
20.	Budowa drogi gminnej Nr 008344 L	Ostrów
21.	Budowa drogi	Ostrów Kolonia – Dąbrowa Bór
Budowa chodników, parkingów, placów przy budynkach użyteczności publicznej		
22.	Budowa chodnika (przy drodze gminnej)	Wilkołaz Drugi
23.	Budowa chodnika (przy drodze powiatowej)	Wilkołaz Górny
24.	Kontynuacja budowy chodnika (przy drodze wojewódzkiej)	Rudnik
25.	Budowa chodnika (przy drodze powiatowej)	Ostrów
26.	Budowa chodnika (przy drodze powiatowej)	Wilkołaz Stacja Kolejowa
27.	Budowa chodnika (przy drodze powiatowej)	Pułankowice
Budowa oświetlenia		
28.	Budowa oświetlenia	Wilkołaz Pierwszy - Zagrody
29.	Budowa oświetlenia	Ostrów Kolonia
30.	Budowa oświetlenia	Wilkołaz Dolny
31.	Budowa oświetlenia	Ostrów

Pozostałe zadania		
32.	Uruchomienie przetwórnici biopaliw	Teren Gminy
33.	Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy	Wilkołaz Pierwszy
34.	Zagospodarowanie budynku wiejskiego	Wilkołaz Trzeci
35.	Utworzenie Lokalnej Grupy Działania	Gmina Wilkołaz

Cel Strategiczny 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie gwarantujący wzrost jakości życia mieszkańców gminy

L.p.	Nazwa zadania	Lokalizacja (miejscowość, wieś, ulica)
PROJEKTY Z ZAKRESU INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ		
Zdrowie, pomoc społeczna i bezpieczeństwo mieszkańców		
1.	Docieplenie budynku Ośrodka Zdrowia	Wilkołaz Pierwszy
2.	Remont ogrodzenia – działki Ośrodka Zdrowia	Wilkołaz Pierwszy
Sport i rekreacja		
3.	Budowa sali gimnastycznej	Rudnik
4.	Budowa boiska gminnego	Rudnik
5.	Budowa sali gimnastycznej	Ostrów
6.	Budowa boiska gminnego	Ostrów
7.	Modernizacja stadionu	Wilkołaz Pierwszy
8.	Budowa hali sportowej przy Zespole Szkół	Wilkołaz Pierwszy
9.	Utworzenie zalewu ze zbiornika	Wilkołaz Pierwszy
Budowa społeczeństwa informacyjnego		
10.	Informatyzacja Urzędu Gminy	Wilkołaz Pierwszy
11.	Budowa społeczeństwa informacyjnego w Gminie Wilkołaz	Teren Gminy Wilkołaz
Oświata i wychowanie oraz sport szkolny		
12.	Modernizacja palcu zabaw przy przedszkolu	Wilkołaz Pierwszy
13.	Utworzenie przedszkola	Ostrów
14.	Utworzenie Placu zabaw	Ostrów
15.	Utworzenie palcu zabaw	Zalesie
16.	Termomodernizacja szkoły	Ostrów
17.	Termomodernizacja szkoły	Rudnik
18.	Termomodernizacja Zespołu Szkół	Wilkołaz Pierwszy
Upowszechnianie kultury		
19.	Budowa Gminnego Centrum Kultury	Wilkołaz Pierwszy
20.	Remont i wyposażenie świetlicy wiejskiej	Wilkołaz Trzeci
21.	Remont i wyposażenie świetlicy wiejskiej	Wilkołaz Dolny
22.	Remont i wyposażenie świetlicy wiejskiej	Zalesie
23.	Remont biblioteki	Wilkołaz Pierwszy
24.	Modernizacja boiska	Wilkołaz Pierwszy
25.	Modernizacja boisk	Teren Gminy Wilkołaz (Ewunin, Obroki)

2. Realizacja zadań i projektów

Lista zadań, zestawiona w poprzednim rozdziale, przekłada się na poszczególne działania. Te z kolei często podlegają etapowaniu. W poniższej tabeli zestawiono przewidywany harmonogram realizacji projektów. Tabela ta pozwoli na określenie stopnia zapotrzebowania na środki budżetowe i pozabudżetowe w poszczególnych latach.

Tabela zawiera zestawienie działań pogrupowanych według przynależności do określonych wcześniej grup. Zakłada się, że projekty nie zrealizowane w założonym do realizacji roku przechodzą na rok następny.

Budowa oświetlenia									
Budowa oświetlenia Wilkołaz Pierwszy - Zagrody									
Budowa oświetlenia w miejscowości Ostrów Kolonia									
Budowa oświetlenia w miejscowości Ostrów									
Budowa oświetlenia w miejscowości Wilkołaz Dolny									
Pozostałe zadania									
Uruchomienie przetwórní biopaliw na terenie Gminy Wilkołaz									
Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy w miejscowości Wilkołaz Pierwszy									
Utworzenie Lokalnej Grupy Działania (LGD)									
Zagospodarowanie budynku wiejskiego w miejscowości Wilkołaz Trzeci									

Tytuł i lokalizacja zadania (projektu) inwestycyjnego	Przewidywany okres realizacji								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sport i rekreacja									
Budowa sali gimnastycznej w Ostrowie									
Budowa boiska gminnego w miejscowości Ostrów									
Budowa sali gimnastycznej w Rudniku									
Budowa boiska gminnego w miejscowości Rudnik									
Modernizacja stadionu w miejscowości Wilkołaz Pierwszy									
Budowa hali sportowej przy Zespole Szkół w miejscowości Wilkołaz Pierwszy									
Utworzenie zalewu ze zbiornika w miejscowości Wilkołaz Pierwszy									
Zdrowie, pomoc społeczna i bezpieczeństwo mieszkańców									
Docieplenie budynku Ośrodka Zdrowia w miejscowości Wilkołaz Pierwszy									
Remont ogrodzenia – działki Ośrodka Zdrowia w miejscowości Wilkołaz Pierwszy									
Budowa społeczeństwa informacyjnego									
Informatyzacja Urzędu Gminy w miejscowości Wilkołaz Pierwszy									
Budowa społeczeństwa informacyjnego w Gminie Wilkołaz									

VI. POWIĄZANIE PROJEKTÓW Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA TERENIE GMINY, POWIATU, WOJEWÓDZTWA

Niniejsza Strategia to dokument programowy, który w swoich ustaleniach jest komplementarny do dokumentów strategicznych i planistycznych, będących podstawą polityki regionalnej zarówno na poziomie krajowym, wojewódzkim jak i powiatowym. Zgodność Strategii ze strategicznymi dokumentami wyższego rzędu jest warunkiem koniecznym jego skutecznej realizacji.

Poniżej wykazano zgodność zakładanych kierunków rozwoju Gminy Wilkołaz z założeniami niektórych dokumentów.

Powiązanie z Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz zgodna z Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013 w zakresie celów strategicznych oraz priorytetów. Ponadto, diagnoza aktualnego stanu Gminy w dziedzinie gospodarczej i społecznej ujawniła problemy i negatywne tendencje specyficzne dla całego kraju, opisane także w NPR 2007-2013.

Chodzi tu m.in. o:

- trudną sytuację na lokalnym rynku pracy i niski poziom wskaźników aktywności zawodowej i zatrudnienia,
- niewystarczająca ilość miejsc pracy poza rolnictwem,
- starzenie się społeczeństwa, zmniejszanie się liczby ludności w wieku produkcyjnym,
- duże zróżnicowanie między dochodami gospodarstw domowych,
- zbyt niska aktywność społeczna Polaków,
- zły stan infrastruktury technicznej, szczególnie na obszarach wiejskich,
- słabe wykorzystanie szans wynikających z rozwoju turystyki w Polsce,
- brak innowacyjnych przedsięwzięć,

W związku z tym cele strategiczne obu dokumentów są ze sobą powiązane. Dotyczy to głównie następujących celów i priorytetów strategicznych NPR:

- 1. Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia.**
- 2. Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.**

Priorytety:

Inwestycje rozumiane jako wzrost inwestycji odpowiadających wyzwaniom postępu technologicznego i społeczeństwa informacyjnego, rozbudowujących i modernizujących infrastrukturę techniczną kraju oraz realizujących zasadę zrównoważonego rozwoju.

Innowacyjność rozumiana jako kreowanie postaw innowacyjnych w społeczeństwie, włączenie nauki w rozwój gospodarczy, innowacje produktowe, procesowe i organizacyjne.

Wiedza i kompetencje rozumiane jako poprawa jakości kształcenia i jego upowszechnienie na poziomie średnim i wyższym.

W NPR 2007-2013 dużo miejsca poświęcono rozwojowi turystyki poprzez m.in. następujące działania w kierunku:

- rozwoju regionalnych produktów turystycznych - tworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju,
- wspierania zatrudnienia w obszarach gospodarki wymagających dużych nakładów pracy, w tym w obszarze usług turystycznych;
- promowania „przyjaznych dla środowiska” produktów i usług: m.in. turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem ekoturystyki i agroturystyki oraz promocji systemów zarządzania środowiskowego;
- wspierania rozwoju nowoczesnego transportu miejskiego i podmiejskiego tj. budowę dróg rowerowych, poprawę dostępności do miejsc i obiektów atrakcyjnych turystycznie, kulturowo i rekreacyjnie;
- rozwoju zrównoważonej turystyki.

Powiązanie ze Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007-2015

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015 (SRK) jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety polityki rozwoju w perspektywie najbliższych lat oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić. Strategia Rozwoju Kraju jest nadrzędnym, wieloletnim dokumentem strategicznym rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, stanowiącym punkt odniesienia zarówno dla innych strategii i programów rządowych, jak i opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz są powiązane z priorytetami Strategii Rozwoju Kraju. Dotyczy to głównie następujących priorytetów i wynikających z nich działań strategicznych SRK:

Priorytety i działania Strategii Rozwoju Kraju:**Priorytet 1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki**

- rozwój przedsiębiorczości
- zwiększenie dostępu do zewnętrznego finansowania inwestycji
- rozwój społeczeństwa informacyjnego
- rozwój sektora usług

Priorytet 2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej

- infrastruktura transportowa
- infrastruktura teleinformatyczna
- infrastruktura ochrony środowiska
- infrastruktura edukacji
- infrastruktura ochrony zdrowia i socjalna
- infrastruktura kultury, edukacji, turystyki i sportu

Priorytet 3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości

- tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości i zmniejszenie obciążeń pracodawców
- dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy

Priorytet 4. Budowa zintegrowanej wspólnoty, systemu bezpieczeństwa

- budowanie zasługującej na społeczne zaufanie, sprawnej władzy publicznej oraz przeciwdziałanie korupcji
- wspieranie samoorganizacji społeczności lokalnych

Priorytet 5. Rozwój obszarów wiejskich

- rozwój przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej
- wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych
- rozwój i poprawa infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich
- wzrost jakości kapitału ludzkiego oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi

Powiązanie z Narodową Strategią Spójności

Zapisy Narodowej Strategii Spójności w zakresie identyfikacji problemów na obszarze Polski oraz zamierzonych do osiągnięcia celów są tożsame z celami stawianymi przed władzami i społecznością Gminy Wilkołaz. Dotyczy to przede wszystkim następujących celów horyzontalnych:

- a) Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej
- wzrost poziomu edukacji społeczeństwa oraz poprawa jakości kształcenia
 - tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości
 - przeciwdziałanie ubóstwu i zapobieganie wykluczeniu społecznemu
 - wzmocnienie potencjału zdrowotnego kapitału ludzkiego
- b) Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej, mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów, m. in. poprzez:
- zapewnienie i rozwój infrastruktury ochrony środowiska
 - wsparcie podstawowej infrastruktury społecznej
- c) Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług
- wspieranie działalności wytwórczej przynoszącej wysoką wartość dodaną
 - rozwój sektora usług
 - poprawa otoczenia funkcjonowania przedsiębiorstw i ich dostępu do zewnętrznego finansowania
 - społeczeństwo informacyjne
 - zwiększenie inwestycji w badania i rozwój i tworzenie rozwiązań innowacyjnych
- d) Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej
- przeciwdziałanie marginalizacji i peryferyzacji obszarów problemowych
- e) Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich
- wyrównywanie szans rozwojowych na obszarach wiejskich

Założenia Strategii Rozwoju Gminy odnoszą się także do celu głównego NSS, określonego jako: **tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.**

Powiązanie z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego 2007-2013

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego przewiduje działania mające służyć rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów regionu oraz wyznacza kierunki rozwoju na lata 2007 – 2013. Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz pełni taką samą rolę, jednakże działania w nim przewidziane mają charakter lokalny. Realizacja działań zapisanych w obu dokumentach sprawi, że będą na siebie oddziaływać. Dla uzyskania większych efektów działania te muszą być ze sobą spójne.

RPO WL 2007-2013 realizuje priorytety Strategii, szczególnie w następujących dziedzinach:

Oś priorytetowa I „Przedsiębiorczość i innowacje”

Oś priorytetowa IV „Społeczeństwo informacyjne”

Oś priorytetowa VI „Środowisko i czysta energia”

Oś priorytetowa VII „Kultura, turystyka i współpraca międzyregionalna”

Oś priorytetowa VIII „Infrastruktura społeczna”

Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz ze swoimi celami strategicznymi i operacyjnymi wpisuje się w priorytety i cele operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego. Najistotniejszymi priorytetami i celami rozwoju województwa lubelskiego dla rozwoju lokalnego Gminy Wilkołaz to:

1. Wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy.

Cel operacyjny 1.1: Restrukturyzacja tradycyjnych gałęzi regionalnej gospodarki i dostosowanie jej do reguł wspólnego rynku.

Cel operacyjny 1.2: Rozwój i podnoszenie konkurencyjności regionalnego agrobiznesu.

Cel operacyjny 1.4: Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz wzrost poziomu ich innowacyjności.

Cel operacyjny 1.6: Rozwój społeczeństwa informacyjnego

2. Rozwój nowoczesnego społeczeństwa i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów gospodarki opartej na wiedzy.

Cel operacyjny 2.2: Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców regionu

Cel operacyjny 2.3: Wzrost zatrudnienia oraz lepsze wykorzystanie zasobów ludzkich w regionie

Cel operacyjny 2.5: Wzmocnienie i wykorzystanie kapitału kulturowego i społecznego w regionie

3. Poprawa atrakcyjności i spójności terytorialnej województwa lubelskiego.

Cel operacyjny 3.1: Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa

Cel operacyjny 3.2: Zachowanie i wzmacnianie różnorodności przyrodniczej, krajobrazowej i kulturowej Lubelszczyzny

Cel operacyjny 3.4: Poprawa jakości życia mieszkańców wsi oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

4. Rozwój współpracy międzyregionalnej oraz poprawa skuteczności wdrażania polityki rozwoju regionu.

Cel operacyjny 4.1: Rozwój współpracy międzyregionalnej województwa w układzie międzynarodowym, krajowym i transgranicznym

Cel operacyjny 4.3: Poprawa skuteczności promocji regionu i zdolności do przyciągania inwestycji z zewnątrz

Odnosząc się do celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego można stwierdzić, iż Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz jest zgodna z określonymi w niej celach, i przyczyni się do rozwoju gospodarczego i społecznego w Gminie Wilkołaz, a co za tym idzie w województwie lubelskim.

Powiązanie ze Strategią Rozwoju Powiatu Kraśnickiego na lata 2007-2015

Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz są powiązane z priorytetami Strategii Rozwoju Powiatu Kraśnickiego. Dotyczy to głównie następujących priorytetów / celów strategicznych i wynikających z nich działań

Priorytet 1: Poprawa konkurencyjności gospodarczej powiatu

Priorytet 2: Wzrost poziomu wiedzy i zatrudnienia mieszkańców powiatu

Priorytet 3: Poprawa atrakcyjności turystycznej powiatu

Realizacja celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz przyczyni się do rozwoju gospodarczego i społecznego powiatu kraśnickiego.

VII. PLAN FINANSOWY NA LATA 2008-2010

Tabela nr 47. Plan finansowy budżetu Gminy Wilkołaz na lata 2008-2010

L.p.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2006 r.	Wykonanie za 6 m-cy 2007 r.	Plan			
				2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.
1	Dochody własne	2 135 908	1 141 356	1 313 073	1 400 00	1 400 000	1 400 000
2	Udziały dochodach budżetu państwa	728 105	425 186	874 002	1 050 435	1 155 278	1 270 606
3	Subwencje z budżetu Państwa (ogólna, wyrównawcze, oświatowa)	4 845 285	2 895 652	5 095 964	5 523 096	5 702 425	5 887 754
4	Dotacje celowe na zadania zlecone	1 570 014	779 152	1 578 409	1 586 950	1 586 950	1 586 950
5	Dotacje celowe na zadania własne*	212 414	156 423	239 826	252 680	252 680	252 680
I	DOCHODY OGÓŁEM 1+2+3+4+5	8 756 532	5 397 769	9 101 274	9 813 161	10 097 333	10 397 990
II	Pożyczki i kredyty**	32 610	-	7 470	-	-	-
Razem I i II		8 789 142	5 397 769	9 108 744	9 813 161	10 097 333	10 397 990
5	Wydatki bieżące budżetu (bez odsetek od pożyczek)	7 523 551	-	7 819 569	7 999 419	8 183 405	8 371 623
	w tym wynagrodzenia pochodne	3 537 621	-	4 057 650	4 150 976	4 246 448	4 344 116
6	Wydatki na inwestycje bez odsetek od pożyczek	3 039 067	-	2 143 966	2 206 766	1 710 806	1 713 248
III	WYDATKI OGÓŁEM 5+6	10 562 618	4 241 462	9 963 535	10 206 185	9 894 211	10 084 871
7	Oprocentowanie pożyczek	1 940	-	5 000	-	-	-
8	Splata pożyczek i kredytów	32 610	-	7 470	-	-	-
IV	Razem poz. 7+8	44 550	-	12 470	-	-	-
Razem III i IV		10 597 168	4 241 462	9 976 005	-	-	-
1	Wynik finansowy [I-(III+IV)]	- 1 840 637	-	874 731	-	-	-
2	% udział pozycji IV w dochodach rocznych	0,005	-	0,0014	-	-	-
* W tym środki pochodzące z funduszy strukturalnych							
** Pożyczki z WFOŚiGW, kredyty na udział własny na zadania inwestycyjne wieloletnie							

Dane: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w Urzędzie Gminy Wilkołaz

VIII. SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2007-2015 jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jego jakości.

Przyjęty system wdrażania zakładający realizację szeregu działań i projektów przewidzianych do realizacji w ramach poszczególnych celów operacyjnych Strategii jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji ze społeczeństwem.

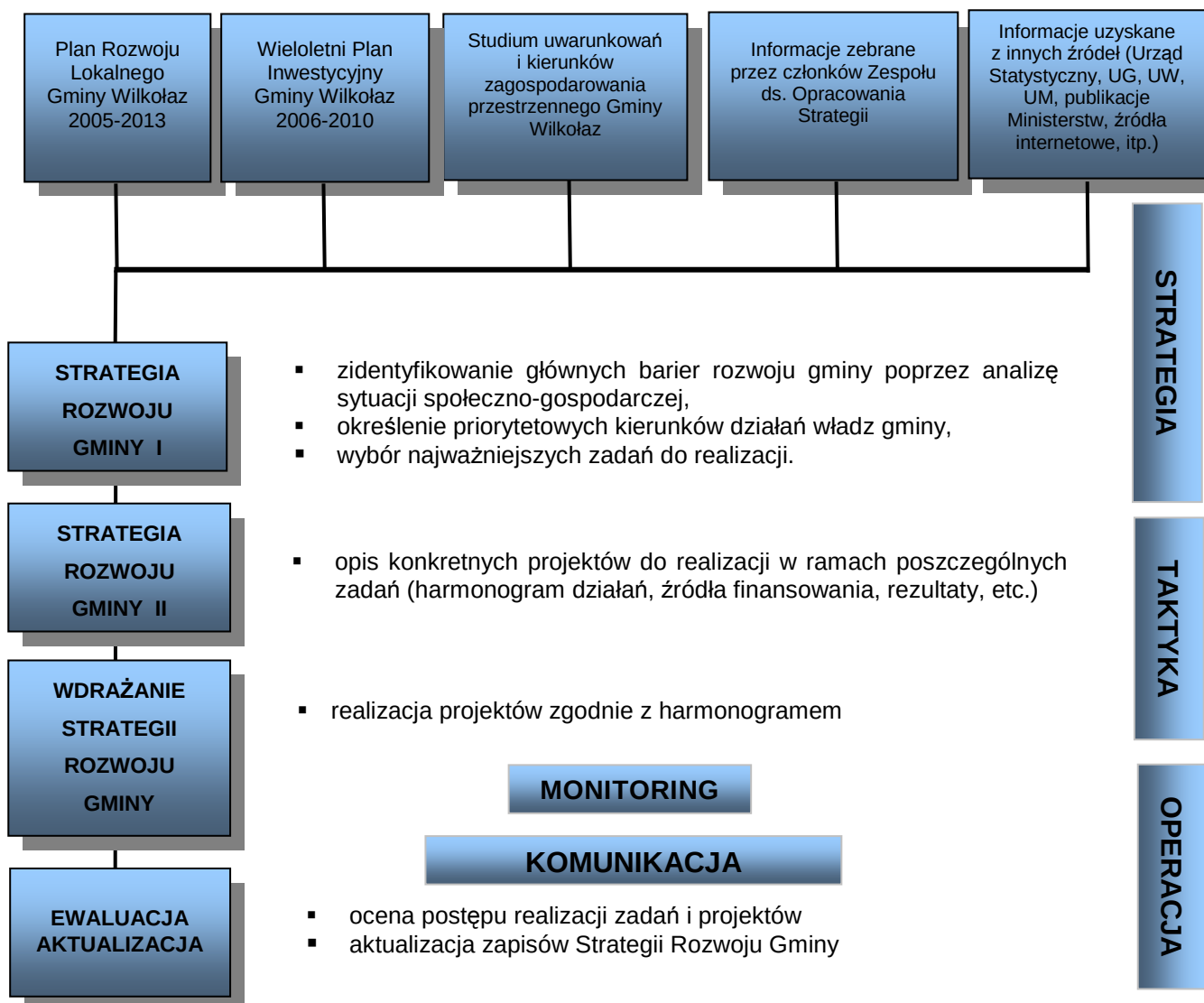
Część projektów została ujęta i opisana w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2007-2013 (załącznik nr 2 do Strategii). Są to najważniejsze projekty inwestycyjne gminy, dla których zaplanowano dofinansowanie z budżetu gminy. Za wdrożenie tych projektów będzie odpowiadał głównie samorząd gminy, bądź jednostki mu podległe (np. placówki edukacyjne). Proces przygotowania i realizacji tych projektów będzie na bieżąco monitorowany przez Urząd Gminy, zarówno od strony finansowej, jak i technicznej.

Zakłada się, że część projektów pozostanie poza ramami Wieloletniego Planu Inwestycyjnego i będzie wdrażana przez uprawnione do tego instytucje i podmioty. Zatem głównym zadaniem władz gminnych w tym zakresie będzie zidentyfikowanie i zmobilizowanie wszystkich potencjalnych projektodawców i wsparcie ich działań w realizacji określonych typów projektów.

Wdrożeniu Strategii towarzyszyć będzie jego ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze.

Ze względu na swój długookresowy charakter wdrażanie założeń Strategii jest procesem ciągłym, wymagającym stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych oraz elastyczności w dostosowaniu się do priorytetów w zakresie uzyskiwania zewnętrznych środków finansowych.

Zasady programowania, wdrażania i ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy obrazuje poniższy schemat.

Schemat nr 1. Zasady programowania, wdrażania i ewaluacji Strategii

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz powstała przy udziale pracowników Urzędu Gminy oraz przedstawicieli mieszkańców. Autorzy niniejszego opracowania konsultowali jego treść z radnymi Gminy, przedstawili zawartość dokumentu osobom zainteresowanym, a także informowali o zasadności sporządzania Strategii w przypadku zamierzeń realizacji inwestycji na terenach wiejskich przy udziale środków Unii Europejskiej. Plan i harmonogram inwestycji został skonsultowany, zweryfikowany pod względem możliwości finansowych oraz organizacyjnych Gminy, zaakceptowany przez radnych. Treść niniejszego dokumentu została przyjęta uchwałą Rady Gminy Wilkołaz.

Poszczególne projekty będą wdrażane w oparciu o harmonogram ich realizacji zawarty we wcześniejszej części niniejszego dokumentu.

Instytucje i podmioty zaangażowane we wdrażanie strategii

Główną instytucją odpowiedzialną za wdrożenie strategii jest Wójt wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii. W szczególności odpowiedzialny jest za:

- przygotowanie i wdrożenie projektów wynikających z Wieloletniego Planu Inwestycyjnego,
- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne,
- bezpośrednią realizację działań przewidzianych w Strategii w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzoru nad wykonawstwem pod kątem terminowości i jakości wywiązania się ze zobowiązania,
- informowanie o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

Instytucjami wspomagającymi Urząd Gminy w procesie wdrażania strategii są:

- Rada Gminy, która razem z radami sołectki powinna zadbać o promocję i właściwe zrozumienie strategii wśród społeczności lokalnej,
- placówki szkolno-wychowawcze (szczególnie ważna rola nauczycieli jako liderów lokalnych),
- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- jednostki OSP,
- parafie,
- organizacje pozarządowe działające na terenie gminy.

Instytucje partnerskie, zarządzające określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze strategii, w tym:

- Urząd Marszałkowski (jako instytucja zarządzająca RPO WL, PO Kapitał Ludzki oraz częścią działań w ramach PROW),
- Starostwo Powiatowe w Kraśniku (dysponent części środków w ramach PROW i PO Kapitał Ludzki),
- Lokalna Grupa Działania (obejmująca swym działaniem teren gminy),
- Powiatowy Urząd Pracy w Kraśniku,
- Powiatowy Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Kraśniku,
- Agencja Rozwoju Lokalnego w Kraśniku.

Do ważnych pomiotów, które w istotny sposób będą przyczyniać się do realizacji celów strategii, należy również zaliczyć **docelowe grupy beneficjentów pomocy**, w tym przede wszystkim:

- przedsiębiorców i ich związki,
- rolników i ich związki,
- koła gospodyń wiejskich,
- bezrobotnych,
- osoby podnoszące swoje kwalifikacje.

IX. FINANSOWANIE STRATEGII

Trudno określić wielkość niezbędnych środków na realizację wszystkich celów Strategii. Biorąc pod uwagę ogromne potrzeby Gminy w zakresie wyposażenia w podstawową infrastrukturę techniczną i społeczną, zapotrzebowanie na realizację najważniejszych projektów inwestycyjnych szacowane jest na około **27,48 mln zł**.

Do tego dochodzi realizacja projektów nie związanych bezpośrednio z inwestycjami, ale ważnych z punktu widzenia rozwoju zasobów ludzkich czy też budowania kapitału społecznego w gminie.

Ocenia się, że w latach 2008-2013 na obszary wiejskie Lubelszczyzny trafi około **1 100 mln zł** na projekty nieinwestycyjne. Oznacza to, że średnio na mieszkańca wsi przypadnie około **950 zł**. Zakładając, że skuteczność Gminy w pozyskiwaniu środków nie będzie mniejsza niż innych gmin wiejskich w województwie, Gmina Wilkołaz w latach 2008-2015 może liczyć na środki rzędu **6 mln zł**. Fundusze te będą mogły być przeznaczone na projekty związane z działaniami rozwojowymi w zakresie poprawy jakości kapitału ludzkiego i społecznego.

Realizacja celów Strategii Rozwoju Lokalnego uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych jak i z funduszy strukturalnych. Biorąc pod uwagę prognozę dopuszczalnej wysokości zobowiązań w poszczególnych latach i wysokość środków, jakie mogą być wydatkowane bezpośrednio z budżetu, możliwości finansowe gminy wskazują, że na realizację przyjętych celów zostanie zabezpieczone 25% wkładu w stosunku do uzyskanych środków wspólnotowych.

Zakłada się, że niewykonanie wszystkich planowanych zadań w latach 2007-2010 powoduje przesunięcie ich realizacji na lata następne 2011-2015.

Plan finansowy z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania oraz harmonogramu na poszczególne lata został przedstawiony Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2007-2013 stanowiącym załącznik nr 2 do Strategii.

Działania planowane do realizacji w danym roku zostaną uruchomione poprzez zamieszczenie w uchwale budżetowej na dany rok limitu wydatków na nie przeznaczonych. Kolejne uchwały budżetowe będą określały nakłady na poszczególne działania w wysokości umożliwiającej ich terminowe zakończenie.

Zmiana nakładów przeznaczonych na realizację Strategii Rozwoju Lokalnego będzie się odbywać w drodze uchwały Rady Gminy zmieniającej treść uchwały podstawowej.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

Głównymi źródłami finansowania Strategii będą:

- budżet gminy
- zewnętrzne środki publiczne (dostępne przede wszystkim w ramach programów finansowanych z Unii Europejskiej),
- środki z sektora prywatnego (np. w ramach projektów partnerstwa publiczno-prywatnego).

Możliwości finansowania Strategii wyłącznie z budżetu gminy są mocno ograniczone. Z przeprowadzonych analiz wynika, że gmina w ostatnich 2 latach rocznie przeznaczają średnio około 20% budżetu na zadania inwestycyjne. Przy obecnym budżecie Gminy kształtującym się na poziomie niewiele **ponad 9 mln zł**, są to więc środki rzędu **2,002 mln złotych**. Zakładając, że dochody budżetu gminy w ciągu najbliższych lat będą rosły średnio o 10% i wydatki inwestycyjne Gminy będą stanowiły nadal około 20% rocznie, szacuje się, że gmina w latach 2007-2015 może dysponować łącznie środkami inwestycyjnymi na poziomie około **27,189 mln zł**.

Tabela nr 48. Projekcja dochodów i wydatków inwestycyjnych gminy w okresie realizowania strategii (w mln zł)

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Razem
Dochody ogółem	10,011	11,012	12,113	13,325	14,657	16,123	17,735	19,509	21,460	135,945
Wydatki inwestycyjne	2,002	2,202	2,423	2,665	2,931	3,225	3,547	3,902	4,292	27,189

Źródło: Opracowanie własne

Dostępne środki inwestycyjne gminy powinny być wykorzystywane przede wszystkim na zapewnienie współfinansowania do projektów realizowanych ze środków Unii Europejskiej.

Szacuje się, że w latach 2007-2015 na gminę wiejską w województwie lubelskim przypadnie średnio około **4 400 zł** na mieszkańca. Czyli teoretycznie Gmina Wilkołaz i jej mieszkańcy będzie miała dostęp do środków rozwojowych na poziomie około **24 mln zł** (czyli rocznie około 3 mln zł). Biorąc pod uwagę obecnie obowiązujący poziom dofinansowania projektów unijnych (15-25%) oraz kształtujący się poziom środków inwestycyjnych Gminy, należy przypuszczać, że w okresie obowiązywania Strategii nie wystąpią większe problemy z zapewnieniem współfinansowania do projektów realizowanych ze środków unijnych.

Poniżej zaprezentowano najważniejsze źródła finansowania rozwoju Gminy Wilkołaz z funduszy unijnych, ze wskazaniem ilości środków, jakie mogą być skierowane na obszary wiejskie.

Tabela nr 49. Najważniejsze źródła finansowania rozwoju samorządów gminnych

Lp.	Nazwa programu	Instytucja zarządzająca	Szacowana alokacja na województwo (w mln zł)*	Szacowana alokacja na obszary wiejskie (w mln zł)
1.	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa / Urząd Marszałkowski	2 850	2 850 (100%)
2.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPO WL)	Urząd Marszałkowski	4 393	1 934 (44%)
3.	Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego / Urząd Marszałkowski	1 946	194,6 (10%)
4.	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego / Urząd Marszałkowski	1 919	46 (2,4%)
5.	Program Partnerstwa i Sąsiedztwa „Polska-Białoruś-Ukraina”	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego	707	141 (20%)
RAZEM			11 815	5 166 (44%) 4 390 zł/per capita

* Alokacje przeliczono na złote po kursie 3,8 zł/ euro

Źródło: Opracowanie własne

Oprócz funduszy unijnych, będą również istniały inne możliwości finansowania rozwoju Gminy, w tym między innymi z środków w ramach:

- Mechanizmów Finansowych (Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego),
- EkoFunduszu,
- Poakcesyjnego Programu Wspierania Obszarów Wiejskich,
- Szwajcarskiego Instrumentu Finansowego,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska,
- Banku Gospodarstwa Krajowego (Fundusz Poręczeń Unijnych, Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych, itp.).

XI. SYSTEM MONITOROWANIA, OCENY REALIZACJI STRATEGII I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

1. Monitoring wdrażania Strategii Rozwoju Gminy

Monitorowania wdrażania Strategii Rozwoju Gminy oraz jego poszczególnych elementów dokonywać będzie Zespół ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy powołany Zarządzeniem Nr 41/2007 Wójta Gminy Wilkołaz z dnia 14 września 2007 r. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Strategii i jego realizacji, w skład Zespołu do spraw inwestycji, rozwoju gminy wchodzi członkowie grupy roboczej, zaangażowanej w sporządzanie Strategii Rozwoju Gminy:

- 1) Przewodniczący Zespołu – Jacek Stec
- 2) Konsultant Zespołu - Anna Janczarek
- 3) Członkowie Zespołu:
 - a) Marianna Gołoś,
 - b) Danuta Frąg,
 - c) Grażyna Kamińska,
 - d) Anna Karamon,
 - e) Stanisława Garbacz

1. Do zadań Zespołu należy:

- 1) Określenie strategicznych, operacyjnych i częściowych celów rozwoju Strategii.
- 2) Nakreślenie planu i harmonogramu prac nad opracowaniem Strategii na swoim pierwszym posiedzeniu.
- 3) Wskazanie źródeł finansowania Strategii.
- 4) Kontrola procesu wdrażania Strategii i weryfikacja poszczególnych zadań i kierunków działania.
- 5) Ocena efektów wdrożenia Strategii i finansowych relacji z budżetem gminy.

Monitoring wdrażania Strategii powinien odbywać się w sposób ciągły, aby osiągnąć postawione w nim cele. Zaniechanie kontroli realizacji Strategii może spowodować spadek skuteczności i efektywności procesu wdrażania. Będzie się ona odbywać systematycznie (raz na rok) na zebraniach Zespołu ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy.

Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Zespołu. Funkcję Konsultanta Zespołu Zadaniowego pełnić będzie Pani Anna Janczarek. Obowiązkiem Konsultanta będzie zawiadamianie członków Zespołu o terminach posiedzeń

oraz przygotowywanie na posiedzenia szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji Strategii Rozwoju Gminy. Obowiązkiem Konsultanta będzie także przygotowywanie protokołów z posiedzeń Zespołu Zadaniowego, zawierających ustalenia ww. posiedzeń i przysyłanie ich do członków Zespołu. Ponadto Zespół ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całej Strategii Rozwoju Gminy w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem Strategii, Zespół Zadaniowy powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania (tzn. w styczniu 2011 i w styczniu 2016 r.) Zespół ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń Strategii Rozwoju Gminy. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami Strategii, a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny do wglądu w Kancelarii Wójta.

2. Ocena Strategii Rozwoju Gminy

Podstawowym warunkiem wiarygodności i skuteczności ewaluacji jest jej niezależność. Ocena Strategii będzie dotyczyć zadań związanych z pierwszym okresem planowania, tj. lat 2008-2010 oraz dwóch lat po jego zakończeniu. Bieżąca ewaluacja realizacji poszczególnych działań przewidzianych w Strategii będzie się odbywać na posiedzeniach Zespołu ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy. Wyniki tej oceny będą przedstawiane Wójtowi Gminy. Ten z kolei, po dokonaniu analizy raportów, przekaze okresowo sprawozdanie Radzie Gminy.

Podstawą oceny Strategii będzie zestaw wskaźników specyficznych dla każdego działania, a także porównanie planowanego harmonogramu i budżetu z rzeczywistymi wartościami.

Ponadto proponuje się przeprowadzenie ankiety na początku 2011 r. oraz na początku 2016 r. Jej celem będzie uzyskanie informacji od mieszkańców Gminy Wilkołaz na temat zmiany warunków życia w odniesieniu do początku każdego okresu planowania.

3. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Strategii

Ocena postępów we wdrażaniu Strategii będzie dokonywana w cyklu rocznym i będzie bazowała na zestawie wskaźników. Poniżej zaprezentowano wybrane rodzaje wskaźników, dostosowując ich charakter do rodzaju monitorowanego celu.

a) cele strategiczne:

Nazwa celu	Rodzaj wskaźnika
Cel Strategiczny 1: Wzrost potencjału gospodarczego gminy przekładający się na polepszenie poziom życia mieszkańców	▪ odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się ze źródeł zarobkowych, ▪ poziom dochodów własnych gminy.
Cel Strategiczny 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie gwarantujący wzrost jakości życia mieszkańców gminy	▪ liczba pracujących, ▪ odsetek ludzi korzystający z pomocy społecznej,

b) cele operacyjne:

Nazwa celu	Rodzaj wskaźnika
Rozwój infrastruktury technicznej poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy	▪ odsetek dróg twardych w drogach gminnych ogółem, ▪ poziom zwodociągowania i skanalizowania gminy, ▪ odsetek osób korzystających z sieci gazowej, ▪ ilość odpadów podlegających unieszkodliwianiu.
Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki	▪ średnia wielkość areалу gospodarstwa rolnego, ▪ odsetek gospodarstw produkujących na rynek.
Poprawa efektywności gospodarstw rolnych	▪ liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców, ▪ liczba przedsiębiorstw działających w sektorze turystyki (sekcja H), ▪ liczba miejsc noclegowych w gminie.
Poprawa poziomu i jakości wykształcenia mieszkańców	▪ odsetek osób z wyższym i średnim wykształceniem w gminie, ▪ odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, ▪ współczynniki scholaryzacji brutto dla szkół podstawowych i gimnazjów. ▪ ilość uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach przypadających na jeden komputer z dostępem do internetu.
Rozwój kapitału społecznego i kultury w gminie	▪ ilość organizacji pozarządowych działających na terenie gminy, ▪ odsetek osób korzystających z księgozbiorów bibliotecznych, ▪ liczba podmiotów publicznych, społecznych i przedsiębiorców z terenu gminy wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania, ▪ liczba zrealizowanych projektów z terenu gminy w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju LGD,

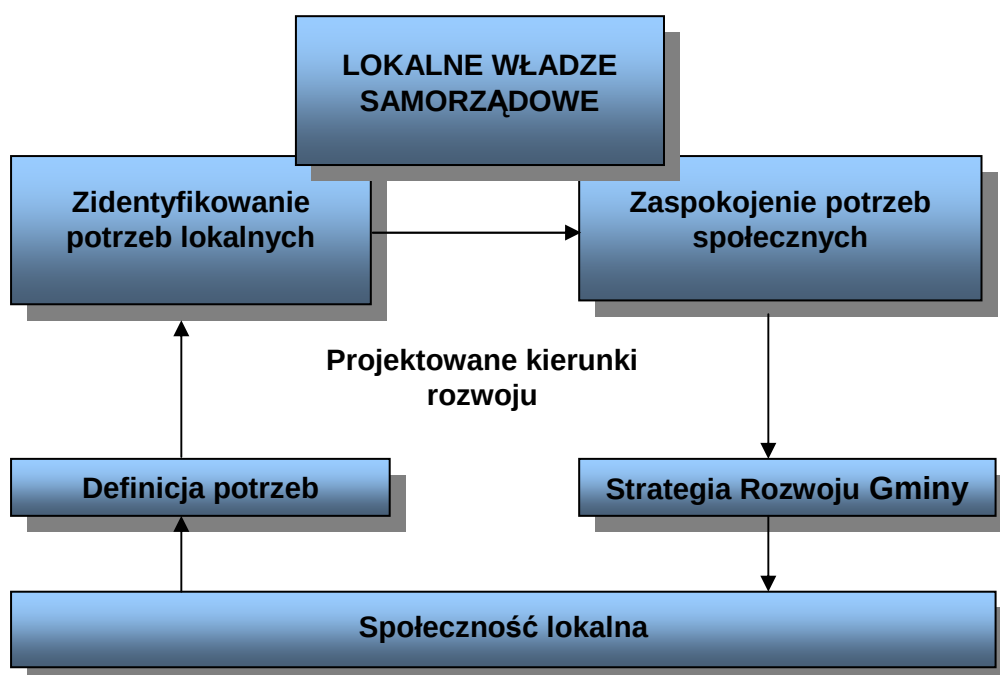
Dane dotyczące zaproponowanych powyżej wskaźników dostępne są w ramach oficjalnej statystyki i będą pozyskiwane z Banku Danych Regionalnych. Wskaźniki te w większości zostały opisane w części diagnostycznej i przy analizie sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

4. Komunikacja społeczna i promocja Strategii

W celu sprawnego funkcjonowania Strategii Rozwoju Gminy należy umożliwić społeczności lokalnej udział w procesie jej tworzenia oraz realizacji. Partnerzy sektora publicznego mają możliwość zgłaszania zmian w treści Strategii w zakresie wymagającym ich współpracy. Oceny zasadności proponowanych zmian dokonuje Wójt Gminy po uzyskaniu opinii Zespołu ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy.

Ponadto władze samorządowe w trakcie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy muszą znaleźć skuteczną metodę przekazywania informacji do otoczenia. Powinny także zwrócić baczną uwagę na sprawny system przyjmowania informacji z otoczenia, od partnerów społecznych.

Schemat nr 2. Komunikacja społeczna i promocja Strategii

Źródło: Opracowanie własne.

Możemy wyróżnić dwa główne typy otoczenia społecznego, z którym władze gminy muszą się komunikować. Po pierwsze jest to **otoczenie wewnętrzne**, obejmujące pracowników urzędu, którzy uczestniczą bezpośrednio w administrowaniu gminą, ich wiedzę, motywację, umiejętności praktyczne, kompetencje interpersonalne, lecz także technologię i zasoby organizacji. Jest również **otoczenie zewnętrzne**, bliższe obejmuje przede

wszystkim ogół mieszkańców gminy, w którym jednak można wyróżnić szereg grup, organizacji, stowarzyszeń i instytucji czy przedsiębiorstw. Otoczenie zewnętrzne dalsze jest to faktyczne otoczenie gminy jako wspólnoty terytorialnej – sąsiednie gminy, struktury powiatowe, wojewódzkie i ogólnopolskie.

Obszary działań w zakresie komunikacji dwustronnej i współpracy władz Gminy Wilkołaz ze społecznością lokalną to:

- informacja o postępach wdrażania Strategii Rozwoju Gminy - każdy mieszkaniec Gminy będzie miał możliwość uzyskania informacji o aktualnym stanie prac wdrożeniowych Strategii Rozwoju Gminy u Konsultanta Zespołu ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy, wraz z wglądem w dokumentację (raporty monitoringowe, raporty ewaluacyjne),
- możliwość przekazywania bezpośrednich wniosków na posiedzenia Zespołu ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy,
- podjęcie współpracy z mediami lokalnymi - podawanie informacji o wdrażanych projektach w mediach lokalnych przynajmniej raz w roku,
- informacje z prac Zespołu ds. Opracowania Strategii Rozwoju Gminy zamieszczane na stronie WWW Gminy Wilkołaz.

Promocja Strategii Rozwoju Gminy ma na celu stanowienie i utrzymanie wzajemnej współpracy między samorządem a społeczeństwem. Ponadto Gmina Wilkołaz, jako instytucja wdrażająca, zapewnia środki informacyjne i promocyjne w zakresie udzielonej pomocy z funduszy strukturalnych. Wykorzystywane środki informacyjne i promocyjne będą miały na celu przede wszystkim informowanie potencjalnych i faktycznych odbiorców pomocy o możliwościach wsparcia ze strony UE oraz informowanie opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy unijnej dla poszczególnych projektów i rezultatach tych działań.

Informowanie i promocja odbywać się będzie poprzez podawanie w prasie lokalnej oraz w Internecie danych na temat zaangażowania finansowego UE w realizację projektów oraz stanie zaawansowania realizacji zadań i ich efektów w ramach Strategii. Sprawy związane ze środkami informacyjnymi i promocyjnymi stosowanymi przez Państwa Członkowskie odnośnie pomocy z funduszy strukturalnych reguluje Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 1159/2000.

5. Zmiany w Strategii Rozwoju Gminy

Wobec potencjalnych zmian zarówno w otoczeniu prawnym, gospodarczym, jak i społecznym, tak w wymiarze ogólnokrajowym, regionalnym i lokalnym, spowodowanych czynnikami zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi, Strategia Rozwoju Gminy może ulec pewnym zmianom bądź uzupełnieniom w drodze stosownej uchwały Rady Gminy Wilkołaz. W szczególności Strategia może zostać zmieniona bądź uzupełniona na wniosek Rady Gminy lub Wójta Gminy.

Przesłankami do wprowadzenia zmian mogą być wnioski lub sugestie funkcjonujących w Gminie podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych lub poszczególnych mieszkańców albo ich grup, a w szczególności zespołu pracowników Urzędu Gminy prowadzących monitoring wdrażania Strategii.

Zasadność wprowadzenia proponowanych zmian oceniać będzie Wójt Gminy. Zmiana, uszczegółowienie i uzupełnienie celów i działań, o których mowa w Strategii, jak również zadań inwestycyjnych i projektów określonych w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym, stanowiącym integralną część Strategii może nastąpić w trakcie wdrażania niniejszego dokumentu, w szczególności po przyjęciu uchwały budżetowej na kolejny rok budżetowy.

PODSUMOWANIE

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2007-2015 jest pierwszą tak kompleksową analizą sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Wilkołaz.

Strategia precyzuje zadania samorządu gminnego w zakresie problemów społecznych i gospodarczych oraz określa pożądane kierunki ich rozwiązywania.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz zakłada realizację wielu powiązanych ze sobą działań. Niektóre z nich mogą być wykonywane niezależnie, ale wszystkie stanowią zwartą konstrukcję celu generalnego, jakim jest: *„Wzrost poziomu życia mieszkańców poprzez stwarzanie lepszych źródeł utrzymania, budowę infrastruktury technicznej oraz wszechstronny i zrównoważony rozwój społeczności gminnej, oparty na solidnej bazie gospodarczej i edukacyjnej, przy jednoczesnym wzmocnieniu pozycji gminy w powiecie i województwie oraz zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej gminy w regionie”*.

Jako długookresowy dokument planistyczny, będzie wymagała uszczegóławiania i precyzowania. Oznacza to, że w przyszłości cele i działania ujęte w Strategii powinny zostać uzupełnione o szczegółowe programy i projekty.

Skuteczność realizacji Strategii uzależniona będzie od wielu czynników, a przede wszystkim od zaangażowania administracji samorządowej, współdziałania instytucji i organizacji pozarządowych działających na terenie gminy i powiatu oraz wielkości pozyskanych środków finansowych.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz jest szansą na optymalne wykorzystanie potencjału wszystkich partnerów mających wpływ na rozwój społeczny i gospodarczy Gminy. To szansa na uruchomienie procesów aktywizacji społeczności lokalnej, to wreszcie możliwość powoływania lokalnych koalicji, porozumień na rzecz realizacji konkretnych projektów i programów społecznych. Wykorzystanie tej szansy leży w głównej mierze w rękach administracji samorządowej, która może włączyć instytucje publiczne, przedsiębiorców i organizacje społeczne do współdziałania. Paradoksalnie brak dostatecznej ilości środków finansowych powinien sprzyjać zacieśnianiu współpracy, optymalizowaniu rozwiązań, wyzwalamu oddolnych inicjatyw z wykorzystaniem całej infrastruktury społecznej i kapitału ludzkiego.

W rozwiązywanie problemów społeczno-gospodarczych Gminy, których skala i zasięg często przekracza możliwości działania pojedynczego samorządu powinny włączyć się wojewódzka administracja rządowa i samorządowa, różni partnerzy publiczni i prywatni, a niektóre programy pomocy powinny być wspierane ze środków finansowych państwa.

Do takich nierozwiązywalnych na poziomie gminy problemów należy zaliczyć m.in.: zjawisko strukturalnego bezrobocia, niskie aspiracje życiowe i edukacyjne, migrację aktywnej i wykształconej młodzieży do dużych aglomeracji itp.

Strategia zawiera szczegółową diagnozę w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy. Może stanowić bazę cennych informacji dla osób, instytucji, organizacji społecznych i pozarządowych z terenu Gminy i województwa lubelskiego interesujących się Gminą Wilkołaz w różnych aspektach: inwestycyjnym, turystycznym, naukowym, czy jako miejscem do pracy i zamieszkania.

Opracowanie Strategii zostało, po części, wymuszone przez ustawę z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju i dokumenty określające warunki ubiegania się o środki zewnętrzne, w tym z Unii Europejskiej.

Jednak powstanie tego dokumentu poprzedziło cały szereg konsultacji instytucjonalnych i społecznych. Z pewnością dokument ten będzie z czasem odgrywał jeszcze większą rolę niż została mu przypisana w momencie jego powstawania.

XII. SPIS TABEL

Tabela nr 1	Lokalizacja Gminy Wilkołaz z uwzględnieniem dzielącej ją odległości do największych miast regionu
Tabela nr 2	Lokalizacja Gminy Wilkołaz z uwzględnieniem dzielącej ją odległości do największych miast Polski
Tabela nr 3	Ludność Gminy Wilkołaz ze względu na miejsce zamieszkania. Stan na 31.12.2006 r.
Tabela nr 4	Charakterystyka ludności Gminy Wilkołaz wg wieku i płci. Stan na 2002 r.
Tabela nr 5	Grunty orne wg klas bonitacyjnych.
Tabela nr 6	Lesistość gmin powiatu kraśnickiego. Stan na 31.12.2005 r.
Tabela nr 7	Pomniki przyrody na terenie Gminy Wilkołaz. Stan na 31.12.2006 r.
Tabela nr 8	Wykaz obiektów zabytkowych w rejestrze zabytków
Tabela nr 9	Ewidencja dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków
Tabela nr 10	Drogi powiatowe przebiegające przez teren Gminy Wilkołaz
Tabela nr 11	Drogi krajowe przebiegające przez teren Gminy Wilkołaz
Tabela nr 12	Stan ilościowy dróg gminnych, zakładowych i rolniczych
Tabela nr 13	Stan wyposażenia Gminy Wilkołaz w infrastrukturę techniczną
Tabela nr 14	Wskaźnik przedsiębiorczości w Gminie Wilkołaz w latach 1995-2006
Tabela nr 15	Pracujący w gospodarce narodowej w Gminie Wilkołaz w latach 1999-2006 wg wybranych sekcji. Stan na 31.12.2006 r.
Tabela nr 16	Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Wilkołaz wg sektorów i wybranych form prawnych. Stan na 31.12.2006 r.
Tabela nr 17	Użytkowanie gruntów w Gminie Wilkołaz. Stan na 31.12.2005 r.
Tabela nr 18	Charakterystyka gospodarstw rolnych w Gminie Wilkołaz. Stan na 31.12.2002 r.
Tabela nr 19	Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Stan na 31.12.2002 r.
Tabela nr 20	Powierzchnia zasiewów upraw zbóż w Gminie Wilkołaz
Tabela nr 21	Zwierzęta gospodarskie w Gminie Wilkołaz. Stan na 31.12.2002 r.
Tabela nr 22	Powierzchnia Gminy Wilkołaz i liczba ludności gminy ze względu na miejsce zamieszkania na tle powiatu kraśnickiego, województwa lubelskiego i Polski. Stan na 31.12.2006 r.
Tabela nr 23	Liczba mieszkańców Gminy Wilkołaz w latach 1999 – 2006
Tabela nr 24	Struktura demograficzna Gminy Wilkołaz
Tabela nr 25	Ludność Gminy Wilkołaz ze względu na płeć zgodna z faktycznym miejscem zamieszkania. Stan na 31.12.2006 r.
Tabela nr 26	Ludność Gminy Wilkołaz ze względu na płeć zgodna ze stałym miejscem zameldowania. Stan na 31.12.2006 r.
Tabela nr 27	Ludność w wieku powyżej 13 roku życia według poziomu wykształcenia
Tabela nr 28	Ludność Gminy Wilkołaz w wieku powyżej 13 roku życia według poziomu wykształcenia na tle powiatu kraśnickiego i województwa lubelskiego.
Tabela nr 29	Charakterystyka szkół podstawowych z terenu Gminy. Stan na 30.09.2006 r.
Tabela nr 30	Charakterystyka Zespołu Szkół w Wilkołazie
Tabela nr 31	Charakterystyka Gminnej Biblioteki Publicznej w Wilkołazie. Stan na 31.12.2006 r.
Tabela nr 32	Świadczenia udzielone przez OPS w Wilkołazie w latach 2005 i 2006
Tabela nr 33	Ilość osób objętych pomocą społeczną z powodu trudnej sytuacji życiowej
Tabela nr 34	Liczba gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną (zadania własne i zlecone) w latach 2003 – 2006
Tabela nr 35	Udzielona pomoc społeczna w latach 2002 – 2006
Tabela nr 36	Dożywianie dzieci w szkołach w latach 2002 – 2006
Tabela nr 37	Ludność Gminy Wilkołaz wg głównego źródła utrzymania stan na 2002 r.
Tabela nr 38	Porównanie struktury bezrobocia w Gminie Wilkołaz na tle gmin powiatu kraśnickiego na koniec I kwartału 2007 r.
Tabela nr 39	Struktura bezrobocia w Gminie Wilkołaz w latach 2001-2006

Tabela nr 40	Struktura bezrobocia w Gminie Wilkołaz w latach 2001-2006
Tabela nr 41	Struktura rodzajowa dochodów ogółem budżetu Gminy Wilkołaz w latach 1995-2006
Tabela nr 42	Dochody własne budżetu Gminy Wilkołaz w latach 1995-2006
Tabela nr 43	Struktura rodzajowa wydatków budżetu Gminy Wilkołaz w latach 1995-2006
Tabela nr 44	Wydatki budżetu Gminy Wilkołaz w latach 2001-2006 według najważniejszych działów
Tabela nr 45	Wykaz zadań mających wpływ na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Wilkołaz
Tabela nr 46	Realizacja zadań (projektów) do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2007-2015
Tabela nr 47	Plan finansowy budżetu Gminy Wilkołaz na lata 2008-2010
Tabela nr 48	Projekcja dochodów i wydatków inwestycyjnych gminy w okresie realizowania strategii (w mln zł)
Tabela nr 49	Najważniejsze źródła finansowania rozwoju samorządów gminnych

XIII. SPIS WYKRESÓW

Wykres nr 1	Drogi gminne według stanu nawierzchni
Wykres nr 2	Drogi przebiegające przez Gminę Wilkołaz
Wykres nr 3	Prognozowana masa odpadów komunalnych wytworzonych w gminach należących do Związku Międzygminnego w latach 2004-2014
Wykres nr 4	Struktura klasowa gleb w Gminie Wilkołaz. Stan na 31.12.2006 r.
Wykres nr 5	Użytkowanie gruntów w Gminie Wilkołaz w 2005 r.
Wykres nr 6	Użytki rolne w gospodarstwach rolnych w Gminie Wilkołaz w 2005 r.
Wykres nr 7	Liczba gospodarstw rolnych w Gminie Wilkołaz pod względem powierzchni
Wykres nr 8	Powierzchnia zasiewów zbóż podstawowych
Wykres nr 9	Ludność Gminy Wilkołaz w latach 1999 - 2006
Wykres nr 10	Struktura wieku w Gminie Wilkołaz
Wykres nr 11	Przyrost naturalny w Gminie Wilkołaz w latach 1999-2006
Wykres nr 12	Saldo migracji w Gminie Wilkołaz
Wykres nr 13	Ludność Gminy Wilkołaz wg płci zgodnie z miejscem zameldowania
Wykres nr 14	Poziom wykształcenia w Gminie Wilkołaz
Wykres nr 15	Ilość czytelników korzystających z GBP w Wilkołazie
Wykres nr 16	Księgozbiór Gminnej Biblioteki Publicznej w Wilkołazie
Wykres nr 17	Osoby korzystające z pomocy społecznej w Gminie Wilkołaz w latach 2002-2006
Wykres nr 18	Poziom bezrobocia w Gminie Wilkołaz w latach 2001-2006
Wykres nr 19	Struktura bezrobocia w Gminie Wilkołaz wg płci
Wykres nr 20	Dochody Gminy Wilkołaz w latach 1995-2006
Wykres nr 21	Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w budżecie Gminy Wilkołaz w latach 2002-2006
Wykres nr 22	Wydatki inwestycyjne jako % wydatków ogółem w budżecie Gminy Wilkołaz
Wykres nr 23	Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca na tle wydatków inwestycyjnych ogółem
Wykres nr 24	Główne kierunki rozwoju Gminy (wg % wskazań)
Wykres nr 25	Główne problemy rozwoju Gminy (wg % wskazań)
Wykres nr 26	Strategiczne kierunki rozwoju Gminy (wg % wskazań)
Wykres nr 27	Najważniejsze inwestycje w Gminie (wg % wskazań)
Wykres nr 28	Najważniejsze działania nieinwestycyjne w Gminie (wg % wskazań)
Wykres nr 29	Najważniejsze szanse rozwojowe Gminy (wg % wskazań)

SPIS MAP

Mapa nr 1	Umiejscowienie Gminy Wilkołaz na mapie Polski
Mapa nr 2	Położenie Gminy Wilkołaz na mapie Polski, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego
Mapa nr 3	Układ dróg i ścieżek dydaktycznych na terenie Gminy Wilkołaz

SPIS SCHEMATÓW

Schemat nr 1	Zasady programowania, wdrażania i ewaluacji Strategii
Schemat nr 2	Komunikacja społeczna i promocja Strategii

XIV. ŹRÓDŁA

1. DOKUMENTY STRATEGICZNE, PROGRAMY OPERACYJNE, PRZEPISY PRAWA I WYTYCZNE DOTYCZĄCE PROGRAMOWANIA I WDRAŻANIA FUNDUSZY UE W POLSCE

- 1.1. **Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007 – 2013**
- 1.2. **NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA 2007-2013** wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI. Dokument zaakceptowany przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa, listopad 2006 r.
- 1.3. **Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015.** Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa, listopad 2006 r.
- 1.4.1. **Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego** na lata 2007-2013. Dokument przyjęty uchwałą Zarządu Województwa Lubelskiego nr XVII/149/07 w dniu 31 stycznia 2007 r. z późn. zm.). Lublin, 27 września 2007 r.
- 1.4.2. Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013. Uszczegółowienie Programu. Projekt – wersja 0.1. Lublin, 04 październik 2007 r.
- 1.5. **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia. 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Wersja zaakceptowana przez Komisję Europejską 5 grudnia 2007 r.
- 1.6. **Program Operacyjny Innowacyjna gospodarka 2007-2013.** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa 1 października 2007 r.
- 1.7.1. **Program Operacyjny Kapitał Ludzki.** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa, 7 września 2007 r.
- 1.7.2. **Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.** Narodowa Strategia Spójności. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. 18 września 2007 r.
- 1.8. **Program Operacyjny Pomoc Techniczna.** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa 28 czerwca 2007 r.
- 1.9. **Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013.** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa 2 października 2007 r.
- 1.10. **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013).** Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Warszawa, lipiec 2007 r.
- 1.11. Jacek Szlachta, Janusz Zaleski, Wojciech Dziemianowicz. **Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020.** Projekt do konsultacji. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Departament Koordynacji Programów Regionalnych. Warszawa, grudzień 2006 r.
- 1.12. **Krajowe wytyczne dotyczące kwalifikowania wydatków w ramach funduszy strukturalnych** i Funduszu Spójności w okresie programowania 2007-2013 (Projekt). Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa, 6 marca 2007 r.
- 1.13. Szczegółowy opis priorytetów **Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013.** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa, 27 lutego 2007 r.
- 1.14. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. **o zasadach prowadzenia polityki rozwoju** (Dz.U. z 2006 r. Nr 227, poz. 1658).
- 1.15. **Wytyczne w zakresie wyboru projektów w trybie konkursowym.** Projekt skierowany do konsultacji. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa 19 marca 2007 r.
- 1.16. **Wytyczne w zakresie sprawozdawczości** (projekt). Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa 2007 r.
- 1.17. **Vademecum opracowania strategii rozwoju lokalnego,** przyjęte przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dniu 1 sierpnia 2007 r.

2. ROZPORZĄDZENIA RADY (WE) I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO W SPRAWIE WYTYCZNYCH ZWIĄZANYCH Z PROGRAMOWANIEM I WDRAŻANIEM FUNDUSZY UE.

- 2.1. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1944/2006 z 19 grudnia 2006 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).
- 2.2. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999
- 2.3. Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999.
- 2.4. Rozporządzenie (WE) nr 1081/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady a dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1784/1999.
- 2.5. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1084/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające Fundusz Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) 1164/94.
- 2.6. Rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT).

3. DOKUMENTY STRATEGICZNE, PROGRAMY I PRZEPISY PRAWA DOTYCZĄCE KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPRAW SPOŁECZNYCH.

- 3.1. Zrewidowana Europejska Karta Społeczna. Strasburg, 3 maja 1996 r.
- 3.2. STRATEGIA LIZBOŃSKA. DROGA DO SUKCESU ZJEDNOCZONEJ EUROPY. Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, maj 2002.
- 3.3. Strategia Polityki Społecznej na lata 2007-2013. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 września 2005 r. Dokument towarzyszący realizacji Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013. Ministerstwo Polityki Społecznej.
- 3.4. Narodowy Plan Działań na rzecz Dzieci 2004-2012. „Polska Dla Dzieci”. Warszawa, 2004 r.
- 3.5. Program Polityki w Zakresie Pomocy Publicznej na lata 2005-2010. Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 29 marca 2005 r.
- 3.6. Strategia Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2007-2013. Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa 2005.
- 3.7. Strategia Rozwoju Ochrony Zdrowia w Polsce na lata 2007-2013. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 21 czerwca 2005 r.
- 3.8. Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020). Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, listopad 2004 r.
- 3.9. Strategia Rozwoju Nauki w Polsce do 2013 roku oraz perspektywiczna prognoza do roku 2020, 29 czerwca 2005 r.
- 3.10. Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007-2013. Ministerstwo Narodowe i Sportu, sierpień 2005.
- 3.11. Strategia Rozwoju Kształcenia Ustawicznego do roku 2010 (Projekt). Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Warszawa, kwiecień 2003 r.
- 3.12. Rządowy Program - Fundusz Inicjatyw Obywatelskich” („FIO”). Uchwała Nr 193/2004 Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2004 r.
- 3.13. Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2005-2013. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zatwierdzona uchwałą Nr XXXIII/450/05 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 25 kwietnia 2005 r.
- 3.14. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.).
- 3.15. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2003 r. Nr 228, poz. 2255 z późn. zm.).
- 3.16. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.).

4. WYTYCZNE, PUBLIKACJE I PRZEPISY PRAWA DOTYCZĄCE PARTNERSTWA PUBLICZNO-PRYWATNEGO

- 4.1. PARTNERSTWO PUBLICZNO-PRYWATNE JAKO METODA REALIZACJI ZADAŃ PUBLICZNYCH. Ministerstwo Gospodarki i Pracy Departament Polityki Regionalnej. Warszawa 2005.
- 4.2. Wytyczne Dotyczące Udanego Partnerstwa Publiczno-Prywatnego. Komisja Europejska. Dyrektoriat Generalny Polityka Regionalna. Styczeń 2003.
- 4.3. Lidia Piestrzyńska. „Rola organizacji gospodarczych w lokalnym partnerstwie”. Biznes w regionie – Miesięcznik Regionalnej Izby Gospodarczej „OSTROŁĘKA NAS ZJEDNOCZY” Nr 7 (13) październik 2003 r.
- 4.4. ZIELONA KSIĘGA W SPRAWIE PARTNERSTW PUBLICZNO-PRYWATNYCH I PRAWA WSPÓLNOTOWEGO W ZAKRESIE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH I KONCESJI (przedstawiona przez Komisję). Komisja Wspólnot Europejskich. Bruksela, 30.04.2004.
- 4.5. Realizacja Projektów Finansowanych z Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego – Tworzenie i Funkcjonowanie Partnerstw. Materiał opracowany na podstawie ekspertyzy wykonanej przez Grupę Sienna na zlecenie Ministerstwa Gospodarki i Pracy. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa, październik 2005.
- 4.6. PARTNERSTWO PUBLICZNO-PRYWATNE JAKO METODA ROZWOJU INFRASTRUKTURY W POLSCE 2002. Raport Amerykańskiej Izby Handlowej w Polsce.
- 4.7. Marian Moszoro. Partnerstwo Publiczno-Prywatne w monopolach naturalnych w sferze użyteczności publicznej. Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.
- 4.8. Krystyna Brzozowska. Partnerstwo publiczno-privatne – przesłanki, możliwości, bariery. Warszawa 2006 Wydanie I.
- 4.9. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 o partnerstwie publiczno-privatnym (Dz.U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1420 z późn. zm.)

5. DOKUMENTY STRATEGICZNE I PLANISTYCZNE ORAZ PRZEPISY PRAWA I PUBLIKACJE DOTYCZĄCE PROGRAMOWANIA I WDRAŻANIA FUNDUSZY UE NA ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO W POLSCE

- 5.1. **STRATEGIA LIZBOŃSKA**, uaktualniona w 2005 r.
- 5.2. **STRATEGIA LIZBOŃSKA. DROGA DO SUKCESU ZJEDNOCZONEJ EUROPY**. Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, maj 2002.
- 5.3. **Inicjatywa i2010 Europejskie** społeczeństwo informacyjne na rzecz wzrostu i zatrudnienia, przyjęta przez Komisję Wspólnot Europejskich dnia 1 czerwca 2006 r.
- 5.4. **Plan Informatyzacji Państwa na lata 2007-2010** z dnia 28 marca 2007 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 61, poz. 415).
- 5.5. **Krajowy Program Reform na lata 2005-2008** na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej, przyjęty przez Radę Ministrów dnia 27 grudnia 2005 r.
- 5.6. **Strategia kierunkowa rozwoju informatyzacji Polski do roku 2013** oraz perspektywiczna prognoza transformacji społeczeństwa informacyjnego do roku 2020 przyjęta przez Radę Ministrów 24 czerwca 2005 r. Ministerstwo Nauki i Informatyzacji.
- 5.7. Plan działań na rzecz rozwoju elektronicznej administracji (eGovernment) na lata 2005-2006. Ministerstwo Nauki i Informatyzacji. Warszawa, wrzesień 2004 r.
- 5.8. Proponowane kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do 2020 r. Ministerstwo Nauki i Informatyzacji. Warszawa, wrzesień 2004 r.
- 5.9. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju – Polska 2025, przyjęta przez Radę Ministrów w czerwcu 2000 r.
- 5.10. Strategia Informatyzacji Rzeczypospolitej Polskiej – ePolska na lata 2004-2006. Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, grudzień 2003 r.
- 5.11. **Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne** (Dz.U. z 2005 r. Nr 64, poz. 565 z późn. zm.).
- 5.12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 września 2005 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu udostępniania danych zgromadzonych w rejestrze publicznym (Dz.U. z 2005 r. Nr 205, poz. 1692)
- 5.13. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 września 2005 r. w sprawie warunków organizacyjno-technicznych doręczania dokumentów elektronicznych podmiotom publicznym (Dz.U. z 2005 r. Nr 200, poz. 1651)
- 5.14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 października 2005 r. w sprawie minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz.U. z 2005 r. Nr 212, poz. 1766 z późn. zm.)
- 5.15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 października 2005 r. w sprawie minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w formie elektronicznej (Dz.U. z 2005 r. Nr 214, poz. 1781)
- 5.16. Rozporządzenie Ministra Nauki i Informatyzacji z dnia 29 sierpnia 2005 r. w sprawie sposobu prowadzenia oraz trybu dostarczania i udostępniania danych z Krajowej Ewidencji Systemów Teleinformatycznych i Rejestrów Publicznych (Dz.U. z 2005 r. Nr 200, poz. 1655)
- 5.17. Rozporządzenie Ministra Nauki i Informatyzacji z dnia 19 października 2005 r. w sprawie testów akceptacyjnych oraz badania oprogramowania interfejsowego i weryfikacji tego badania (Dz.U. z 2005 r. Nr 217, poz. 1836)
- 5.18. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 marca 2006 r. w sprawie kryteriów i trybu przeznaczania oraz rozliczania środków finansowych na informatyzację (Dz.U. z 2006 r. Nr 53, poz. 388 z późn. zm.).
- 5.19. Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2004 r. Nr 171, poz. 1800 z późn. zm.)
- 5.20. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 24 marca 2005 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia usługi powszechnej oraz wymagań dotyczących świadczenia usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu dla jednostek uprawnionych (Dz.U. z 2005 r. Nr 68, poz. 592)
- 5.21. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.)
- 5.22. Ustawa z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz.U. z 2001 r. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.)
- 5.23. Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz.U. z 2002 r. Nr 144, poz. 1204 z późn. zm.)

- 5.24. Ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym (Dz.U. z 2002 r. Nr 126 poz. 1068 z późn. zm.)
- 5.25. Jadwiga Szymańska. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Fundusze Unii Europejskiej dla regionów 2007-2013. Wspieranie rozwoju nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. „E-Region, platformy teleinformacyjne”. Gdańsk, 2 lutego 2007 r.
- 5.26. Jadwiga Szymańska. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Fundusze strukturalne w Polsce przeznaczone na rozwój infrastruktury teleinformatycznej 2007-2013. Wrocław, 9 czerwca 2006 r.
- 5.27. Paweł Tomczak (ZGW RP), Józef Orzeł (SMWI). Czy mamy koncepcje i odpowiednie środki finansowe na realizację projektów dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce w latach 2007-2013?. Modernizacja administracji kluczowym czynnikiem reformy państwa. Konferencja „Miasta w Internecie”. Zakopane 16-18 listopada 2005 r.
- 5.28. Modernizacja administracji publicznej bazująca na informatyzacji niezbędnym warunkiem rozwoju Polski w latach 2007-2013. X Konferencja „Miasta w Internecie”. Zakopane, 7-9.06.2006 r.

6. PUBLIKACJE I PRZYKŁADY DOBRYCH PRAKTYK W PROCESIE PLANOWANIA, ZARZĄDZANIA I EWALUACJI PROJEKTAMI DOFINANSOWANYMI Z FUNDUSZY UE PRZEZ JST

- 6.1. Agnieszka Jankowska. Zespół Programowania i Ewaluacji. „Fundusze Unii Europejskiej w okresie programowania 2007-2013”. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Warszawa, sierpień 2005.
- 6.2. Przykłady „obietujących praktyk” opisanych w pierwszej edycji IW EQUAL. Ministerstwo Gospodarki i Pracy Fundacja Fundusz Współpracy. Warszawa 2004.
- 6.3. Marzena Łotys. Planowanie projektów na rzecz lokalnej społeczności. Fundacja Wspomagania Wsi.
- 6.4. Podręcznik – Zarządzanie Cyklem Projektu. Ministerstwo Gospodarki i Pracy, maj 2004.
- 6.5. Wysocki Sławomir. Zarządzanie jakością (1). Nowy schemat działania. Gazeta Samorządu i Administracji, 2 stycznia 2001.
- 6.6. Zawicki Marcin, Mazur Stanisław, Bober Jarosław. Zarządzanie w samorządzie terytorialnym. Najlepsze praktyki. Program Rozwoju Instytucjonalnego. Kraków 2004.
- 6.7. Zawicki Marcin, Mazur Stanisław. Analiza Instytucjonalna Starostwa Powiatowego. Przewodnik dla samorządów. Program Rozwoju Instytucjonalnego. Kraków 2004.
- 6.8. Zawicki Marcin, Mazur Stanisław. Analiza Instytucjonalna Urzędu Gminy. Przewodnik dla samorządów. Wydanie II. Program Rozwoju Instytucjonalnego. Kraków 2004.
- 6.9. Bober Jarosław, Władyka Anatol, Zawicki Marcin. Katalog Narzędzi Rozwoju Instytucjonalnego. Przewodnik dla samorządów lokalnych. Program Rozwoju Instytucjonalnego. Kraków 2004.
- 6.10. Bober Jarosław, Mazur Stanisław, Turowski Bohdan, Zawicki Marcin. Rozwój Instytucjonalny. Poradnik dla samorządów terytorialnych. Program Rozwoju Instytucjonalnego. Kraków 2004.
- 6.11. Charette Pierre, Mitchel Alan, Mazur Stanisław (red.), McSweeney Eric. Zarządzanie projektem. Poradnik dla samorządów terytorialnych. Program Rozwoju Instytucjonalnego. Kraków 2004.
- 6.12. Bonikowska Małgorzata, Grucza Bartosz, Majewski Marcin, Małek Monika. Podręcznik Zarządzania Projektami Miękkimi w Kontekście Europejskiego Funduszu Społecznego. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.
- 6.13. Trutkowski Cezary (red.). Przejrzysty samorząd. Podręcznik dobrych praktyk. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR. Warszawa 2006.
- 6.14. Wysocki Sławomir. Zarządzanie jakością (2). Metodologia wdrażania systemów. Gazeta Samorządu i Administracji, 15 stycznia 2001.

7. DOKUMENTY STRATEGICZNE, PUBLIKACJE, PRZEPISY PRAWA I OPRACOWANIA GMINY WILKOŁAZ, POWIATU KRAŚNICKIEGO, WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO I KRAJOWE DOTYCZĄCE PLANOWANIA I ROZWOJU

- 7.1. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wilkołaz 2005 – 2013
- 7.2. Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Wilkołaz 2006-2010
- 7.3. Miejscowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz
- 7.4. Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną Gminy Wilkołaz na lata 2006-2013 zatwierdzona uchwałą Nr XXXIII/158/2006 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 26 kwietnia 2006 r.
- 7.5. „Inwentaryzacja Przyrodnicza Gmin Województwa Lubelskiego Gmina Wilkołaz – część tekstowa, wrzesień 1998 oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz. Dokument Syntezy, zatwierdzony uchwałą Nr XIV/118/99 Rady Gminy w Wilkołazie z dnia 28 grudnia 1999 r.).
- 7.6. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz. Dokument Syntezy, zatwierdzony uchwałą Nr XIV/118/99 Rady Gminy w Wilkołazie z dnia 28 grudnia 1999 r.
- 7.7. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz. Studium Ekologii Krajobrazu. Pracownia Urbanistyczno – Architektoniczna WIDOK. Lublin 1999 rok.
- 7.8. Studium wartości kulturowych i uwarunkowań konserwatorskich Gminy Wilkołaz. Zespół Dokumentacji Historycznej S.C. Mansarda. Lublin 1999 r.
- 7.9. „Program Ochrony Środowiska dla gmin należących do Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku, Kraśnik 2004.
- 7.10. Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku.
- 7.11. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2006 r. Nr 227, poz. 1658)
- 7.12. Strategia Rozwoju Powiatu Kraśnickiego na lata 2007-2015 (Uchwała Nr XII-93/07 Rady Powiatu Kraśnickiego z dnia 28 listopada 2007 r.
- 7.13. Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych
- 7.14. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020 (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XXXVI/530/05 z dnia 4 lipca 2005 r.)
- 7.15. Wieloletni Program Inwestycyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2015 (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XLI/619/05 z dnia 28 listopada 2005 r.)
- 7.16. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XLV/597/02 z dnia 29 lipca 2002 r.)
- 7.17. Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr IX/134/03 z dnia 16 czerwca 2003 r.)
- 7.18. Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XXIX/411/04 z dnia 28 grudnia 2004 r.)
- 7.19. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XXIX/413/04 z dnia 28 grudnia 2004 r.)
- 7.20. Wojewódzki Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego-Uchwała Nr XXIX/412/04 Sejmiku Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XLVI/715/06 z dnia 24 kwietnia 2006 r.)
- 7.21. Wojewódzki Program Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego dla Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XIX/320/04 z dnia 14 czerwca 2004 r.)
- 7.22. Program Zrównoważonego Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XXXIV/486/05 z dnia 23 maja 2005 r.)
- 7.23. Wojewódzki Program Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XLIV/676/06 z dnia 27 lutego 2006 r.)
- 7.24. Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 14 maja 2002 r.
- 7.25. Wojewódzki Program Rozwoju Infrastruktury Transportowej i Komunikacyjnej dla Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XXVII/375/04 z dnia 8 listopada 2004 r.)
- 7.26. Program Małej Retencji Wodnej Województwa Lubelskiego
- 7.27. Program Gospodarki Wodnej Województwa Lubelskiego (Uchwała Sejmiku Woj. Lubelskiego Nr XXXVI/531/05 z dnia 4 lipca 2005 r.)
- 7.28. Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2010. Załącznik do uchwały nr 233 Rady Ministrów z dnia 29 grudnia 2006 r.

8. ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

- 8.1. www.fundusze-strukturalne.gov.pl - Fundusze Strukturalne - serwis informacyjny MGPIPS
- 8.2. www.fundusze-ue.menis.gov.pl - Fundusze Strukturalne dla sektora edukacji w Polsce
- 8.3. www.efs.gov.pl - Europejski Fundusz Społeczny
- 8.4. www.mrr.gov.pl - Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
- 8.5. www.parp.gov.pl - Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
- 8.6. www.mgpiips.gov.pl - Ministerstwo Gospodarki i Pracy
- 8.7. www.menis.gov.pl - Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu
- 8.8. www.informatyzacja.gov.pl - Ministerstwo Nauki i Informatyzacji - dział informatyzacja
- 8.9. www.mswia.gov.pl - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
- 8.10. www.usc.gov.pl - Urząd Służby Cywilnej
- 8.11. www.mrr.gov.pl/ProgramyOperacyjne+2007-2013 - Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Programy Operacyjne na lata 2007-2013
- 8.12. www.nfosigw.gov.pl - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- 8.13. www.wfos.lublin.pl - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie
- 8.14. www.piit.org.pl - Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji
- 8.15. www.geoportal.gov.pl - Główny Urząd Geodezji i Kartografii
- 8.16. www.lubelskie.pl - Samorząd Województwa Lubelskiego
- 8.17. www.uw.lublin.gov.pl - Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie
- 8.18. www.rpo.lubelskie.pl - Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013
- 8.19. www.dobrepraktyki.pl - Dobre praktyki
- 8.20. www.przejrzystapolska.pl - Przejrzysta Polska
- 8.21. www.pafw.pl - Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności
- 8.22. <http://www.pafw.pl> - Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży
- 8.23. www.rownacszanse.pl - Program Równać Szanse Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności
- 8.24. www.euroinfo.org.pl - Programy UE dla małych i średnich przedsiębiorstw
- 8.25. www.cofund.org.pl - Fundusz Współpracy
- 8.26. www.cofund.org.pl/bkkk - Krajowe Biuro Programu Leonardo Da Vinci
- 8.27. www.socrates.org.pl - Program Sokrates
- 8.28. www.youth.org.pl - Program Młodzież
- 8.29. www.mk.gov.pl/pkk - Program Kultura 2000
- 8.30. www.ibspan.waw.pl - Program Save II
- 8.31. www.frse.org.pl - Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
- 8.32. www.konkurencyjnosc.gov.pl - Unia dla Przedsiębiorczych - program konkurencyjność
- 8.33. www.e-administracja.org.pl - Centrum Promocji Informatyki Sp. z o.o.
- 8.34. www.naukawpolsce.pap.pl - Serwis PAP poświęcony polskiej nauce
- 8.35. www.mwi.pl - Stowarzyszenie Miasta w Internecie
- 8.36. www.e-informatyka.pl - Serwis Publikacji Naukowych
- 8.37. www.e-podpis.pl - Centrum Certyfikacji
- 8.38. <http://legov.pl> - Forum Nowoczesnej Administracji Publicznej
- 8.39. www.wspolnota.org.pl - Pismo Samorządu Terytorialnego „WSPÓLNOTA”

9. BAZY DANYCH STATYSTYCZNYCH

- 9.1. Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego – Tom II, Lublin 2006 r.
- 9.2. Raport z wyników spisów powszechnych 2002, Województwo Lubelskie, Lublin 2003 r.
- 9.2.1. Narodowy Spis Powszechny 2002 Ludność
- 9.2.2. Narodowy Spis Powszechny 2002 Gospodarstwa Domowe
- 9.2.3. Narodowy Spis Powszechny 2002 Mieszkania
- 9.2.4. Powszechny Spis Rolny 2002
- 9.3. Internetowy Bank Danych Regionalnych – www.stat.gov.pl

Załącznik nr 1

Podsumowanie rezultatów procesu konsultacji społecznych

Konsultacje społeczne były ważnym etapem prac nad Strategią. Ich głównym celem było zapoznanie władz i społeczności lokalnej z procesem tworzenia Strategii oraz zebranie opinii i uwag od mieszkańców na temat przyszłego rozwoju Gminy.

W trakcie konsultacji zorganizowano dwa spotkania robocze, w których łącznie wzięło udział 43 osoby. Głównymi uczestnikami spotkań byli przedstawiciele władz gminy (wójt, radni, pracownicy administracji) oraz wybrani reprezentanci społeczności lokalnej (sołtysi, przedsiębiorcy, nauczyciele, koła gospodyń wiejskich, itp.).

Przed pierwszym spotkaniem konsultacyjnym uczestnikom została rozesłana ankieta identyfikująca główne potrzeby i szanse rozwoju gminy, wraz z wnioskiem inwestycyjnym, z prośbą o wypełnienie i przyniesienie na określony dzień pierwszego spotkania roboczego. Ankieta składała się z piętnastu pytań, które posłużyły do opracowania materiału empirycznego do Startaegii.

W trakcie pierwszego spotkania uczestnicy mogli zapoznać się z aktualną sytuacją społeczno-gospodarczą w Gminie oraz poznać główne instrumenty finansowania rozwoju Gminy w latach 2007-2013.

W części diagnostycznej zostały przedstawione szczegółowe dane o wszystkich aspektach funkcjonowania Gminy, według danych dostępnych na dzień opracowania diagnozy społeczno-gospodarczej, jak również za lata poprzednie. Dzięki temu uczestnicy konsultacji mieli możliwość zaobserwować pewne trendy rozwojowe, które stały się podstawą do obiektywnej, opartej na faktach analizy strategicznych kierunków rozwoju Gminy, poprzez określenie słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń dalszego rozwoju Gminy Wilkołaz.

W następnej części konsultacji przeprowadzono warsztaty, w trakcie których uczestnicy zostali poproszeni o utworzenie sześciu grup zadaniowych. Celem każdej z grup było wspólne wypracowanie odpowiedzi na postawiony problem tematyczny i podanie alternatywnego rozwiązania. **Jaka Gmina Wilkołaz jest jako:**

Grupa I - Miejsce życia i zamieszkania?

Grupa II - Miejsce z perspektywami dla młodzieży?

Grupa III - Miejsce podejmowania działalności społecznej i kulturalnej?

Grupa IV - Miejsce prowadzenia działalności rolniczej?

Grupa V - Miejsce prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycyjnej?

Grupa VI - Jako miejsce rozwoju sportu i turystyki?

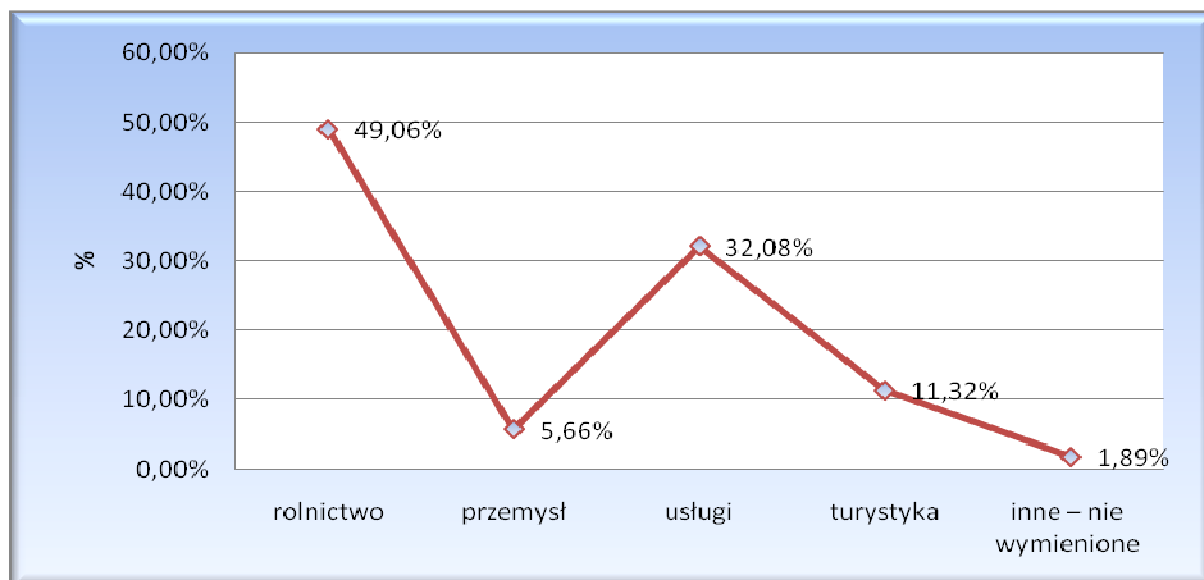
Celem drugiego spotkania konsultacyjnego było przedstawienie wybranych aspektów z analizy ankiety, zaprezentowanie wstępnej wersji Strategii oraz określenie listy projektów inwestycyjnych, ujętych w Wieloletnim Planie Inwestycyjnych na lata 2007-2013.

Opracowane w formie graficznej i zaprezentowane poniżej wybrane aspekty rozwoju Gminy, zgłoszone w trakcie konsultacji uwagi i opinie zostały uwzględnione w końcowej wersji strategii.

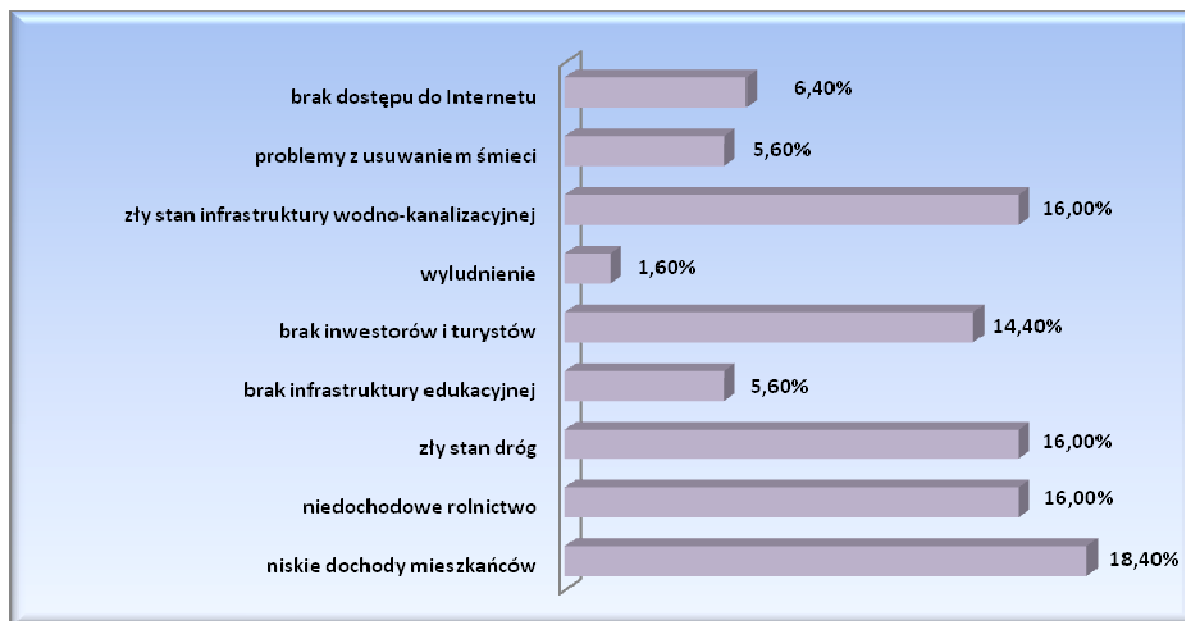
W sumie zebrano 27 ankiet i 19 wniosków inwestycyjnych. Wyniki ankiet, opracowane w formie graficznej i zaprezentowane poniżej, posłużyły jako jedno z ważnych kryteriów przy wyborze strategicznych kierunków rozwoju Gminy.

Szansą na rozwój Gminy mieszkańcy widzą głównie w rolnictwie, usługach i turystyce. Największe problemy dostrzegane są w zakresie niskich dochodów mieszkańców, złego stanu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, niedochodowego rolnictwa i złego stanu dróg, co skutkuje małym zainteresowaniem inwestorów zewnętrznych oraz uzależnieniem wielu gospodarstw domowych od niskodochodowego rolnictwa. 18 osób (14,40%) wskazało na brak inwestorów i turystów, a 8 osób (6,40%) na brak dostępu do Internetu.

Wykres nr 24. Główne kierunki rozwoju Gminy (wg % wskazań)

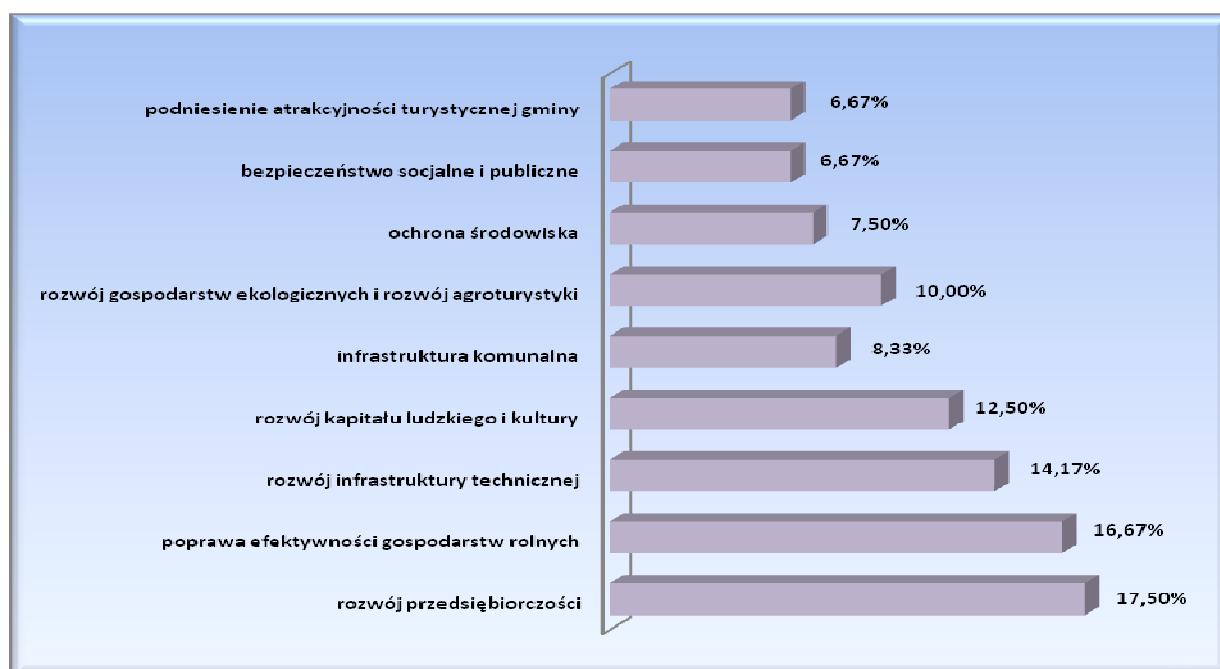
Opracowanie własne na podstawie zbiorczego zestawienia danych z ankiet

Wykres nr 25. Główne problemy rozwoju Gminy (wg % wskazań)

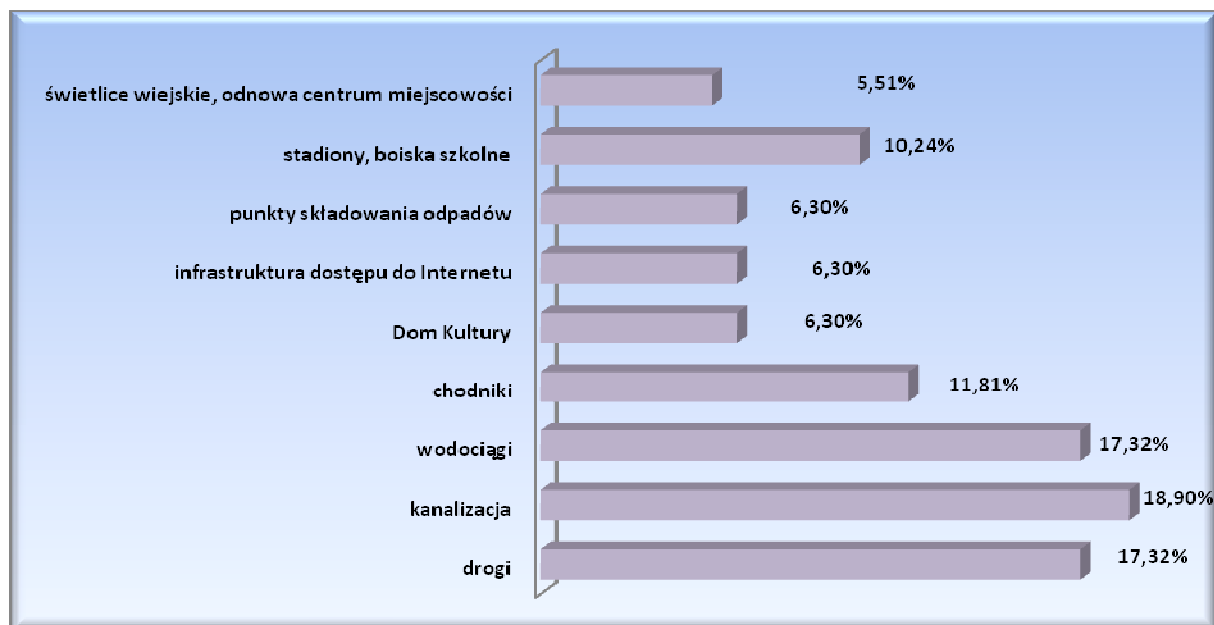
Opracowanie własne na podstawie zbiorczego zestawienia danych z ankiet

Ze wskazanych problemów wynikają propozycje ich rozwiązania. Wśród strategicznych kierunków rozwoju Gminy najczęściej wymieniano wspieranie i rozwój przedsiębiorczości, poprawę efektywności gospodarstw rolnych, rozwój infrastruktury technicznej, rozwój kapitału ludzkiego i kultury oraz rozwój gospodarstw ekologicznych i rozwój agroturystyki.

W przypadku inwestycji, które samorząd gminny powinien zrealizować w pierwszej kolejności wymieniano infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, poprawę jakości sieci drogowej i infrastruktury sportowej.

Wykres nr 26. Strategiczne kierunki rozwoju Gminy (wg % wskazań)

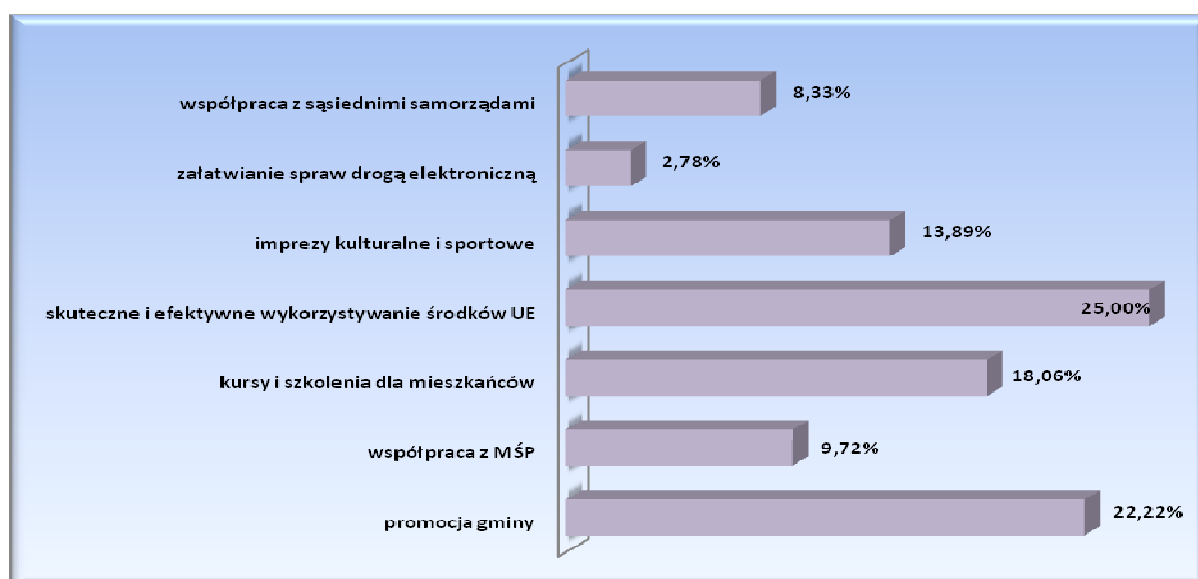
Opracowanie własne na podstawie zbiorczego zestawienia danych z ankiet

Wykres nr 27. Najważniejsze inwestycje w Gminie (wg % wskazań)

Opracowanie własne na podstawie zbiorczego zestawienia danych z ankiet

Wśród innych działań koniecznych dla przyspieszenia rozwoju Gminy na pierwsze miejsce wysunęło się skuteczne i efektywne wykorzystywanie środków UE, kursy i szkolenia dla mieszkańców oraz promocja gminy której efektem ma być przyciągnięcie inwestorów i turystów. Jest to o tyle ważne, że wśród kierunków rozwoju gminy wymieniane jest rozwijanie turystyki i agroturystyki.

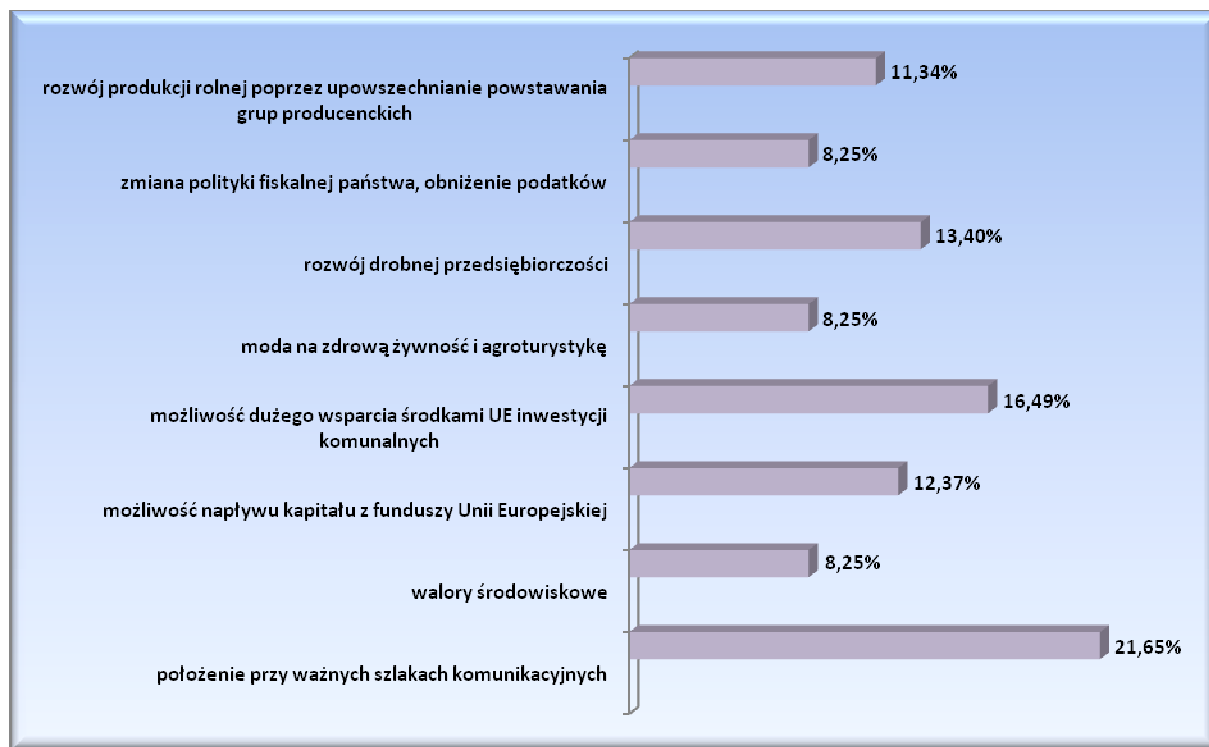
Mieszkańcy wskazują również na konieczność podjęcia działań zmierzających do zaktywizowania społeczności lokalnej. Różne wymiary współpracy (z sąsiednimi gminami, z lokalnymi przedsiębiorstwami), także zostały uznane za priorytety.

Wykres nr 28. Najważniejsze działania nieinwestycyjne w Gminie (wg % wskazań)

Opracowanie własne na podstawie zbiorczego zestawienia danych z ankiet

Respondenci zostali zapytani również o najważniejsze szanse rozwojowe Gminy. Z odpowiedzi wynika, że mieszkańcy dostrzegają szanse rozwoju przede wszystkim w korzystnym położeniu Gminy przy ważnych szlakach komunikacyjnych, dobrych walorach środowiskowych, umożliwiających produkcję zdrowej żywności i rozwój agroturystyki, możliwości napływu kapitału z funduszy UE i wsparcia środkami UE inwestycji komunalnych, rozwoju drobnej przedsiębiorczości i rolnictwa, poprzez tworzenie grup producenckich.

Wykres nr 29. Najważniejsze szanse rozwojowe Gminy (wg % wskazań)

Opracowanie własne na podstawie zbiorczego zestawienia danych z ankiet

Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Wilkołaz na lata 2007-2013

Wykaz kluczowych projektów do realizacji w latach 2007-2013 (inwestycje i zadania planowane do realizacji przy udziale środków Unii Europejskiej)

[illegible]

Nazwa zadania	Źródła finansowania zadania [w mln zł]												
	Koszt całkowity (mln zł)	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
		Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE
Cel Strategiczny 1. Wzrost potencjału gospodarczego gminy przekładający się na polepszenie poziom życia mieszkańców – c.d.													
Budowa gminnej zbiorczej oczyszczalni ścieków w miejscowości Wilkołaz	3,000					0,250	0,750	0,500	1,500				
Budowa kanalizacji ściekowej w miejscowości Wilkołaz Drugi - etap I	3,000									0,750	2,250		
Budowa kanalizacji ściekowej w miejscowości Wilkołaz Trzeci – c.d. etap I	3,000											0,750	2,250
Budowa oczyszczalni przydomowych w zabudowie rozproszonej na terenie Gminy Wilkołaz - etap I	0,400			0,100	0,300								
Budowa oczyszczalni przydomowych w zabudowie rozproszonej na terenie Gminy Wilkołaz - etap II	0,650			0,163	0,488								
RAZEM (1)	20,083	0,537	1,611	0,932	2,797	0,706	2,117	0,846	2,538	0,750	2,250	1,250	3,750

Nazwa zadania	Źródła finansowania zadania												
	Koszt całkowity (mln zł)	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
		Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE
Cel Strategiczny 2. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie gwarantujący wzrost jakości życia mieszkańców gminy													
Adaptacja świetlicy OSP pełniącej funkcje kulturalne na Gminne Centrum Kultury w miejscowości Wilkołaz Pierwszy	0,151	0,038	0,113										
Budowa hali sportowej przy Zespole Szkół w miejscowości Wilkołaz Pierwszy	6 000							0,500	1,500	0,500	1,500	0,500	1,500
Termomodernizacja szkoły w miejscowości Ostrów	0,350	0,0875	0,2625										
Termomodernizacja szkoły w miejscowości Rudnik	0,350	0,013	0,038	0,075	0,225								
Modernizacja stadionu w miejscowości Wilkołaz Pierwszy	0,150			0,038	0,113								
Informatyzacja Urzędu Gminy w miejscowości Wilkołaz Pierwszy	0,150	0,0125	0,038	0,025	0,075								
Budowa społeczeństwa informacyjnego Gminy Wilkołaz	0,250	0,0125	0,0375	0,025	0,075	0,025	0,075						
RAZEM (2)	7,401	0,163	0,488	0,163	0,488	0,025	0,075	0,500	1,500	0,500	1,500	0,500	1,500
RAZEM (1+2)	27,484	0,700	2,099	1,095	3,284	0,731	2,192	1,346	4,038	1,250	3,750	1,750	5,250

Środki własne	6,871
Środki UE	20,613
RAZEM:	27,484